NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראָשען

22 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 177 | Łódź, Piątek, 31 lipca 1936 | אדרעס: לאָדז, פּעטריקאָווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאָדז, פרייטאָג פ׳ ואתחנן י״ב אב תרצ״ו | 14-טער יאהרגאנג

מורא פאַר אַ אינטערנאַציאָנאַלען קאָנפליקט צוליב דעם בירגער־קריג אין שפּאַניען

פּ אַ ר י ז, 30 (ספּ. טעל.)

די אויסערליכע קאָמיסיע ביים פּאַרלאַמענט האָט היינט אָנגעהאַלטען אַ זיצונג אין דער אָפּוועזענהייט פון פּרעמיער בלום און אויסערן-מיניסטער דעלבאָס. דער הויפּט-פּונקט פון די בעראַטונגען איז געווען די שפּאַנישע פראַגע. דער פּרעמיער און דער אויסערן-מיניסטער, האָבען בעת דער דיסקוסיע קאַטעגאָריש ערקלערט, אַז די רעגירונג וועט אָפּהיטען די נייטראַליטעט און וועט נישט אינטערווענירען אין שפּאַניען. פון דער האַלב-אָפּיציעלער ערקלערונג איז צו זעהן, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג פערקויפט נישט און ליפערט נישט דער שפּאַנישער רעגירונג אַמוניציע אָדער געוועהר. עס קען אָבער נישט זיין קיין רייד, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג זאָל אַרויפלעגען אַ פערבאָט אַרויסצופיהרען סחורות. ברען-שטאָף אָדער טראַנספּאָרט-מיטלען אויף דער יבשה, ים אָדער לופט, וואָס זענען דורך שפּאַנישע פירמען איינגעקויפט געוואָרען ביי פראַנצויזישע פּריוואַטע פירמען, פערשטעהט זיך אונטער דעם בעדינג, אַז די דאָזיגע סחורות אָדער זאָלען נישט טראָגען דעם כאַראַקטער פון קריגס-מאַטעריאַל.

נישט קוקענדיג אויף די דאָזיגע ערקלערונגען קומען וויי-טער פאָר אין דער גאַנצער פּרעסע אַ פּאָלעמיק צווישען די רעכטע און לינקע. די לינקע מיטן קאָמוניסטישען „הומאַניטע" און סאָציאַליסטישער „פּאָפּולער" אין דער שפּיץ, דרוקען אויפרופען פון סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל און פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, אויסדריקענדיג סאָלידאַריטעט מיטן שפּאַנישען אַרביי-טער-קלאַס און אויפפאָדערנדיג די אַרבייטער-קרייזען אין פראַנקרייך צו אונטערשטיצען דעם קאַמף מיטן פאַשיזם.

דער ראַדיקאַלער „עוור" ווייזט אָן אויף די סכנות, וואָס עס דראָהט פראַנקרייך ווען די אויפשטענדיגע זאָלען זיגען. לויט דער מיינונג פון דער צייטונג וואָלט דער זיג פון די אויפשטענדיגע, וואָס סימפּאַטיזירען מיט דייטשלאַנד און איטאַליען בעדייט אַ בעדראָהונג פון די קאָמוניקאַציע - ליניע צווישען פראַנקרייך און צפון-אַפריקאַ.

די רעכטע צייטונגען זעהען פאַר די געפעהרליכסטע קאָמפּליקאַציע אין פאַל ווען די פראַנצויזישע רעגירונג זאָל ערלויבען זיך אַריינצוציהען דורך דעם דריטען אינטערנאַציאָנאַל אין בירגער-קריג אין שפּאַניען.

פּ אַ ר י ז, 30 (ספּ. טעל.)

די הויפּט - אויפמערקזאַמקייט פון די פּאָליטישע קרייזען און פּרעסע איז קאָנצענטרירט אויף דעם שפּאַנישען מאַראָקאָ און טאַנזשער. די אינפאָרמאַציע, אַז די מאַכט אין פּאָרט טאַנ-זשער האָט איבערגענומען אַ קאָמיסיע פון קאָמענדאַנטען פון קריגס-שיפען, איז נישט אמת.

מאָרגען קומט קיין טאַנזשער די שטאַרקסטע פראַנצויזישע קריגס-שיף סופרען. גלייכצייטיג קומען אָן קיין טאַנזשער דער גרעסטער טייל פון ענגלישען קריגס-פלאָט אויפן מיטלענדישען ים. הגם שוין איצט האָט ענגלאַנד אויף די שפּאַנישע וואַסערן 37 שיפען.

סיי די לינקע ווי אויך די רעכטע פּרעסע דריקט אויס די מורא פאַר אינטערנאַציאָנאַלע אינצידענטען אין מאַראָקאָ אָדער טאַנזשער, אָדער גאָר אויפן שפּאַנישען ברעג און בעזונדערס האָט מען מורא פאַר אַ דעמאָנסטראַציע פון דייטשען פלאָט.

„עוור" ווייזט אָן, אַז לויט דעם פראַנצויזיש - שפּאַנישען אָפּמאַך פון 1912 איז נישט ערלויבט צו בעוואָפענען די איינגע-בוירענע אין מאַראָקאָ און צו דערלויבען דעם שמוגעל פון געוועהר. איצט אָבער שרייבט דער „עוור", האָט גענעראַל פראַנקאָ בעוואָפענט די איינגעבוירענע געגען דער רעגירונג. מען האָט שוין דאָן געדאַרפט פּראָטעסטירען. היינט געפינען זיך שוין אי-טאַליענישע און דייטשע אַעראָפּלאַנען אויפן צפונדיגען ברעג פון מאַראָקאָ און אויף דער גרעניץ קומט פאָר אַ שמוגעל פון גע-וועהר. די ערשטע קריגס - אַעראָפּלאַנען זענען שוין אָנגעקומען. מען שמועסט וועגען 40 אַעראָפּלאַנען פון איטאַליענישען טיפּ „קאַפּריז" ווי אויך 20 „יונקערס". עס קומט אַלזאָ פאָר דער שמו-געל פון געוועהר און דער ענין טראָגט אַ בולטן אינטערנאַציאָ-נאַלען כאַראַקטער.

די „פיגאַראָ" פערגלייכט די איצטיגע לאַגע מיט דער לאַגע אין יאָהר 1914.

נצחון פון רעגירונגס-מיליטער

מ אַ ד ר י ד, 30 (ספּ. טעל.)

לויט אָפיציעלע ידיעות, האָבען די אויפשטענדיגע, וואָס האָבען פערטיידיגט ווילא נועוואַ דעלאַ סערענאַ, אין דער פּראָווינץ באַדאַיאָז. זיך אונטערגעגעבען דעם רעגירונגס-מיליטער.

דער קאַמף ארום מאדריד דויערט ווייטער

פּ אַ ר י ז, 30 (ספּ. טעל.)

די מעלדונגען, וואָס קומען סיי פון שפּאַניען, סיי פון פּאָר-טוגאַל. שטעלען פעסט, אַ דאָס רעגירונגס-מיליטער האָט געהאַט בעדייטענדע ערפאָלגען אויף צפון פון דער האַלב-אינזעל, בעת גלייכצייטיג האָבען די אויפשטענדיגע בעזעצט אַ רייהע נייע ער-טער אויף דרום. אין נאַוואַראַ האָט דאָס רעגירונגס-מיליטער בע-זעצט טולוזאַ. פון דער זייט פון באַרצעלאָנאַ האָבען די אָפּטיי-לונגען, וואָס זענען אַרויסגעשיקט געוואָרען געגען סאַראַגאָסאַ געהאַט ערפאָלג. גלייכצייטיג האָבען אָבער די אויפשטענדיגע פערנומען אויך דרום הועלווא און איאַמאָנטע.

דער קאַמף אַרום מאַדריד אין דעם בערג-קייט קוואַדאַ-ראַמאַ קומט ווייטער פאָר. די אָפיציעלע קאָמוניקאַטען, וואָס האָ-בען דינסטאַג און מיטוואָך פערזיכערט, אַז די אויפשטענדיגע זענען פולשטענדיג אָפּגעשטויסען געוואָרען, געפינט היינט נישט קיין בעשטעטיגונג. די מעלדונגען פון די קאָרעספּאָנדענטען פון דער פּאַריזער פּרעסע מעלדען, אַז די אָפּטיילונגען פון די אויפ-שטענדיגע האָבען אויפגעהאַלטען זייערע פּאָזיציעס אין געביט פון קוואַדאַרמאַ און פּרובען אפילו צו אַטאַקירען אין דער ריכ-טונג פון מאַדריד און זיי געפינען זיך שוין 12 קילאָמעטער ווייט פון די הויפּט-קוואַלען, וואָס פערזאָרגען מאַדריד מיט וואַסער.

וואָס דערצעהלען די אויפשטענדיגע

ט אַ נ ז ש ע ר, 30 (ספּ. טעל.)

די ידיעה, אַז הועלוואַ איז פערנומען געוואָרען דורך די אויפשטענדיגע בעשטעטיגט זיך.

ב ע ר ל י ן, 30 (ספּ. טעל.)

די פרעסע פערעפענטליכט אַ קאָמוניקאַט פון גענעראַל מאָלאַ, וואָס מעלדעט, אַז די אויפשטענדיגע האָבען פערנומען וואַלענסיאַ און די אומגעגנד. גענעראַל מאָלאַ מעלדעט, אַז דאָס רעפּובליקאַנישע מיליטער, וואָס איז בעשטאַנען פון 3 קאָלומנעס זענען צושלאָגען געוואָרען און זיך צוריקגעצויגען.

פּ אַ ר י ז, 30 (ספּ. טעל.)

האַוואַס בעשטעטיגט די ידיעה, אַז די שטאָט איאַרסון וואָס איז נעכטען פערנומען געוואָרען דורך דעם פאָלקס-פראָנט, וואָס איז היינט נאָכמיטאָג נאָך אַ געוואַלדיגען קאַמף ווידער פער-נומען געוואָרען דורך די אויפשטענדיגע.

עס בעשטעטיגט זיך די ידיעה וועגען דערשיסען 20 אָפי-צירען פון די אויפשטענדיגע מיטן גענעראַל קאַראַסקאָ אין דער שפּיץ. דעם געוו. מיליטערישען גובערנאַטאָר פון סאַן סעבאַס-טיאַן, וועלכער איז צוגעשטאַנען צום אויפשטאַנד.

ביי וועמען געפינט זיך וואַלענסיאַ

מ אַ ד ר י ד, 30 (ספּ. טעל.) די שפּאַנישע רעגירונג לייקענט קאַטעגאָריש די קלאַנגען וועגען אַ בונט פון גאַרניזאָן אין וואַלענסיאַ און וועגען פערנעהמען די דאָזיגע שטאָט דורך די אויפשטענדיגע. די רעגירונג מעלדעט גלייכצייטיג אַז די אויפשטענדיגע אין ווילאַ נועוואַ האָבען זיך אונטערגעגעבען!

פּ אַ ר י ז, 30 (ספּ. טעל.) אויפן יסוד פון אינפאָרמאַציעס פון דער ראַדיאָ אין סעווילאַ און ליסאַבאָן, מעלדעט די פראַנצויזישע פּרעסע וועגען אַן אויפשטאַנד אין וואַלענסיאַ און אַז די גאַנצע סביבה האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר די אויפשטענדיגע.

פּ אַ ר י ז, 30. (ספּ. טעל.) דאָס מיליטער פון דער שפּאַנישער רעגירונג און אָפּטיילונגען פון דעם פאָלקס מיליץ האָבען היינט פער-נומען אין ראַיאָן איאַרזשון און בעסאַאין בעזונדערע פּונקטען פון אויפשטאַנד, אין בעסאַאין זענען גענומען געוואָרען אין געפאַנגענ-שאַפט 20 מיליציאַנטען פון גענעראַל מאָלאַ, די געפאַנגענע האָבען ערקלערט אַז מען האָט זיי אונטערען צוואַנג אַריינגעצויגען אין די רייהען און אַז נאָך דעם ערשטען ענטוזיאַזם אין די רייהען פון גע-נעראַל מאָלאַ הערשט איצט אַ טיפע אונצופרידענהייט, מען שמועסט אויך וועגען אַ אַטאַקע אין גרויסען סטיל פון מיליטער פון גענעראַל מאָלאַ אויף אירון און אומגעגענד.

רוים לייקענט

ר ו י ם, 30 (ספּ. טעל.) די אָפיציעלע קרייזען לייקענען ענט-שידען די ידיעות, אַז אויף דער זייט פון די שפּאַנישע אויפשטענ-דיגע זאָל האָבען געקעמפט אַ איטאַליענישער אַעראָפּלאַן.

בונט פון 80 גוואַרדיסטען

מ אַ ד ר י ד, 30 (ספּ. טעל.) די צייטונג „אַבעצע" מעלדעט, אַז דאָס רעגירונגס-מיליטער האָט אַראָפּגעוואָרפען אַ אַעראָפּלאַן פון די אויפשטענדיגע אין דער סביבה פון גראַנאַדאַ. דער פּילאָט און דער אָבסערוואַטאָר זענען דערהרג'עט געוואָרען. „על סאָציאַליסטאַ" מעלדעט. אַז אין שטעטעל ווילאַ נועוואַ האָט זיך צעבונטעוועט אַ אָפּטיילונג פון ציווילער וואַך פון 80 מאַן. מען האָט דאָרט אַרויס-געשיקט אַ אָפּטיילונג בערג-אַרבייטער, וואָס קענען זיך אומגעהע-מיט דינאַמיט. די קאַזאַרמעס זענען אויפגעריסען געוואָרען. אַ טייל גוואַרדיסטען זענען דערהרג'עט געוואָרען און די איבריגע זענען געוואָרען געפאַנגען.

דערשאָסען אַ אָנפיהרער און 20 אָפיצירען

ד ע נ ד אַ ע, 30 (ספּ. טעל.) לויט ידיעות, וואָס זענען דאָ דערהאַלטען געוואָרען, האָט דאָס רעגירונגס-מיליטער דערשאָסען אַ אָנפיהרער און 20 העכערע אָפיצירען פון אויפשטענדיגע. אַן אָפּטיילונג וואָס האָט פערטיידיגט די קאַזאַרמעס אין שאָלאָ הינטער סאַן סעבאַסטיאַן.

ענגלישער פלאָט אָפּגעפאָהרען קיין גיבראַלטאַר

ג י ב ר אַ ל ט אַ ר, 20 (ספּ. טעל.) האַוואַס דערוויסט זיך, אַז דער גרעסטער טייל פון ענגלישען פלאָט אונטער דער אָנפיהרונג פון אַדמיראַל פאַונד האָט פערלאָזען מאַטאַ, אָפּפאָהרענדיג קיין גיבראַלטאַר.

(ווייטער — זעה 4-טע זייט)

צו אונזערע לעזער!

צי ווייסט איהר
אַז נעהמען ביים צייטונגס - פער-שפּרייטער אַ „נייעם פאָלקסבלאַט" בלויז אויף אויסצולייענען — הייסט גנבה?

צי ווייסט איהר
אַז דערמיט בערויבט איהר צעהנ-דליגער יודישע אַרבייטענדיגע פאַמי-ליעס, וועלכע זענען בעשעפטיגט אין פערלאַג פון „נייעם פאָלקסבלאַט"?

צי ווייסט איהר
אַז דערמיט קאָנט איהר אונטערגראָ-בען די עקזיסטענץ פון דער איינציגער יודישער צייטונג אין לאָדז?

צי ווייסט איהר
אַז דערמיט קאָנט איהר צונעמען ביי דער יודישער בעפעלקערונג אין לאָדז די איינציגע עפענטליכע טריבו-נע, אויף וועלכע עס ווערט אויסגעשרי-גען די לאָדזער יודישע נויט און פער-טיידיגט די יודישע לאָקאַלע און אַל-געמיינע אינטערעסען?

צי ווייסט איהר
אַז אויב איהר קויפט נישט דעם „נייעם פאָלקסבלאַט" נאָר איהר צאָלט בלויז פאַר איבערלייענען — בעגייט איהר אַ פערברעכען געגען גאַנצען יו-דישען כלל אין לאָדז?

צי ווייסט איהר
אַז דער יודישער כלל אין לאָדז. מוז האָבען אַזאַ אומפּאַרטייאישע יודישע און פּאָליטיש - אומאָפּהענגיגע צייטונג, ווי דאָס איז דער „נ י י ע ר פ אָ ל ק ס-ב ל אַ ט"?

צי ווייסט איהר
אַז די יודישע הילף- און שטיצע-אַר-בייט פאַר פעראַרימטע און נויטליי-דענדע איז אונמעגליך אָהן דער מיט-הילף פון „נייעם פאָלקסבלאַט"?

צי ווייסט איהר
אַז איהר ברענגט אַריין אין אייער שטוב די געפעהרליכסטע קראַנקהיי-טען מיט אַן איבערגעלעזענעם — דורך אַנדערע — „נייעם פאָלקסבלאַט"?

צי ווייסט איהר
אַז די איבערגעלעזענע — דורך אַנ-דערע — צייטונגען. וואָס קומען אַריין אין אייערע שטובען: טראָגען גאַנץ אָפט אויף זיך מיקראָבען פון דער שרעקליכסטער שטערבליכקייט?

צי ווייסט איהר
אַז די גאַנצע יודישע אָרגאַניזירטע געזעלשאַפטליכקייט אין לאָדז, בעקומט איהר פולען אויסדרוק און אָפּשפּיגלונג אויף די שפּאַלטען פון אונפּאַרטייאישען „נייעם פאָלקסבלאַט"?

אויב איהר ווייסט דאָס אַלץ
דאַרפט איהר נישט נעמען אין האַנד אַריין קיין איבערגעלעזענעם — דורך אַנדערע — „נייעם פאָלקסבלאַט".

דאַרפט איהר קויפען פאַר זיך אַ „נייעם פאָלקסבלאַט".

דאַרפט איהר נישט נעמען דעם „נייעם פאָלקסבלאַט" אויף אויסצו-לעזען.

פ ע ר ל אַ ג
„נייער פאָלקסבלאַט"

נאכט-פאגאטאוויע „לינת-הצדק" לאדז, צעגעלניאנא 17

טעל. 11-115

זונטאג, דעם 2-טען שערפיען ד. י., 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אין

פארק „העלענאוו" א גרויסע גארטען-פערוויילונג

לטובת די נאכט-פיגאטאוויע „לינת-הצדק"

לאלא פאלמאן — אין איהר נייעסטען רייכען רעפערטואר

קאמפאזיציאנען — מ. שיטעמוויטש. כאראקטעריסטישע טענץ — ב. ליבאוויטש.

א גרויסע פאנטאן-לאטעריע. — אילומינירטער גארטען

פערשידענע איבעראשונגען. — רייכער בופעט. — ארקעסטער

אונטער דער לייטונג פון דיר. סעווערין פיעטרושקא. — בילעטען צו 54 גר. שוין צו בעקומען אין ביורא פון נאכט-פאגאטאוויע „לינת-הצדק", „קולטור-ליגע" זאכארניא 68, באראכאוו-ביבליאטעק אל: קאשטשושקי 9 און אין טאג פון דער פערוויילונג ביי דער קאסע פון „העלענאוו". פרייזען פון די בילעטען 1 זל. פאר יוגענד און מיטגלידער 54 גר.

בעמערקונג: אין פאל פון א נישט גינסטיג וועטער וועט די פערוויילונג פארקומען דעם 9-טען שערפיען.

די לעצטע מאדערנע **זומער-שיך** ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון **פלעטשאנקעס** בעקומט מען נאר ביי

A. Ogórek

Łódź, Zawadzka 11 — tel. 202-86

בעמ.: א ספעציעלער אויסוואהל פון מענער-פלעטשאנקעס!

אונזער פאטראן

ח' ד"ר ראזען

צוליב'ן טויט פון זיין

מוטער נ"ע

דריקען אויס דעם טיפסטען ביילייד.

זיים געטרייסט!

די פוס באל-סעקציע

ביים יודישען טורן- און ספארט-פאראיין

„בר-כוכבא".

אונזער געוו. פרעזעס ח'

ד"ר נ. ראזען

צוליבן טויט פון זיין

נ"ע מוטער

דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

די פערוואלטונג

פון יודישען טורן- און ספארט-פאראיין

„בר-כוכבא"

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווערגעטראפענע פרוי שולץ, צוליב'ן טויט פון איהר אונפערגעסליכען מאן, אונזער לאנג-יעהריגען חשוב'ן מיטגליד

ב"ע

אברהם שולץ

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון יוד. פליישער- און וואורשטענמאכער-צעך

ציגעל-גאס 28.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען

ווי אויך אריגינעלע

רויט-ווייגען | אונגאר-ווייגען

אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם לאנג-בעקאנטען וויין-געשעפט פון

ע. שיקיער ישראל שיקיער

איצט שרודמיעסקא 3

טעל. 84-107

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פרוי שולץ צוליב'ן טויט פון איהר אונפער-געסליכען מאן

נ"ע אברהם יצחק

זיים געטרייסט!

מ. ד. האמבורסקי און פרוי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווערגעטראפענער פרוי שולץ, צוליב'ן טויט פון איהר אונפערגעסליכען מאן, אונזער לאנג-יעהריגען חשוב'ן מתפלל

נ"ע

אברהם שולץ

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די גבאים און מתפללים

פון דער חברה „אהבת רעים"

ציגעל-גאס 28.

אכטונג אכטונג

100-טער מענשען

האבן זיך שוין איבערצייגט, אז די בעסטע

היגיענישע טאפטשאנעס,

מאזעטסעס און מאטראצען

ווי אויך פערשידענע טאפעציר-ארבייט

זעגען נאר צו בעקומען אין דער 1-טער לאדזער ווערקשטאט פון אויסגעבעסערטע היגיענישע טאפטשאנען און מאטראצען

א. „ZURMA" פ.

אינה. ל. מרוז

Łódź, Cegielniana 58

סאלידע און פינקטליכע אויספיהרונג

צו דער חתונה פון

פרל. רוזשא הערשפעלד

מיט ה' העניעק אינעלבערג

ווינשען מיר אונזער שותף

ה' שמואל הערשפעלד

און פרוי

אז זיי זאלען דערלעבען פיל נחת ביי די קינדער און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט.

מרדכי בער שטערנפעלד

און פאמיליע.

אייער פערזענליכער אינטערעס

נאר צו קויפען די ווייגען

מיט דער מארקע

„בארוויך"

נאוואמיעסקא 30,

טעל. 58-210

וועלכע גאראנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

אונזער חשוב'ן קאסירער פון דער באלוטער שוהל ר' הערשיל זילבערשאץ צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכע פרוי

רבקה נ"ע

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די מתפללים און דער קאמיטעט

פון דער שוהל זגיערזשער 27

קאמוניקאט פון פעראייניגטן קאמיטעט

פון יתומים-הייזער אין לאדז.

לויט א יערשפענדיגונג מיט דער געז. „צענטאס" אין ווארשא, איז דא א מעגליכקייט ארויסצושיקען נאך 2 קינדער אין שול-עלטער (זון 6 ביז 14 יאהר) אויף א הייל-סאלאניע אין מישעלאמשינעק פאר שלימזמהלי, די קינדער בעקומען פולשטענדיגען אויסהאלט, בעדער, ערצטליכע אויפזיכט און געפינען זיך די גאנצע צייט אונטער דער השגחה פון רגשינירטע ער-ציהער.

איינשרייבונגען נעמט אן דאס ביורא פון אינטערנאט און פערטע אין חעלענובעק, לאדז, קילינסקיעגא גאס 105, טעלעפאן 50-112, יעדן דינסטאג און מיטוואך פון 7—9 אוונט, זונטאג פון 5—8 אוונט.

דאס 1-טע יודישע

בלומען-געשעפט

— א. נ. —

„קאסינא"

איז פאסאזש-קאסינא

לאדז, פיעטריקאווער 67.

טעל. 34-150

עמפפעהלט טעגליך

פרישע בלומען

פאכמענישע לייטונג

צו ביליגע פרייזען

געדענקט, שטשעשליווי

א גרויסער אויסוואהל פון

אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות

אויף אנציגער און פאלטענס

פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך

R.Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5

טעל. 09-156.

געדענקט פראנט II שטאק.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ן וויצע-פרעזעס פון דער באלוטער גמילת-חסדים קאסע לימאנאווסקי 7 ר' הערשיל זילבערשאץ צוליב'ן טויט פון זיין גישט-פערגעסליכער פרוי

רבקה נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. די פערוואלטונג.

אכטונג, הויז-בעזיצער!

ווען איהר רעמאנטירט אייערע הייזער אדער וואוינונגען, געדענקט, אז דאס אלטע

פארבען- און כעמיקאליען-געשעפט א.פ.

„ל. ה. בערגער"

לאדז, דרעוונאווסקא 5, טעל. 39-133

איז ווידער געעפענט און וועט די קונדשאפט צופרידען שטעלען. בעמערקונג: צעמענט אויף לאגער.

היייל-אנשטאלט פאר ברוכליידענדע

ראדיקאלע הילף און לאנגיעהריגע פראקטיק

דער איינציגער ספעציאליסט צו פערניכטען די געפעהרליכסטע און שווערסטע

ברוכליידען

קענער און פרויען, ווען איהר האט שוין אלע באנדאזשען אויספראבירט און זאגאר ביי אויסלענדישע ספעציאליסטען און דאקטוירסקע רעצעפטען און אפעראציעס האבען נישט געהאלפען, וועלט איהר נישט פערלירען די האפנונג — איהר האט ביי מיר א זיכערע היילונג דורך נייע פאטענטירטע באנדאזשען 1209 און פריוילעגיע 73096 פון פר. געזונדהייטס-אמט 1205.

פראספעקטען (בעשרייבונגען) אויף פערלאנג אומזיסט.

SZ. KOHN, Warszawa, Sosnowa 12

געדענקט דעם אדרעס.

וויכטיג פאר מענער

צום זומער-סעזאן!

ווער ס'וויל טראגען

הויזען

לויט דער לעצטער פאריזער מאדע, זאל זיך ווענדען נאר צום ערשט-קלאסיגן ספעציאליסט פון הויזן, וועלכער איז צוריקגעקומען פון פאריז

A. Fajwlewicz

אל. 1 מאי 2, פראנט. 1 שטאק

טרעפעדיגסטע פרייזען

קומט און איבערצייגט אייך!

דאס עלעקטראטעכנישע ביורא

„Siłai Swiatło"

פון וו. סרוקאווסקי

פאלודניאווא 23, טעל. 32-139

נעמט אן אינסטאלאציעס פון ליכט און קראפט ווי אויך סיגנאליזאציעס. קויפט געניצטע מאטארען און פערקויפט אלע ארט מאטארען און דינאמא-מאשינען צו ביליגע פרייזען.

ספעציעלע ווערקשטאט פון מאטאר-רעפעראטור / שנעל, פינקטליך און רעעל.

דערמיט האב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג' קונדשאפט, אז די שוין גוט-בעקאנטע

„MLECZARNIA WOLFA"

איז געוואר'ען איבערטראגען אויף

זאוואדזקא 4 טעל. 49-209

און איך גיב ווייטער ארוים פריהשטיקען, יארסקע מיטאגען ווי אויך קאלאציעס און פרעהאף, אין מיינע קונדען וועלען מיך ווייטער מיט אכטונג בעזוכען.

ראובן וואלף.

היטלעריסטישע אוואַנטורעס אין וויען

גאַסען דעמאָנסטראַציעס פֿון נאַציאָנאַל=סאָציאַליסטען מיט אויסרופֿען „הייל=היטלער" און „דייטשלאַנד איבער אַלעס"

געהאַקט שויבען אין יודישע געשעפֿטען

וויען, 30 (יט"אַ טעלעגראַפֿיש)

היינט איז פֿאָרגעקומען אין וויען אַ גרויסע דעמאָנסטראַציע פֿון די היטלעראַוועצעס. עס זענען געמאַכט געוואָרען אויסרופֿען „הייל היטלער", „דייטשלאַנד איבער אַלעס". די דעמאָנסטראַנטען זענען שפּעטער אוועק אין יחדישען קוואַרטאַל און געמאַכט יודענפֿיינדליכע אויסרופֿען, ווי „יודע פֿערעקע" א. אַז. וו. עס זענען אויך אויסגעהאַקט געוואָרען די שויבען פֿון יודישע געשעפֿטען. עס זענען געמאַכט געוואָרען אַרעסטען.

וויען, 30 (ספּ. טעל.)

נעכטען אין אָוונט איז אויפֿ'ן פּלאַץ פֿון די „העלדען" פֿאָרגעקומען די פֿייערליכע בעגריסונג פֿון דער שטאַפֿעטע מיט'ן אָלימפּישען פֿייער. אין דער פֿייערליכקייט האָט זיך בעטייליגט פּרעזידענט מיקלאַס, וויצע-קאַנצלער באַאַר – באַארענפֿעלס און דער בעגלייטונג פֿון די מיטגלידער פֿון דער רעגירונג, דער פֿיהרער פֿון ד עסטרייכישע ספּאָרטלער פֿירשט שטאַרהעמבערג, ווי אויך מיטגלידער פֿון דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס. בעת דער פֿייערליכקייט האָבען זיך געהערט פֿון פֿערשידענע זייטען פּראָוואָקאַטאָרישע אויסרופֿען דורך מעגאַפֿאָנען. די אויסרופֿען האָבען געמאַכט נאַציאָנאַל – סאָציאַליסטען. די רעגירונגס – מיטגלידער האָבען תיכף פֿערלאָזען דעם פּלאַץ, אויף וועלכען עס איז געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס מיט פּאָליציי. די ווינער האַריאַ האָט איבערגעריסען די טראַנסמיסיע פֿון דער פֿייערליכקייט. די מיניסטאָרען האָבען זיך פֿערזאַמעלט אין קאַנצלער-פּאַלאַץ און אַרויסגעפֿאָדערט אויף אַ קאָנפֿערענץ דעם פּאָליציי – פּרעפֿעקט סקובל און אַ ריִיהע אַנדערע העכערע פּאָליציי-בעאַמטע.

ווי האַוואַס דערוויסט זיך, איז די רעגירונג עכט שלאָסען ווי אַמשאַרפֿסטען אַרויסצוטרעטען געגען די שולדיגע. די פּאָליציי האָט אַרעסטירט אַן'ערך 100 מאַן. ביינאַכט זענען געמאַכט געוואָרען ווייטערדיגע אַרעסטען פֿון עטליכע הונדערט מאַן. בעת די צוזאַמענשטויסען זענען אייניגע פּאָליציי – אַגענטען פֿער וואונדעט געוואָרען. אין דער פּאָליציי איז פֿעראָרדענט געוואָרען אַלאַרם-גרייטקייט.

* * *

בערלין, 30 (ספּ. טעל.)

דאָס טיילווייזע צוריקציהען דורך דער עסטרייכישער רעגירונג די אַמנעסטיע האָט אין בערלין אַרויסגערופֿען אַ קאָנסטערנאַציע. מען פֿערזיכערט דאָ, אַז די געשעהענישען האָבען אַרויסגערופֿען קאָמוניסטישע עלעמענטען, וואָס ווילען אָפּשוואַכען די דייטש-עסטרייכישע פֿערשטענדיגונג. מען דריקט אויס די האָפֿנונג, אַז די עסטרייכישע פֿעראָרדנונג איז אַ צייטווייליגע, און אַז זי וועט נישט האָבען קיין שלעכטען איינפֿלוס אויף דער גאָר וואָס געשלאָסענער דערנעהנטערונג צווישען בערלין און וויען.

די דייטשע פּרעסע פֿערעפֿענטליכט וועגען די נעכטיגע געשעהענישען אַלגעמיינע ידיעות, בעטאָנענדיג דעם מאָמענט, וואָס דאַרף בעווייזען, אַז די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען זענען פּראָוואָצירט געוואָרן דורך קאָמוניסטען

פּאַריז, 30 (ספּ. טעל.)

האַוואַס מעלדעט פֿון וויען, אַז אין שייכות מיט דעם אָלימפּישען אינצידענט זענען אַרעסטירט געוואָרען 41 פּערזאָן פֿון די בעקאַנטע נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען, וואָס זענען ערשט אויפֿ'ן יסוד פֿון דער אַמנעסטיע בעפֿרייט געוואָרען

די שיינקייט פֿון דער הויט ענדיגט זיך נישט ביי די הענט
די שיינע פֿרויען ווייסען, אַז די אמת'ע שיינקייט איז די שיינקייט פֿון גאַנצען קערפּער.
MYDŁO PALMOLIVE DO PIELĘGNOWANIA URODY

ענגליש=סאָוויעטישער אָפּמאַך

וועגען קרעדיטען אויף 10 מיליאָן פֿונט שטערלינג

לאָנדאָן, 30 (ספּ. טעל.)

דער האַנדעלס-מיניסטער רענסימען האָט אין פּאַרלאַמענט מיטגעטיילט, אַז עס איז געשלאָסען געוואָרען אַן ענגליש-סאָוויעטישער אָפּמאַך, אויפֿ'ן יסוד פֿון וועלכען די בריטישע רעגירונג גאַראַנטירט עקספּאָרט-קרעדיטען אויף סאָוויעטישע בעשטעלונגען, וואָס וועלען פּראָדוצירט אין ענגלאַנד, אויף אַ סומע פֿון 10 מיליאָן פֿונט שטערלינג. די בעשטעלונגען מוזען אויסגעפֿיהרט ווערען פֿאַר דעם 30 סעפּטעמבער 1937

טאָג - טעגליך

דער בעהאַלטענער קריג

דער טומעל, וואָס האָט זיך אויפֿגעהויבען אַרום די ליפֿערונגען פֿון געוועהר פֿאַר שפּאַניען איז דער בעסטער בעווייז, אַז עס וואָלט שוין איצט לאַנג געווען נאָך דעם אויפֿשטאַנד, ווען נישט דער פֿאַקט, וואָס די אָנפֿיהרענדע פֿאַשיסטישע מלוכות — איטאַליען און דייטשלאַנד — וואָלטען נישט געווען פֿעראינטערעסירט דערין, אַז דער בירגער - קריג זאָל זיך פֿערציהען וואָס לענגער.

די נישט-זיכערע השערה, וואָס איז ענטשטאַנען באַלד אין די ערשטע טעג פֿון פֿאַשיסטישען אויפֿשטאַנד אין שפּאַניען, אַז עס קען קומען צו אַן אינטערנאַציאָנאַלען קאָנפֿליקט, הויבט אָן אָנצונעהמען רעאַלע מוראדיגע פֿאָרמען.

עס אונטערליגט שוין איצט נישט דעם קלענסטען ספֿק, אַז דעם טומעל, וואָס די רעכטע פּרעסע האָט אויפֿגעהויבען אין פֿראַנקרייך, און אויך די פֿאָטעכט-שטימען אין איטאַליען און דייטשלאַנד געגען דעם כלומרשטען פֿערקויפֿען דורך דער פֿראַנצויזישער רעגירונג געוועהר דער לעגאַלער שפּאַנישע רעגירונג איז געווען, נאָר צו פֿערדעקען די אייגענע גראַנדיעזע געוועהר-ליפֿערונגען פֿאַר די שפּאַנישע מורדים. אין דער זעלבער צייט וואָס די שפּאַנישע רעגירונג פֿיהרט ערשט אונטערהאַנדלונגען וועגען קויפֿען געוועהר, האָבען שוין די פֿאַשיסטען בעקומען הידראָפּלאַנען און באָמבען-אַעראָפּלאַנען פֿון דייטשלאַנד און איטאַליען.

די גרעסטע ריהריגקייט ווייזט אָבער אַרויס אין דעם פֿאַל די היטלער-רעגירונג. זי שיקט כסדר קריגס-שיפֿען אויף די שפּאַנישע וואַסערן און דראָהט מיט דעמאָנסטראַציעס. פֿאַר איהר איז איצט זעהר וויכטיג, אַז די שפּאַנישע שרפֿה זאָל זיך נאָך מעהר פֿערשפּרייטען. ווייל דאַן וועט אפֿשר טאַקע זיין מעגליך צו פֿערכאַפּען דאָס שפּאַנישע מאַראָקאָ. ווייל לויט די לעצטע ידיעות זאָל דאָס טאַקע זיין דער אמת'ער זין פֿון דעם היטלעריסטישען פֿאַרען זיך אַרום דעם שפּאַנישען בירגער - קריג. היטלער זאָל שוין אפֿילו האָבען בעקומען מוסאָליני'ס הסכמה דערויף. צו אַזאַ אינטערנאַציאָנאַלען פּוטש וועלען אָבער נישט פֿראַנקרייך און נישט ענגלאַנד בשום אופֿן נישט צולאָזען. פֿראַנקרייך האָט גענוג די שכנות פֿון דער היטלעריסטישער מגפֿה אין אייראָפּא און עס איז פֿאַר איהר אַ לעבענס-פֿראַגע נישט צו דערלאָזען אַזאַ שכנות אין אַפֿריקאַ.

אָבער אויך ענגלאַנד וועט נישט מסכים זיין און גיכער קען קומען צו אַ וועלט-מלחמה איידער ענגלאַנד וועט איינגעהען אָפּצוטרעטען וועלכען עס איז טעריטאָריום אין צפֿון-אַפֿריקאַ.

פֿון דעם שטאַנדפּונקט אויס געזעהען קען אַלזאָ דער בירגער-קריג אין שפּאַניען בעטראַכט ווערען אַלס אַ בעהאַלטענער קריג צווישען פֿראַנקרייך און ענגלאַנד פֿון איין זייט און דייטשלאַנד און איטאַליען פֿון דער צווייטער. אָבער פֿון אַזאַ בעהאַלטענעם קריג צו אַן'אָפֿענעם, איז דער איבערגאַנג טיילמאָל זעהר לייכט.

ש.

קיין דאַנציג קען מען מיטנעמען מיט זיך 500 זלאָטעס

וואַרשאַ, 30 (טעלעפֿאָניש)

די נייע פֿעראָרדנונג פֿון פֿינאַנץ-מיניסטער וועגען געלד - אומזאַץ מיט אויסלאַנד, ענטהאַלט נישט קיין פֿאָרשריפֿטען וועגען אַרויספֿיהרען וואַלוטע קיין דאַנציג.

ווי מען אינפֿאָרמירט פֿון מאַסגעבענדע קרייזען קענען פּערזאָנען, וואָס פֿאָהרען קיין דאַנציג אויף אַ געוועהנליכען פּאַס, מיטנעהמען מיט זיך אויף איינמאָל אָדער אין משך פֿון אַ חודש 500 זל. אָדער פֿרעמדע וואַלוטע אין דעמזעלבען ווערט.

אַנשטאָט 350000 דאָלאַר — צייטונג=פּאַפּיר

דער טויש איז געמאַכט געוואָרן אויפֿ'ן וועג שאַנכיי-וואַרשאַ

וואַרשאַ, 30 (טעלעפֿאָניש)

אַ בעקאַנטע כינעזישע באַנק האָט איבערגעשיקט אין אַ גרויסער יודישער באַנק אין וואַרשאַ אַ פּעקעל מיט 350,000 דאָלאַר אין 1000 דאָלאַר באַנקנאָטען. עס איז געשיקט געוואָרען אין אַ ווערט-פּאַקעט. ווען מען האָט אין וואַרשאַ געעפֿענט דאָס פּעקעל האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אַנשטאָט געלד ליגט דאָרט צייטונגס-פּאַפּיר.

די אויספֿאָרשונג, וואָס איז אַדורכגעפֿיהרט געוואָרען האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז די גנבה האָט נישט געקענט בעגאַנגען ווערען אין פּוילען, ווייל דאָס צייטונגס-פּאַפּיר איז געווען פֿון אַזעלכע צייטונגען וואָס זענען גאָר אין פּוילען נישט בנמצא, ווי למשל טערקישע, מאַלאַיִשע, קירגיזישע א. אַז. וו. אַ דוּך דעם האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער טויש איז פֿאָרגעקומען אין לאָק, וועלכען מען האָט בענוצט ביים פֿעלשען די שטעמפּלען אויף דעם פּעקעל, שטאַמען נישט פֿון פּוילען.

עס ווערט געפֿיהרט די אויספֿאָרשונג פֿעסטצושטעלען, וואו עס איז פֿאָרגעקומען די אויסטוישונג פֿון דאָלאַרען אויף צייטונגס-פּאַפּיר.

אָפּקאַנגען פֿון יוד. פּראָטעסט-שטרייק

אַ חלוצה פֿערמשפּט אויף אַ חודש אַרעסט

וואַרשאַ, 30 (טעלעפֿאָניש)

בעת דעם יודישען פּראָטעסט-שטרייק דעם 13 יוני איז אַרעסטירט געוואָרען די 20-יעהריגע חלוצה פֿייגע ראַרמאַן. בעת דעם צוזאַמענלויף, וואָס איז פֿאָרגעקומען אויף נאַלעווקעס, זאָל זי האָבען געזאָגט צו אַ פּאָליציאַנט, וואָס האָט צוטריבען דעם עולם „האַלט ס'מויל, דאָ איז נישט פּשיטיק". היינט איז פֿאָרגעקומען איהר פּראָצעס אין שטעטישען געריכט. זי האָט זיך מודה געווען, אַז זי האָט געזאָגט די ווערטער. אויף דער פֿראַגע פֿון ריכטער, וועגען איהר פֿערמעגענס-צושטאַנד, האָט זי געענטפֿערט, אַז זי פֿערמאָגט נאָר זיך אַליין און איהר ציוניסטישען אידעאַל. זי איז פֿערמשפּט געוואָרען אויף אַ חודש אַרעסט און די שטראָף איז איהר אָפּגעלייגט געוואָרען

ווידער דיסקוואַליפֿיצירט אַ מיטגלידערין פֿון „הכח"

פֿאַר נישט פֿאָהרען אויף דער היטלער=אָלימפּיאַדע

וויען, 30 (יט"אַ טעלעגראַפֿיש)

די מיטגלידערין פֿון „הכח", גאָלדרינג, וואָס האָט זיך אָפּגעזאָגט צו פֿאָהרען קיין בערלין אויף דער אָלימפּיאַדע, איז דיסקוואַליפֿיצירט געוואָרען.

שושניג וועגען די נאַציאָנאַל=סאָציאַליסטען

וויען, 30 (יט"אַ טעלעגראַפֿיש)

קאַנצלער שושניג האָט היינט געהאַלטען אַ גרויסע רעדע וועגען „פּאַקט-ראָמאַנאַ". ער האָט אָנגעוויזען, אַז די נאַציאָנאַל - סאָציאַליסטען וועלען קיינמאָל נישט האָבען די מאַכט אין עסטרייך.

ענטדעקט גרויסע מיסבריוכען אין וואַרשאַ

וואַרשאַ, 30 (טעלעפֿאָניש)

דאָ איז אַרעסטירט געוואָרען אַ בעקאַנטער וואַרשעווער אַדוואָקאַט. אַ יוריסקאָנסול פֿון מאַגיסטראַט, ווי אויך צוויי הויכע בעאַמטע. זיי ווערען בעשולדיגט אין מיסבריוכען. די פּרטים פֿון דער אויספֿאָרשונג ווערען געהאַלטען בסוד.

ברודער-מאָרד אין לעמבערג

לעמבערג, 30 (טעלעפֿאָניש))

לעמבערג איז היינט אויפֿגעציטערט געוואָרען פֿון אַ שרעקליכען ברודער-מאָרד. און בעמליך אויף דער שפּיטאַלנאַ 15 האָט דער 26-יאָהריגער זיגמונט צימערמאַן דערשאָסען זיין 29-יעהריגען ברודער משה. דער עלטערער ברודער איז געשלאָפֿען און דער יונגערער איז צו צום בעט אויז איהם אַריינגעשאָסען צוויי קוילען.

אונזער וואָרט

אַ גרויסער טעות

אַ צייט לאַנג האָט מען זיך געטרייסט אין דער יודישער וועלט, אַז אויף דער צייט פֿון דער היטלעריסטישער אָלימפּיאַדע אין בערלין, וועט די דייטשע יודען געגעבען ווערען אַ געוויסע אָטעמפּויזע עס וועלען אָפּגעשטעלט ווערען די נידריגע, קליינליך-סאַדיסטישע, דייטש - מעטאָדישע רדיפֿות. מען האָט געהאָפֿט, אַז אויף דער דאָזיגער צייט, ווען קיין דייטשלאַנד וועלען אָנקומען אין די צעהנדליגער, הונדערטער טויזענדער אויסלענדער, וועלען די נאַציס זיך בעמיהען ווי ווייט מעגליך נישט צו דערמאָהנען דאָס וואָרט יוד, אַז זיי וועלען נישט לאָזען דערמאָהנען, אַז עס עקזיסטירט אַזאַ פֿראַגע. עס ווייזט זיך אָבער אַרויס, אַז עס איז געווען אַ גרויסער טעות. די מאַשין פֿון יודען-עגטרעכטונג און יודען-פֿערניכטונג קען שוין אין דייטשלאַנד נישט אָפּגעשטעלט ווערען אויף איין טאָג. אמת, די גרויסע אנטי-יודישע מאַסען - אַ[illegible] זענען אויפֿגעלעגט געוואָרען אויף נאָך דער אָלימפּיאַדע אָבער דער גאַנצער דייטשער רעגירונגס-אַפּאַראַט, די בעזונדערע מיניסטעריומס, די אַלע רעסאָרטען פֿון דער מלוכה-אַדמיניסטראַציע קענען זיך דאָך נישט אָפּשטעלען צוליב דער אָלימפּיאַדע, און אויב אַזוי איז שוין זעלבסטפֿערשטענדליך, אַז מען קען אין די יודען נישט פֿערגעסען אויך אין דער צייט פֿון דער אָלימפּיאַדע. ווייל צו די אויפֿגאַבען פֿון יעדען מלוכה-אַמט אין היטלער-דייטשלאַנד געהערט דאָך אין דער ערשטער רייה דער קאַמף מיט יודען.

און דעריבער ווערט פֿערשטענדליך, אַז שוין ערב דער אָלימפּיאַדע, ווען עס קומען שוין אָן קיין דייטשלאַנד די ספּאָרט-מאַנשאַפֿטען פֿון דער גאַנצער וועלט, זאָל דאָס דייטשע פּאָסט-מיניסטעריום פֿערעפֿענטליכען אַן'ערדלערונג. לויט וועלכער עס ווערט נישט אָנערקענט פֿאַר די יודישע בלינדגעוואָרענע מלחמה-קעמפֿער די הנחות. פֿון וועלכע עס געניסען אַלע אַנדערע קריגס-בלינדע אין דייטשלאַנד.

אויף וואָס פֿאַראַ מאָראַליש-נידריגע ניוואָ מוזען שטעהן די מענשען, וואָס האָבען דעם טרויעריגען מוט צוצורויבען ביי אומגליקליכע בלינדע אינוואַלידען. וואָס האָבען פֿערלוירען דאָס ליכט פֿון זייערע אויגען פֿאַר דייטשלאַנד, די הנחות פֿון וועלכע עס געניסען זייערע אַרישע „חברים" אין אומגליק!? און דאָס ווערט געטון אָפֿען, אָהן שום חרפּה פֿאַר די טויזענדער געסט, וואָס קומען איצט קיין דייטשלאַנד.

[illegible] איז אַ גרויסער טעות, אַז בעת דער [illegible] וועט זיך אין היטלער-דייטשלאַנד אָפּשטעלען די יודען-העצע. להיפּוך! עס איז גאַנץ מעגליך אַז דווקא די אָלימפּיאַדע וועט אויסגענוצט ווערען פֿאַר אַ פֿערשטאַרקטער אַנטי-יודישער העצע אויף... עקספּאָרט, אַז די נאַציסטישע ראַסען-„תורה" זאָל, דורך די הונדערטער טויזענדער געסט, פֿערשפּרייט ווערען אין דער גאַנצער וועלט.

ס.

דער 50-טער ייד. קרבן פון אראבישען טעראר

געשטארבען דער געהילפס-פאליציאנט כיימאוויטש

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
אין הדסה-שפיטאל איז היינט געשטארבען דער געהילפס-פאליציאנט יחיאל כיימאוויטש, וואס איז נעכטען פערוואונדעט געווארען. דאס איז דער 50-טער יודישער קרבן זייט דעם אויסברוך פון די אונרוהען.

18 אראבער ארעסטירט

אין שייכות מיט דעם מארד פון יודישען געהילפס-פאליציאנט כיימאוויטש

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
די פאליציי פיהרט אן ענערגישע אויספארשונג ארום דעם מארד פון יודישען געהילפס-פאליציאנט כיימאוויטש. 18 אראבער זענען ארעסטירט געווארען. אויף א שכנישען דארף איז ארויפגעלעגט געווארען א קאלעקטיווע שטראף.

אין טבריה איז שוין רוהיג

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
נאך די נעכטיגע געשעהענישען אין נעכטען אין טבריה ווידער געווארען רוהיג. די יודישע געשעפטען זענען שוין אפען, און די יודען האבען זיך שוין צוריקגעקעהרט אין דער אלטשטאט.

הויך-קאמיסאר קאנפערירט מיט'ן עמיר אבדולאה

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
דער הויך-קאמיסאר איז היינט אפגעפלויגען קיין אמאן, וואו ער האט קאנפערירט מיט עמיר אבדולאה.

אראבער צושטערט די וואסער-סטאציע ביים ים-המלח

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
היינט איז דא פערוואונדעט געווארען אן אראבישער געהיים-אגענט.
אראבער האבען צושטערט די וואסער-סטאציע ביים ים-המלח. דער אראבישער וועכטער פון דער סטאציע איז דערשטאכען געווארען.

אינטערפעלאציע אין ענגלישען פארלאמענט

וועגען דעם אנטי-יודישער העצע

לאנדאן, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
דער אינערן-מיניסטער האט אויף אן אינטערפעלאציע וועגען דער פאשיסטישער אנטי-יודישער העצע ערקלערט, אז עס וועלען אנגענומען ווערען אלע מיטלען צו אונטערדריקען די העצע.

ענגלישע פארלאמענטאריער זאגען צו

צו אונטערשטיצען די אראבישע פאדערונגען

לאנדאן, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
אין „טיימס“ איז היינט פערעפענטליכט א בריף פון 22 פארלאמענטאריער וועלכע זאגען צו אונטערשטיצען די אראבישע פאדערונגען. די אינטערגעשריבענע ערקלערען, אז אויב די בעשלוסען פון דער קעניגליכער קאמיסיע וועלען זיין גינסטיג פאר די אראבער, וועלען זיי זיך בעמיהען, אז די עמפעהלונגען פון דער קאמיסיע זאלען פערווירקליכט ווערען.

שטאנדפונקט פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע

בנוגע די ערקלערונגען פון ארמסביי-גאר וועגען דער קעניגליכער קאמיסיע און עליה

לאנדאן, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
דער ציוניסטישער שטאנדפונקט וועגען דער נעכטיגער רעדע פון קאלאניען-מיניסטער ארמסבי-גאר איז געקומען צום אויסדרוק אין דער ערקלערונג פון מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע פערלצוויג. די עקזעקוטיווע איז צופרידען פון דער ערקלערונג, אז די קעניגליכע קאמיסיע וועט נישט ארויספאהרען קיין ארץ ישראל, כל זמן עס וועט נישט ווערען רוהיג. די עקזעקוטיווע איז אבער נישט צופרידען פון קאלאניען-מיניסטערס עקלערונג וועגען דער עליה. די עקזעקוטיווע וועט ווייטער קעמפען געגען דעם אפשטעלען די עליה, ווייל ווען דאס וואלט געשעהען, וואלט דאס בעדייט, אז עס איז ארויסגעגעבען געווארען א אורטייל נאך אידער עס זענען בעשטימט געווארען די ריכטער.

„טיימס“ און „מארנינג-פאסט“

וועגען דער ערקלערונג פון קאלאניען-מיניסטער

לאנדאן, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
דער היינטיגער „טיימס“ און „מארנינג פאסט“ זענען צופרידען מיט דער ערקלערונג פון ארמסבי-גאר, זיי ערווארטען, אז דער אראבישער טעראר וועט זיך איצט אפשטעלען.

ענגלישע רעגירונג נאך נישט אנגענומען קיין בעשלוס וועגען דער עליה

ערקלערט דער קאלאניען-מיניסטער ארמסבי גאר

לאנדאן, 30 (יט"א טעלעגראפיש)
אויף דער היינטיגער זיצונג פון פארלאמענט האט דער קאלאניען-מיניסטער ארמסבי-גאר, צוגעדריקט צו דער יואנד דורך א אינטערפעלאציע, געמוזט ערקלערען, אז ער קען נישט געבען קיין שום ערקלערונג וועגען דער עליה, ווייל די רעגירונג האט נאך אין דער פראגע נישט אנגענומען קיין שום בעשלוס.

דעם. ווערדזשוואוד האט זיך דאן געווענדעט צום קאלאניען-מיניסטער, אז עס זאלען ארויסגעלאזט ווערען פון תפיסה די אומלעגאלע עולים.
דער קאלאניען-מיניסטער האט געענטפערט, אז ער וועט זיך וועגן דעם ווענדען צום הויך-קאמיסאר.
דעפ. ווערדזשוואוד האט זיך דאן אנגעפרעגט וויפיל אראבישע און וויפיל יודישע פאליציאנטען זענען פאראן אין ארץ ישראל.

דער קאלאניען מיניסטער האט געענטפערט, אז צום סוף 1935 זענען אין ארץ ישראל געווען 700 ענגלישע פאליציאנטען, 456 אראבישע און 356 יודישע פאליציאנטען. איצט איז די צאהל געהעכערט געווארען אויף 200 און א חוץ דעם נאך אויף 2000 געהילפס-פאליציאנטען.

אראבישע קליינהענדלער פאדערען שוץ געגען די אראבישע טעראריסטען. אראבישע שיפער דראהען. אויפגעלעזט דעם אראבישען הילפס קאמיטעט פאר פליטים.

ירושלים. די אראבישע קליינהענדלער פון יפו האבען איבערגעשיקט א מעמאראנדום צום גענעראל - סעקרעטאר פון דער א"י-רעגירונג און צום קאמענדאנט פון דער א"י-פאליציי וועגען שוץ געגען דעם טעראר מצד די „שאבאב“. וועלכע לאזען זיי נישט עפענען די געשעפטען. אין דעם מעמאראנדום שילדערען די אראבישע קליינהענדלער זייער טרויעריגע לאגע, און וועלכער זיי געפינען זיך נאך צוליב דעם, וואס די רעגירונג האט ביז איצט נישט אנגענומען די נויטיגע שוצמיטלען געגען דעם טעראר. א סך פון די אראבישע קליינהענדלער געהען פשוט אויס פון הונגער, און אויב די רעגירונג וועט זיי נישט בעשיצען, וועלען זיי אליין גרינדען א שוץ גרופע געגען די „שאבאב“. מיר האבען בעשלאסען — שרייבען די קליינהענדלער — צו עפענען אונזערע געשעפטען און מיר וועלען זיך פערטיילען אויף צוויי פארטייען: איין פארטיי וועט האנדלען און די אנדערע פארטיי וועט אפשלאגען מצד די „שאבאב“.
[illegible]
וואס קומט פאר אין שפאניען?

איטאליענישע רעגירונג וועט אקטיוו אונטערשטיצען די אויפשטענדיגע

אויב אנדערע מלוכות וועלען אונטערשטיצען די מאדרידער רעגירונג

פאריז, 30 (ספ. טעל.)
דער רוימישער קארעספאנדענט פון „לע זשור“ מעלדעט, אז די איטאליענישע רעגירונג האט זיך ביז איצט פערהאלטען נייטראל אין די שפאנישע געשעהענישען, איצט אבער האבען די איטאליענישע רעגירונגס-קרייזען געגעבען צו פערשטעהן, אז זיי וועלען מוזען ענדערן זייער שטעלונג, אויב אנדערע מלוכות וועלען פיהרען אן אינטערווענץ-פאליטיק. אין אזא פאל וועט איטאליען אקטיוו אונטערשטיצען די שפאנישע נאציאנאלע בעוועגונג. אין די רוימישע קרייזען הערשט א בעאונרוהיגונג צוליב די ידיעות, אז געוויסע מלוכות עטייל'ן הילף דער רעגירונג אין מאדריד

פארטוגאלישער און פראנצויזישער שטאנדפונקט

אין דער שפאנישער פראגע

פאריז, 30 (ספ. טעל.)
„עקא דע פארי“ שרייבט, אז דער ציל פון דער פלוצלינגער וויזיט פון פארטוגאלישען אויסערן מיניסטער מאנטעאירא אין לאנדאן איז ארומצורעדען מיט'ן ענגלישען אויסערן-מיניסטער די פראגע וועגען די קאלאניעס. א חוץ דעם וועט בעריהרט

יוערען די שפאנישע פראגע. אין די פארטוגאלישע קרייזען שטייט מען אונטער די בעיטיינדיקייט צו ארגאניזירען א יודערשטאנד געגען דעם קאמוניזם און מאנטעאירא וויל איבערגעבען דעם שטאנדפונקט פון דער פארטוגאלישער רעגירונג וועלכע האלט, אז עס איז נישט אין די אינטערעסען פון פארטוגאל, דאס די רויטע זאלען אין שפאניען זיגען.
דער שטאנדפונקט פון דער פראנצויזישער רעגירונג ווערט, לויט דער מיינונג פון דער צייטונג געהאלטען פאר א צווייזייטיגען, וואס עטשפרעכט דער נייטראליטעט.

פראנצויזישע קאמוניסטען געגען אריינמישען זיך

אין די אינערליכע ענינים פון שפאניען

פאריז, 30 (ספ. טעל.) דער צ. ק. פון דער קאמוניסטישער פארטיי האט פערעפענטליכט אן אדרעס צום שפאנישען פאלק, ווינשענדיג איהם ערפאלג אין קאמף פאר דער רעפובליקאנישער ארדנונג. אין קאמוניקאט ווערט אויך געזאגט, אז די רעגירונג איז אין ארדנונג, וואס זי מישט זיך נישט אריין אין די אינערליכע שפאנישע ענינים, הגם די אויפשטענדיגע אליין זענען מסכים, אז די דייטשען בעוואפענען זיי, מען דארף אבער נישט מאכען קיין שום ענדערונג אין די האנדעלס-בעציהונגען מיט שפאניען.

דער שטענדיגער סעקרעטאר פון ענגל. אויסערן-מיניסטעריום

סער וואנסיטארט געפאהרען קיין בערלין

לאנדאן, 30 (ספ. טעל.) אין שייכות דערמיט, וואס סער ראבערט וואנסיטארט איז ארויסגעפאהרען קיין בערלין אויף דער ערעפנונג פון דער אלימפיאדע, ערקלערען די ספערען, וואס שטעהען נאהענט צו איהם, אז הגם דער שטענדיגער סעקרעטאר אין אויסערן-מיניסטעריום וועט זיך אהן שום ספק צוזאמענטרעפען מיט די פיהרענדע פערזענליכקייטען פון דריטען רייך, טראגט אבער זיין וויזיט א ריין פריוואטען כאראקטער.

ערשטער יאהרצייט פון יוסף לעשטשינסקי (כמורנער)

ווארשא, 30 (טעלעפאניש)
אויפן בית החיים איז היינט פארגעקומען די פייערונג פון דער ערשטער יאהרצייט פון יוסף לעשטשינסקי (כמורנער). עס האבען זיך פערזאמעלט עטליכע טויזענד ארבייטער. פון בונד האט געהאלטען א רעדע ערליך, יוגענד-בונד צוקונפט — אלטער. אויפן קבר זענען אוועקגעלייגט געווארען קרענץ. דער פערזאמעלטער עולם האט געזונגען די שבועה.

פארטוגאלישער אויסערן-מיניסטער קאנפערירט מיט אידענע

לאנדן, 30 (ספ. טעל.)
נעכטען אוונט איז געקומען קיין לאנדאן מיט א פריוואטען וויזיט דער פארטוגאלישער אויסערן-מיניסטער מאנטעאירא, וועלכער בלייבט אין ענגלאנד עטליכע טעג. מאנטעאירא וועט אפהאלטען אויך א געשפרעך מיט מיניסטער אידען. מאנטעאירא איז ווי בעוואוסט, איינער פון די דריי מיטגלידער פון קאמיטעט, וואס איז געשאפען געווארען דורך דער פעלקער-ליגע וועגען דעם דאזיגען ענין. אפשר די געשפרעכען מיט אידען'ען וועלען זיך בעציהען קודם כל וועגען די ענגליש-פראנצויזישע ענינים. עס וועט אויך אהן שום ספק בעריהרט ווערען די לאגע אין שפאניען.

N. Singer
Zachodnia 36, tel. 229 90
Rutynowany
Buchalter-Bilansista
prowadzi księgi handlowe wszystk systemów z gwarancją za uznanie.
Organizuje, Rewiduje, Bilansuje.

Dr. med. **L. Berman**
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07
ספעציעל-ארצט פאר מענער · שוועכע-בע האנדלונג און סעקסועלע בעראטונג
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזען

ערפילט אייערע פליכט! עס דארף קיינער נישט פעהלען!

פערשרייבט אייך אלס מיטגלידער אין „בית מחסה לזקנים“

די יודיש־נאציאנאלע היים ווערט און מוז אויפגעבויט ווערען!

פון יצחק גרינבוים

בשעת אין יאהר 1929 האט דער ישוב געהאט בסך־הכל 170—200 טויזענד יודישע איינוואוינער, האט ער זיך נאך די געשעהענישען אין יאהר 1931 פיל פערגרעסערט און היינט האט דער ישוב מעהר ווי 400 טויזענד יודישע איינוואוינער אזוי, אז דער יודישער ישוב מאכט איצט אויס אין ארץ־ישראל א פערהעלטעניש פון דרייסיג פראצענט, א פראצענט־מספר, וואס עס פערמאגט נישט קיין שום מלוכה אויף דער גאנצער וועלט, ווייל אין מאנכע גלות־לענדער דערגרייכט די צאהל פון יודען העכסטענס צעהן ביז קארג עלף פראצענט.

דאס פערהעלטעניש צווישען יודען און אראבער האט זיך ארויסגעשיילט אויף אזא אופן, אז בשעת — איידער עס איז פארהאן געווען דער יודישער ישוב — האט דער אראבישער פעלד־ארבייטער געארבייט פאר דעם בלויזען עסען בעקומט היינט דער אראבישער פעלד־ארבייטער בערך — אויף זלאטי גערעכענט — 3.50 זל. א טאג אין די שכנות־לענדער ווי עבר־הירדן אדער סיריען צאהלען נאך היינט דעם פעלד־ארבייטער 5 פיאסטער, וואס איז גלייך 1.25 זל. א טאג דער אראבישער ארבייטער אין שטאט בעקומט גאר אנגעזעהענעם לוין..

אין דער צייט פון פראספעריטי, דאס זענען די יאהרען פון 1933 ביז 1936, ווען עס האבען אויסגעפעהלט אין ארץ־ישראל ארבייטס־הענד, איז נישט געווען נישט נאר א יודישע אימיגראציע, נאר אויך א שטארקע אימיגראציע פון די אראבישע שכנות־לענדער קיין ארץ־ישראל, כדי צו פערדינען בהרחבה, בשעת ביז צו דער מלחמה איז א ניי אראבישע עמיגראציע פון די שכנות־לענדער קיין ארץ־ישראל גארנישט געווען פארהאן.

די סאטזאך איז, אז ארץ־ישראל איז א דאנק דעם יודישען ישוב, געווארען אן אימיגראציע־לאנד, דער יודישער ישוב האט געבראכט פאר דער אראבישער בעפעלקערונג גרויסע פארטיילען און גרויסע נוצען.

אזוי איז עס אויך מיט דער ערד־פראגע. פאר דער מלחמה האט קיינער נישט געקויפט קיין ערד אין ארץ־ישראל, וואס איז געווען כמעט בחנם, היינט קאסט אב א דונאם ערד אין ארץ־ישראל אנגעהויבען פון בערך 4 פונט אין די ווייטע געגענדען און זומפען ביז הונדערט פונט אין די סביבות נאהענט צו די שטעט. יודען קויפען ערד, וואו עס איז נאר פערהאן צו קויפען. זיי קויפען, אז קומענדיגע יודען זאלען האבען וואו זיך צו בעזעצען. זיי קויפען, כדי צו האבען א גאולת הארץ, דער פרייז, דער סכום קומט נישט אין בעטראכט און שפילט נישט קיין ראל. מען קויפט ערד פון עפענדים, וואס איז בערך 90 פראצענט וויסטע ערד, די רייכע מדבר, זאמדיג, זומפיג אדער שטיינערדיג. די אראבער פלעגען מאנכע פעלדער דינגען ביי די עפענדים, כדי זיי צו בעארבייטען און דער אראבישער פעלאך איז אויסגענוצט געווארען. מען טאר נישט פערגעסען, אז אין ארץ־ישראל טרעפט מען נאך היינט אראבישע פויערים אין פעלד ארבייטען און אקערן מיט א הילצערנעם פלוג. זיי האבען די ערד פערנאכלעסיגט און פערוואהרלאזט. ערשט יודען האבען אנגעהויבען אויסלייזען די ערד. זיי בעפרוכפערען, ארבייטען מיט מאשינען אויף דעם אייראפעאישען אופן, טרוקענען אויס די זומפען, ביינערען אויס די שטיינערנע בערג, און עס ענטשטעהען תבואה־פעלדער, מאראנצען־פלאנטאציעס און די עפענדים ווערען נתעשר פאר דעם פערקויף פון וויסטער, פוסטער ערד. די אלע געלדער פון קניות געהען בכלל ובפרט אין דער אראבישער קעשענע.

פאר די קניות, מיט הויכע סכומים, געהען די אראבער ערגעץ אנדערש אין אנדערע געגענדען אדער שטעט, וואו עס געהט זיי גוט.

דער קאמף אין ארץ־ישראל האט נישט קיין עקאנאמישען כאראקטער, עס איז נאר א קאמף פון די אראבישע נאציאנאליסטען פאר דעם פן ירבה און זיי האבען מורא אז יודען זאלען נישט העכשען איבער זיי. זיי בעהויפטען, אז 1300 יאהר וואוינען זיי אין לאנד איצט קומען יודען און בעדראהען דעם אראבישען כאראקטער פון ארץ ישראל, איז בין יודען זענען אריינגעקומען אין לאנד אריין א הרבה, א מדבר און יודען שאפען ערשט א בליהענדיג ארץ ישראל וועלען די אראבער נישט וויכען. עס איז א קאמף וועגען דער מאכט עס איז א קאמף — ווי זיי רופען דאס אן — געגען דער יודישער אינוואזיע פון לאנד.

די איצטיגע אראבישע בעוועגונג איז א ארגאניזירטע. די ביז איצטיגע געשעהענישען זענען געווען דערייוויליגע אויסברוכען, איצט איז די בעוועגונג גוט ארגאניזירט. אמת, אז דער פויער, דער פעלאך שטרייקט נישט, די ארבייטער פון חיפה האבען זיך באין אופן נישט געוואלט אנשליסען דעם שטרייק. דער שטרייק האלט נישט ווייט פון סוף. עס ווייזט זיך ארויס, אז די שטרייק קאסע האט זיך אויסגעליידיגט.

בשעת אין די יאהרען 1922 און 1929 איז די יודישע עליה צום טייל אבגעשטעלט געווארען איז איצט פערהאן א האפנונג, אז די ענגלישע רעגירונג וועט די עליה נישט אבשטעלען. ענגלאנד וויל נישט אז דאס זאל זיין א פרעמיע פאר די אראבישע טעראריסטען.

גרינבוים שטעלט פאר דאס סיסטעם פון ערווערבען באדען ביי אראבער אנווייזענדיג, אז די אראבער זענען נישט ענטאייגענט און ברענגט דערביי דעם ביישפיל פון חולה. ער אונטערשטרייכט אז די יודען ווילען נישט קיינעמען פערדרענגען פון ארץ ישראל און אילוסטרירט מיט א רייהע ביישפילען ווי אזוי יודען האבען פערגרעסערט די אויפנאהם פעהיגקייט פון לאנד דורך נייע אינדוסטריען, דורך געפונען וואסער, יודיש קאפיטאל מאדערנע וויסענשאפט פלייס און יודישען אידעאליזם.

עס איז אויסגעשלאסען אז ענגלענדער זאלען האבען די האנד אין שפיל ביי די אראבישע אומרוהען. אמת איז, אז אין ענגלישע פאליטישע קרייזען קוקט מען פערשידען אויף דעם ארץ ישראל פראבלעם גראד אין לעצטען יאהר בעמערקט זיך א דערנעהענטערונג פון די ענגלישע פאליטישע קרייזען צו דעם יודישען שטאנדפונקט.

*) אויף א פרעסע קאנפערענץ אין לעמבערג האט אדוו. יצחק גרינבוים צווישען אנד. געגעבען פאלגענדע ערקלערונגען וועגען דער איצטיגער לאגע אין א"י.

פייער איבער שפאניען

א טאג־בוך פון א עד־ראיה פון אויפשטאנד אין בארצעלאנא

אין א פאריזער צייטונג געפינען מיר א שילדערונג פון די שטורמישע טעג אין בארצעלאנא, מיר גיבען דא איבער אייניגע איינצעלהייטען:

„מיר לעבען אין פינפטען טאג פון דער בעוואפענטער אקציע אין קאטאלאניען. נאר קוים א פינפטעל פון דער דאזיגער צייט האט געדויערט דער איינענטליכער בעריהמטער 6 אקטאבער 1934, איצט קען מען זיך שוין מאכען א קלאר בילד פון די געשעהענישען.

שבת האבען זיך אין שייכות מיט דעם אויפשטאנד אין שפאניש מאראקא, פערשפרייט קלאנגען צווישען די ארבייטער קרייזען וועגען א געפלאנטען פוטש פון די מיליטערישע פאשיסטישע עלעמענטען אין דער נאכט אויף זונטאג, דעם 19. יולי איז די נערוועזע אונרוהיגקייט געווארען גרעסער. בעזונדערס אין די געדיכט בעפעלקערטע שטאט טיילען. אין די גאסען האבען זיך אנגעהויבען צו בעווייזען פאטרולען פון די לינקע, די ערשטע בעוואפענטע. פון די קאזארמעס זענען אנגעקומען נייע אויפרעגענדע ידיעות וועגען דעם געפלאנטען פוטש.

ארום 5 א זייגער פארטאג זענען אויף דעם פלאצא אוניווערסידאד, אין צענטער פון שטאט, געפאלען די ערשטע שאסען. אפטיילונגען פון פיעכאטע פולק פון דער קאזארמע פעדראלבעס און פון 10. קאוואלעריע פולק האבען זיך צובונטעוועט געגען דער לעגאלער רעגירונג. דער ערשטער קאמף איז פארגעקומען צווישען די דאזיגע אפטיילונגען און צווישען דער רעפובליקאנישער מיליץ. זיי זענען צוגעקומען ביז צום קאטאלוניא, וואו זיי האבען געמאכט בעגייסטערטע אויסרופען „עס זאל לעבען די רעפובליק“: דאס רעגירונגס טרייע מיליטער און די שטורם גווארדיע וואס האט זיך דארט געפונען איז דורך די אויסרופען אריינגעפיהרט געווארען אין א טעות, ווייל ס'האט געמיינט אז דאס זענען מיליטערישע אפטיילונגען, וואס טרעטען ארויס געגען די אויפשטענדיגע, די סאלדאטען האבען געמאכט דעם אנשיין ווי זיי וואלטען זיך פערברידערט מיט די רעפובליקאנער. באלד דערנאך איז אויסגעבראכען דער קאמף, די ערשטע פערוואונדעטע, די ערשטע טויטע האבען בעדעקט דעם פלאץ. דורך דער מיאוסער פראוואקאציע האבען די פאשיסטישע אפטיילונגען איבערראשט די רעפובליקאנער און פערכאפט די טעלעפאן סטאציע.

א צווייטע פאשיסטישע גרופע האט גלייכצייטיג זיך בעמיהט צו פערכאפען דעם צוגאנג צום צענטער פון דער שטאט, זי איז אבער נאך א צוויי־שעה'דיגען בלוטיגען קאמף צוריקגעשטויסען געווארען.

מיליטער פון דער קאזארמע סאן אנדרע, ארטילעריסטען פון די קאזארמעס גראנא האבען געוואלט צו קומען צו דער שטאט דורך דעם פלאץ אורקווינאאנא. זייער אויפגאבע איז געווען צו בעזעצען דעם רעגירונגס בנין.

פעלד הארמאטען און מאשינען געוועהרען, האבען אנגעהויבען צו ארבייטען. עס האט זיך אנגעהויבען א בלוטיגע שלאכט. די אויפשטענדיגע זענען צוריקגעווארפען געווארען און געווען געצוואונגען זיך צו פערטיידיגען. אין א מערקווירדיג קורצער צייט האבען זיך צוגעשטעלט בעוואפענטע קאנטינגענטען פון אלע רעפובליקאנישע קאמפס אפטיילונגען, בכדי אויפצונעהמען דעם קאמף פאר דער רעפובליק און געגען דעם פאשיזם. די לינקס עקסטרעמע קאנפעדעראציע פון נאציאנאלע ארבייטער און די פעדעראציע פון די איבעריגע אנארכיסטען האבען געבילדעט דעם קערן פון דעם ציוויל לען אפוועהר. די ציוויל גווארדיע און שטורם גווארדיע זענען געטרייע די אוניפארמירטע רעגירונגס טרייע אפטיילונגען.

דער קאמף איז געפיהרט געווארען מיט ביקסען, מאשינען געוועהרען, לייכטע הארמאטען, האנד גראנאטען און באמבעס.

דער קאמף וואס איז אויסגעבראכען צווישען די אויפשטענדיגע און רעגירונגס טרייע אפטיילונגען אויף דער פלאצא דע עספאנא האט זיך געענדיגט מיט דעם זיג פון דער ארבייטערשאפט.

די קאמפע האבען געדויערט ביז אין די שפעטע נאכמיטאג שעהן און האט זיך געענדיגט מיט דעם צוקלאפען די אויפשטענדיגע, וועלכע האבען אבער אין די איינצעלנע קאזארמעס ווייטער געפיהרט דעם קאמף, די צאהל טויטע און פערוואונדעטע איז שנעל געוואקסען. די שפיטאלען זענען געווארען איבערפולט.

דאן האבען די אויפשטענדיגע אויפגעשטעלט א הארמאט געגען דעם שטאט־ראט, זיי האבען געשאסען און אנגעגריפען מיט פייער־פלאמען, די פערטיידיגער האבען אבער צוריקגעקלאפט דעם אנגריף די אויפשטענדיגע האבען ביז שפעט אין אוונט נישט קוקענדיג דערויף, וואס זיי זענען געווען בעלאגערט, אונטערגענומען נייע אקציעס, זייער מפלה אין די הויפט אקציעס איז צו פערדאנקען דער הילף פון עראפלאנען, די פליהער האבען פון גאנץ נידריג בעשאסען די מורדים מיט מאשינען געוועהרען.

רעפובליקאנישע גווארדיסטען מיט בעוואפענטע פישער האבען אויסגעפיהרט א ערפאלגרייכען אנגריף געגען דער ארטילעריע, זיי האבען ערא בערט די הארמאטען און דערהרגעט די מאנשאפט.

עס איז כאראקטעריסטיש, אז דאס רוב פון די סאלדאטען־אויפשטענדיגע זענען אריינגעפיהרט געווארען אין א טעות און האבען אויפגענומען דעם קאמף נאר דערפאר, ווייל די אפיצערען האבען זיי ערקלערט, אז עס האנדעלט זיך וועגען פערטיידיגען די רעפובליק געגען פאשיזם, ווען די סאלדאטען האבען זיך דערוואוסט וועגען דער אמת'ער האכלאגע זענען זיי מאסענווייז אנטלאפען, נאר אזוי און נישט אנדערש דארף אויסגעטייטשט ווערען דער פאקט, אז א פול בעוואפענטע מיליטערישע מאכט פון 17000 מאן זאל קענען אזוי לייכט בעזיגט ווערען, אז דער נצחון האט געקענט דערגרייכט ווערען נאר דורך א ווידערשטאנד פון א ביישפילאזער העלדישער פערטיידיגונג פון פעראייניגטען פאלקס־פראנט, איז קלאר, איך מיין אז זעלטען איז א אויפשטאנד מיט אזא ענטשלאסענהייט, אזא מוט און אזא פרייוויליגען מקריב זיין דאס לעבען, אונטערדריקט געווארען ווי דער אויפשטאנד אין בארצעלאנא.

אבער מיט דעם ערשטען נצחון האט עס זיך נאך נישט געענדיגט: אלץ נייע מחנות און נעסטען פון מורדים זענען צוגעקומען און האבען געמוזט בעקעמפט און פערניכטעט ווערען, אין די אלע קאמפען האבען זיך אין א גלייכער מאס בעטייליגט די ציוויל גווארדיע, שטורם גווארדיע און פון די פארמאציעס פון פאלקס פראנט אנהענגער.

מאנטאג זענען פארגעקומען נייע קאמפען, דערצו זענען נאך אנגעקומען בעאונרוהיגענדע ידיעות וועגען דער לאגע אין מאדריד און אין אנדערע גרעסערע פראווינץ שטעט, אין וועלכע די רעאקציע האט אנגעגריפען. די ידיעות זענען פערשפרייט געווארען דורך ראדיא סטאציעס וואס זענען פערכאפט געווארען דורך די אויפשטענדיגע אדער אויך דורך געהיימע ראדיא סטאציעס. אזוי איז פלוצלונג אנגעקומען א ידיעה, אז דער קארפוס פון פרעמדען לעגיאן פון שפאניש מאראקא פאר וועלכען מען האט זעהר מורא געהאט געפינט זיך שוין אויפן וועג קיין בארצעלאנא, אז א גרויסע פלאט איז אריבערגעגאנגען צו די אויפשטענדיגע. צוליב די דאזיגע אלארמירענדע ידיעות זענען די רעפובליקאנישע שטרייט כוחות אויף לאסט אויטאס איבער געפיהרט געווארען אויף די וועגען וואס פיהרען אין דער שטאט. די גווארדיסטען האבען אויף די וועגען וואס פיהרען צו דער שטאט פערטיילט געוועהר פאר דער ציווילער בעפעלקערונג, בכדי אפצוהאלטען דעם מארש פון די אויפשטענדיגע אויף דער שטאט. אבער ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען האט קיין שום מיליטער פון די אויפשטענדיגע נישט מארשירט אויף בארצעלאנא.

בכדי צו דערדריקען דעם אויפשטאנד איז ערקלערט געווארען א גענעראל שטרייק.

אזוי ווי מען האט פון מעהרערע קלויסטערס און גלחים סעמינארס געשאסען אויף די גווארדיסטען פון דער רעפובליק איז אויסגעבראכען א אונבעשרייבליכער זארן געגען די קירכליכע קרייזען, און דאס מיליטער פון דער רעפובליק האט צוריק געענטפערט אויף די שאסען. נאכדעם ווי מען האט אויסגערוימט די סעמינאריומס, גלחים־היימען און קירכען זענען דאס רוב בנינים פערברענט געווארען.

דער ראדיא פון בארצעלאנא האט יעדע שעה געגעבען בעריכטען. עס איז כסדר אויפגעפאדערט געווארען אויסצומיידען אומזיסטע בלוט פערגיסונג, אהן שום בעווארעניש אכטען און שיצען דאס פריוואט אייגענטום און בעזונדערס די אויסלענדער שיצען.

ביים פרוב פון עלעמענטען, וואס האבען זיך אריינגעקריגען אין די אפטיילונגען, פון פאלקס פראנט צו בערויבען א יובילער געשעפט זענען ביי די יוגענדליכע שולדיגע דורך די אלארם־מאנשאפט פון דער אנארכיסטישער קאמפס גרופע — וועלכע האט אויף א מוסטערהאפטען אופן שטרענג אכטונג געגעבען, אז עס זאל אפגעהיטען ווערען דאס אייגענטומס רעכט — אויפן ארט דערשאסען געווארען. זייט דעם פאל איז שוין בכלל נישט פארגעקומען אפילו א פרוב פון רויבערייען.

נעכטען זענען — אויף 4 זייטען — ערשינען די צייטונגען. זיי בעאורטיילען די לאגע איינשטימיג, די לינקע וועלען זיגען — זיי האבען שוין געזיגט. דער קאמף פיהרט זיך נאר מיט די איבריגע געגנער.

דורך א דעקרעט זענען די צייטונגען איבערגענומען געווארען אלס מלוכה אייגענטום. דעם ערשטען שריט אין דער ריכטונג האט געמאכט מאדריד, בארצעלאנא האט נאכגעטון דעם ביישפיל

דאס לעבען אין ארץ־ישראל

ידיעות פון דער יודישער טעלעגראפען־אגענטור

דער ארבייטס־מארק אין תל־אביב

ירושלים. צוליב דעם שטילשטאנד אין יפו זענען 500 יודישע ארבייטער טעגליך אהן בעשעפטיגונג. אין תל־אביב זענען איצט פארהאן לערך 2.500 ארבייטסלאזע, פון זיי לערך 2000 אבסאלוטע ארבייטסלאזע. ארום 45 פראצ. פון די ארבייטסלאזע זענען בוי־ארבייטער.

ירושלים. דער מרכז הקלאי האט פארגעשלאגען, אז 1907 עולים, וועלכע וועלען ערהאלטען די קומענדע וואך, זאל מען פונאנדערטיילען איבער פערשידענע לאנדווירטשאפטליכע פונקטען אין לאנד.

ירושלים. די אראבישע שיפער פון יפו'ער האפען האבען געדראהט דעם אויבערשטען אראבישען ראט אהן די נאטאבלען פון יפו, אז זיי וועלען אנהויבען אליין מיטלען צו שטילען זייער הונגער, אויב מען וועט זיי נישט ארויסצאהלען די שטיצע. דער מופטי האט גלייך ארויסגעשיקט 250 פונט, כדי צו בערוהיגען די שיפער, אבער די דאזיגע סומע איז נישט גענוג אויף אויסצוהאלטען דעם שטרייק ווייטער. כדי צו בערוהיגען די אויפגערעגטע שיפער האט מען זיי פערזיכערט, אז אויב די לאגע וועט זיך די טעג נישט ענדערען, ד. ה. אויב דער שטרייק וועט נישט ליקווידירט ווערען, וועט מען זיי ארויסגעבען די פולע שטיצע.

ירושלים. די מאכט האט אויפגעלעזט דעם אראבישען פליטים־קאמיטעט אין יפו נאכדעם, ווי עס איז דורכגעפיהרט געווארען א רעוויזיע אין די ביכער. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז שטיצע פלעגט מען ארויסגעבען נישט די נויטבעדערפטיגע, נאר די מקורבים פון דעם קאמיטעט.

אראבער גרייטען שוין צו זייערע טענות פאר דער קעניגליכער קאמיסיע.

ירושלים. דער דירעקטאר פון דעם אראבישען לעהרער־סעמינאר אין ירושלים, א ברודער פון ד"ר כאלדי, דעם בירגערמייסטער פון ירושלים, איז אפגעפאהרען קיין סיריען און שליחות פון אראבישען העכסטען ראט. די רייזע שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט די צוגרייטונגען צום אנקומען פון דער קעניגליכער קאמיסיע, ווי אויך צו בעקומען מיטלען אויף אנצוהאלטען ווייטער מיטן שטרייק, ווי מען גיט איבער, וועט כאלדי אין דמשק, בעמיהען זיך צו זעהען מיטן בעוואוסטען אראבישען היסטאריקער מוכאמאד קורד אלי און אויסארבייטען צוזאמען מיט איהם די אראבישע הויפטטענות פאר דער קעניגליכער קאמיסיע.

בודזשעט - איינשפארונגען אין תל־אביב.

ירושלים. די תל־אביב'ער עיריה האט אויף לעצטער זיצונג בעשלאסען צו מאכען איינשפארונגען אין דעם שטאטישען בודזשעט פארן פינאנץ יאהר 1936־37. די איינשפארונגען וועלען בעטרעפען 40.000 פונט. 10 טויזענד פונט וועלען איינגעשפארט ווערען דורך פערקלענערען די געהאלטער און פון 30 טויזענד פונט וועלען איינגעשפארט ווערען דורך אנדערע בעשרענקונגען, פון וואס עס וועלען אבער נישט ליידען די עפענטליכע דינסטען.

די פרעזידענט־וואהלען

אין די פעראייניגטע שטאטען

אמעריקאנער וואהלן און וואהל־זיטען, די „קאנווענשאנס", די פארטייען און פרעזידענטשאפט־קאנדידאטען

פון ישעיה אוגער

1. די וואהל־קאמפאניע

די פעראייניגטע שטאטען שטעהען איצט אין רעכטען ברען פון דער וואהל־קאמפאניע.

— מ'וועהלט א פרעזידענט... עפּיס א קלייניג־קייט צו זאגען!

דאס געהט נישט צו אזוי שטיל און געלאסען, אזוי בנימוס און בנעימות'דיג, ווי אין „ציוויליזירטען" אייראפּא.

דארט איז עס א „ברויערבום", ווי מ'זאגט אין אמעריקאנישׂ־פּאליטישען זשארגאן —

— א רוישענדיגער, ליארמענדיגער יאריד, א הוהא, א טומעל „אויף גאנץ אמעריקא".

עס ליגט אין דער נאטור פון דער אמעריקאנער „ראסע", אדער אפשר פון דער גאנצער אנגלא־זאק־סישער, צו טומלען און צו ליארמען ביי יעדער געלעגענהייט. די אמעריקאנער פיהלען עפּעס שטענדיג א מין בעדערפעניש, בעזונדערס ביי וויכטיגע געלעגענהייטען און ספּעציעל ביי אזא אנגענעהמען און פרעהליכען געשעהעניש ווי די וואהל פון א פרעזי־דענט, זיך „אויסצושטורעמען" ווי עס געהער צו זיין, זיך שמאציאנעל אויסצולעבען אויף א גאר גרוי־סען אופן — אויף אזא'אופן, ווי מ'קען זיך גאר ווער־גען דעם אין אייראפּא קיין בעגריף נישט מאכען.

דאס ליגט דער „ראסע" אין בלוט, זעהט אויס. אדער אפשר איז דאס א איבערבלייבעניש פון דער קאלאניאל־צייט, פון יענער פּאטריארכאלישער צייט, אין אנהויב פון דער ענטשטעהונג פון דעם אנגלא־אמעריקאנישען ישוב, ווען מ'האט משמעות אנחרש נישט געקאנט פעראינטערעסירען דעם פשוט'ען עולם דעם עולם „קאלאניסטען", מיט די שלעמענטארסטע פּאליטישע פראגען, אפילו מיט רעליגיעזע ענינים סיידען נאר — מיט „קולות וברקים", מיט פּל־ערליי „מוזיק"־אנסטרומענטען, מיט א טאראראם פערגעגענדיג דעם עולם אין א צושטאנד פון עקזאל־טאציע...

מאכט מען עס דאך נאך היינט אזוי אויך אויפן „רעליגיעזען טעבים" אין אלע אנגלא־זאקסישע לענ־דער: אין ענגלאנד, אמעריקא, קאנאדא, אויסטרא־ליען — און וואו נישט? — דארט אין די גרויסע שטעט, קען מען טרעפן ביימאג און אין אווענד און נייאָרק שפּעט אין די נאכט־שעה'ן מיט־גלידער פון חער וועלט־בעוואוסטער סאציאל־רע־ליגיעזער ארגאניזאציע „דחי סאלווישאן ארמי" (די רעטונגס־ארמעע) ארומגעהן איבער די גאסען און מאכען א שוידערליכען ליארם: מיט א שרעקליכער „מוזיק", וואס צעררייסט די אויערן און איז מסוגל א מענשען מיט געזונדע חושים ארויסצוטרייבן פון זינען אראפּפיהרען, מיט פּויקען און טרומפּייטען און נאך אזעלכע „אינסטרומענטען" בעמיהען זיי זיך מחזיר למוטב צו זיין און ארויפצופיהרען אויפ'ן דרך הישר די אומגליקליכע זינדיגע נפשות, מיט וועלכע זיי בעגעגענען זיך אין די חושכ'דיגע קווארטאלען פון מענשליכען עלענד אין די גרויסע צענטערים.

משמעות, אז אנדערש קען מען נישט אויפ־טרייסלען חשם „אנגלא־זאקסישען מענשען" און מא־כען איהם צוגענגליך און רעצעפּטיוו פאר געוויסע „אידעען" און שמאציעס.

מיר זאגען דאס אלץ אין שייכות מיט הער פרי־הער אנגעוויזענער נייגונג פון די אמעריקאנער צו ליארמען און צו „בומבען" און זיך טומלדיג אויס־צולעבען ביי יעדער „פייערליכער" געלעגענהייט, ווענען דעם ווערט נאך אויסקומעצו רעדען.

מיר האבען נאר געוואלט בעמערקען איצט, אז:

— אין די „יונייטעד סטייטס" (פעראייניגטע שטאטען) האט זיך אנגעהויבען דער ריכטיגער וואהל יאריד, עס טומעלט זיך שוין דארטען אויפ'ן גרויסען אופן.

אייגענטליך פּומט פאר דער גאנץ גרויסער „בום" און טאראראם נאר צוויי מאל בעת דער וואהל קאמפּאניע: איינמאל אויף די אזוי גערופענע נא־ציאנאלע קאנווענציעס (ניישאנאל קאנווענשאנס), ווען עס ווערען „נאמינירט" די קאנדידאטען אויף פרעזידענטען־פּאסטען, און דאס צווייטע מאל אין דעם טאג פון דער פרעזידענט־וואהל גופא.

דאס זענען די צוויי „שטארקסטע" מאמענטען פון דער וואהל־קאמפּאניע, דער „בום" דערגרייכט דאן חשם קולמינאציאנס־פונקט, העם העכסטען גראד:

די „קאנווענשאנס" זענען א קאפּיטעל פאר זיך, און טראגן א אינטערעסאנט קאפּיטעל — און וועגען זיי וועלען מיר נאך רעדען בעזונדער. יעדע פּארטיי האלט אפּ איהר נאציאנאלע „קאנווענשאן" אין אנ' אנדער שטאט. נאך די „קאנוועשאנס", ווען עס ווער־רען שוין נאמינירט די קאנדידאטען, הויב זיך ערשט אן דער אמת'ער וואהל־קאמף „אויף טויט און אויף לעבען" — נאטירליך נישט מי קיין געווהער און קיין שום פלי־משחית נאר מיט „ליטעראטור" און מיט רעדעס, מיט צייטונגס־ארטיקלען און מיט ראד־יאס און מיט אלע מיטלען פון דער מאדערנער רעק־לאמע.

נאך די „קאנוחששאנס" טרעט מען אלזא אריין אין צווייטען שטאדיום פון דער וואהל־קאמפּאניע.

ווי מ'ווייסט. זענען מיט א קנאפּען חודש צו־ריק, אין יוני, פארגעקומען די „קאנווענשאנס" פון די צוויי גרעסטע אמעריקאנער פּאליטישע פּארטייען, די היסטארישע פּארטייען — דירעפּובליקאנער און דעמאקראטען (די אנדערע פּארטייען קומען נישט אין בעטראכט). אנהויב יוני האבען די רעפּובליקאנער אפּגעהאלטען זייער „קאנווענשאן" אין קליוולאנד, אלס קאנדידאט אויפ'ן פרעזידענט־פּאסטען איז מצד די רעפּובליקאנער „נאמינירט" געווארען דער גאר־ווערנאר (גובערנאטאר) פון קענזאס אלפרעד לאנ־דאן, אלס וויצעפרעזידענט — קורנעל פרענק נאקס א פערלעגער און צייטונגס־ארויסגעבער.

לויט אנ'אלטען מנהג קומט פאר די דעמאקרא־טישע „קאנגוענשאן" מיט צוואן טעג שפּעטער אזוי איז עס אויך דאס מאל געווען. חשם 23 יוני האר־בען די דעמאקראטען אפּגעהאלטען זייער „קאנווענ־שאן" אין דער אלטער היסטארישער שטאט פילאר־דעלפיא און האבען נאטירליך איינשטימיג „נאמי־נירט" חשם איצטיגען פרעזידענט פון די פעראיי־ניגטע שטאטען פרענקלין רוזוועלט פאר זייער קאנ־דידאט אויפן אמט, וועלכן רוזוועלט פערנעמט איצט. אויך אלס וויצעפרעזידענט איז ווידער אויסגעקלי־בען געווארען דער בידאציטיגער קאנדידאט פון דער דעמאקראטישער פּארטיי — דזשאנגארנער.

ווי געזאגט, קומען די איבריגע פּארטייען אפּ־סאלוט נישט אין בעטראכט. עס איז פאראן א „דריטע פּארטיי", די פּארטיי פון די „יוניאניסטען" וועלכע ווערט אנגעפיהרט פון א דעפּוטאט פון מי־נעסאטא א געוויסען וויליאם לעמקע. דער איינציגער לעמקע איז אויך דער פרעזידענטשאפט־קאנדידאט פון דער פּארטיי אבער נאטירליך איז די גאנצע זאך נישט מעהר ווי א שפּאס. דעסגלייכען די קאמוניס־טען. זיי האבען אפּגעהאלטען א „קאנווענשאן" אין ניו־יארקער אפּערהויז און נאמינירט פאר זייער קאנדידאט אויפען פרעזידענטען־שטוהל איזל בראו־דער, אלס וויצעפרעזידענט — דעם נעגער י. פארד. צבער פערשטעהט זיך, אז די דאזיגע „נאמינישאן" האט נישט מעהר ווי א דעמאנסטראטיווען כאראק־טער.

די סאציאליסטען האבען אין דער צייט פון קריג און נאכן קריג כסדר ארויסגעשטעלט די קאנדידא־טור פון איינעם פון זייערע בעסטע — א לפילינג פון די ברייטעסטע מאסען און א גרויסער ידען־פריינד — יודזשין דעבס, וועלכער איז מיט איניגע יאהר צוריק געשטארבען.

דעבס האט אבער „געצחשטן" נישט מעהר ווי דריי פראצענט שטימען און איז אזוי ארום געווען „א איביגער פרעזידענשאפט־קאנדידאט".

אראבישע טיפען /

פון פישל קארנאווסקי

איך זיץ אין „רחובות ביי אדון מילער איי־נער פון די ירדאקטארען פון „בוסתנאי" א אחי־פערגעוועזענ"ן סימפאטישער מענש פון עטליכע און זעכציג יאהר, שטארק גרוי, א גרויסער ספּעציא־ליסט אין חקלאות און אין באדען. ער קריגט פון דער גאנצער וועלט פון פריוואטע ידען צוגעשיקט געלד אויף איינצוקויפען באדען פאר זיי דארט וואו ער. מילער, וועט געפינען פאר נויטיג. מי־לער איז דער מאגנאט פון דער געגענד חן־יונס וואו ער האט שוין אויסגעלייזט טויזענדער דונאם פאר ידען וועלכע ער קען אפשר נישט און זיי קענען איהם נישט, גיט אב אויף דעם א סך צייט אהן דעם קלענסטען פראפיט פאר זיך. איך קוק מיט נחת אויף זיין גרויען קאפ און אין זיינע גוטמוטיגע גאאיווע קינדער אויגען און הער זיך צו צו זיינע רייד וואס זענען ווי אנגענעמע קלאנגען פון א קינדערשטים.

ווילט איהר וויסען, וואס אראבער זענען, טא הערט וועל איך אייך דערצעהלען א מעשה, וואס עס האט זיך אנגעהויבען און געענדיגט אין 4 טעג. און אין 5 אקטען.

ערשטער אקט — זונטאג

5 פריה. אלע שלאפען נאך, קלאפט מען אין טיר, איך געה ארויס אין די וועש עפענען די טיר שטעהט א שייך פון א שכנותדיגען דארף, איך פיהר איהם אריין אין גאבינעט.

— כייף חאלאק? ווי געהט דיר? פרעגט ער.

— חמדול אל אללה, געלויבט איז גאט, ענטפער איך, דו ווערסט מיר ענטשולדיגען, וועל איך אויפקאכען קאפע. און איך געה ארויס אין קיך.

דער דארפס־אראבער געהט שלאפען, אז עס ווערט דונקעל און שטעהט אויף, אז עס ווערט ליכטיג, קיין זייגער ברויכען זיי נישט, זיי זען איז זייער זייגער און זיי קענען נישט פערשטיין פארוואס מענשען מאכען אנדערש, מען שלאפט, אז די זון שיינט און מען זיצט און ווילט זיך ביי לאמפען, דאן ווען אומגעקעהרט איז געזונטער.

אין 10 מינוטען האב איך איהם בעדינט מיט קאוע.

— ווילסט פוטער? — פרעג איך. — ניין! — זאגט ער — איך וויל סמעטענע.

איך וועק אויף מיין זוהן ער ברענגט סמע־טענע, קעז, ברויט און מען שטעלט עס אויפ'ן טיש און מיין גאסט עסט. אין 10 מינוט ארום פרעגט ער — כייף חאלאק? — ענטפער איך — חמדול־אללה, (דאס איז אפּגעקירצט פון איל־אלל׳ה).

— פי סיגאריא? איז דא א פּאפּיראס?

איך גיב פּאפּיראסען.

— פי קיבריט? איז דא א שוועבעלע?

איך ברענג שוועבעלעך. ער קוקט אריין אין שאכטעל און זאגט, אז עס איז נישט פול. (די שווע־בעלעך וועט ער מיטנעהמען, לוינט איהם נישט צונעמען א האלב שאכטעל) און איך ברענג א גאנצע שאכטעל. — כייף חאלאק? — פרעגט ער.

— חמדול אללה — ענטפער איך.

דער זייגער ווערט שוין אכט.

— הער — זאגט ער, — איך וויל דיר פער־קויפען 20 דונאם ערד צום פרייז 15 פונט, פאר א דונאם, קיין געלד ברויך איך נישט. איך האב מיך צווערטעלט מיט מיין זוהן וו ל איך דערפאר פערקויפען. קויפסטו? — הער, — זאג איך, — די 200 דונאם קויף איך, מיט דעם פרייז האנדעל איך נישט, מיר זענען דאך שכנים, און קיין געלד דארפסטו נישט איז גוט, דו וועסט פארברייטען אלע אקטען אין טבו (היפּאטעק) דארטען וועסט דו מיר אונטערשרייבען דעם קושאן און איך וועל דיר בעצאהלען דאס געלד. מאסבוט? אין ארדנונג?

— טאיב (גוט) ענטפערט ער. — סאידה־גרוס געגנט ער זיך מיט „מא סאלאמי" (בשלום) בעגלייט איך איהם און בין זיינע פטור.

2 אקט — מאנטאג

מאנטאג 5 א זייגער העור איך מען קלאפט ביי מיר אין טיר געה איך ארויס עפענען, דער שייך איז דא. ער בעגריסט מיך אויפ'ן אראבישען ארט: ער לעגט צו זיין האנד צום קאפּ (אלס סימן אז ער שעצט מיך אויף דאס העכסטע) נאכ־דעם לעגט ער צו די האנד צום הארצען (אלס א סימן, אז זיינע געפיהלען צו מיר זענען הערצ־ליך) ער פרעגט מיר כייף חלק, איך ענטפער „חמדול אילליה" און איך פערבעט איהם אין גא־בינעט. און דא ווידערהאלט זיך די גאנצע פּראצעדור פון נעכטען מיט קאווע, סמעטענע ברויט און קעז מיט פּאפּיראסען און א גאנצע שאכטעל זאפּאלקעס מיט א צענדליג מאל: „כייף חלק" מיט א צענדליג תשובות: „חמדול איללה" און איך פרעג איהם פון העפליכקייט א צענדליג מאל „כייף חלק" און איך קריג א צענדליג מאל די תשובות: „חמדול־איללה" און דאס דויערט א פּאר שעה און נאכדעם ענטוויקעלט זיך צווישען אונז פאל־גענדער דיאלאג:

ער: קענסט מיר אפשר געבען א קאנטא פון די פערקויפטע 20 דונאם א 100 פונט?

איך: — ליידער איך האב קיין געלד

— אפשר 75 פונט?

— ליידער איך האב קיין געלד

— אפשר 50 פונט?

— ליידער, איך האב קיין געלד.

— אפשר 25 פונט?

— איך האב דאך געזאגט, אז איך האב נישט

— א גרויסער שאד, איך דארף פאהרען נאך יפו און איך האב ביי זיך קיין געלד נאך יפו?

— א פונט

— איין פונט? איך וועל פרעגען מיין ווייב, איך געה ארויס און ברענג איהם א פונט

— קאמאר חיררק, חוואדזא (גאט זאל שטארקען דיין גוטקייט, אינטעליגענטער מענש) און מיט די געוועהנליכע ברכות און מיט מיין „מא סאלאמי" בעגלייט איך איהם ביז צו דער טיר.

3־ער אקט — דינסטאג

5 א זייגער פריה מען קלאפט אין טיר איך עפען, מיין שייך איז דא, איך פערבעט איהם אין צימער, און עס ווידערהאלט זיך די גאנצע פּראצעדור פון זונטאג און מאנטאג וואס דויערט ביז אכט א זייגער. נאכדעם ענטשפּאנט זיך דער פאלגענדער דיאלאג צווישען אונז.

ער: זו ווילסט באמת קויפען ביי מיר די 20 דונאם?

— איך: דו קענסט דאך מיך, אז איך זאג איך קויף איז געקויפט

— ניין, איך זעה, אז דו ווילסט נישט קויפען

— נו, איז וואס?

— ערלויב מיר צו פערקויפען אנ'אנדערען די 20 דונאם

— אויב דו ווילסט, פערקויף אנ'אנדערען.

דער שייך רירט זיך נישט פון ארט א גאנצע שעה, ער פרעגט מיך א פּאר מאל „כייף חלק" און איך ענטפער איהם אלע מאל „חמדול־איללה". צום שלוס זאג איך איהם, — הער, היינט קען איך דיר געבען דאס גאנצע געלד, מיט א בעדינג, געה אריבער צום רעיענט, דארט טרעפסטו מיין מענ־שען מאיר, בעשטעל ביים רעיענט א אנאפיציעליכע פלענופאטענץ אויף מיין נאמען צו פערקויפען די 20 דונאם, און מאיר וועט דיר א'יסצאהלען דאס גאנצע געלד.

— טאיב, היוואדזה ענטפערט ער און מיט „מא סלמי" בעגלייט איך איהם ביז דער טיר.

4 אקט ביים רעיענט — 3 שעה שפּעטער

די אגוווידערדיפּליכע כל גיראטענקן א ז פּארטיג און מיין מענש מאיר. צאהלט איהם אויס די 300 פונט. דער שייך לעגט זיך פּאנאנדער מיט דער גאנ־צער ברייטקייט ביים טיש, 2 זייטען טיש פער־דעקט ער מיט זיין ביישע „אבאיע" אין וועלכע ער איז איינגעהילט (אבאיע — איז אויף אראביש „איינגעוויקעלט" און דאס איז דער נאציאנאל־טראכט פון די עפענדיס פריצים) ער צעהלט ל... זאם און מיט גרויס התמדה דאן געגעד, און הויבט אן א סקאנדאל דאס געלד שטימט נישט, מאיר צעהלט איבער און זיין געגענווארט 299 פונט און ערקלערט איהם, אז א פונט האט ער אפּגערעכענט דעם גמילת חסד. וואס ער האט נעכטען געבארגט ביי מילערען דער שייך ענטשולדיגט זיך און בעט מען זאל זעהר בעדאנקען מיל רען פאר די גרויליכע טובה וואס ראוואדזשא מילער האט איהם דעם שייך געטון אין זיין גרויסער נויט, ווען ער איז בעד־ווענ' איך אזא פערלעגענהייט און ווען ראיואדשא מילער קיינמאל די טובה נישט פערגעסען. דער שייך אונטערשרייבט די פלענופאטענץ, געזעגענט זיך אוי געהט אוועק. א קורצע צייט נאכדעם געהט ארויס מאיר פון רעיענט, געהט צו איהם צו דער שייך און זאגט: „דאס געלד שטימט נישט", מען ציילט איבער עס איז פאראן 299 פונט, מאיר ערקלעהרט איהם. אז א פונט האט ער אפּגערעכענט פאר דעם גמילות חסד וואס דער שייך האט נעכטען געגומען ביי מילערן. דער שייך מאכט סקאנדאלען, אז ער האט אונטערגעשריבען, און ער האט געקראגען 300 פונט דארף מען איהם געבען 300 פונט און נישט ווייניגער, אזוי מען דארף איהם נישט נארען, דערוויילי איז א געלויף פון מענשען. מאיר פרעגט איהם, אללא וויפיל פעהלט, א פונט? נעמט ארויס א פונט און דערלייגט איהם.

— מאבסוט? (צופרידען?) — מאבסוט, ראיזא־דושא, ענטפערט ער, און דער עולם געהט זיך פאנאנדער.

5 אקט — מיטוואך

פינף א זייגער פריה, מען קלאפט אין טיר, איך עפען, מיין שייך איז דא. נאכן בעגריסען פיהר איך איהם אריין אין גאבינעט. און עס חזרט זיך איבער די פּראצעדור פון די ערשטע 3 טעג, וועלכע דויערט 3 שעה, נאכדעם הויבט זיך אן דער פאל־גענדער דיאלאג.

ער: דו ווייסט ראוואדושא, איך האב דיר שוין בעצאהלט דעם פונט, דעם גמילות חסד.

איך: אז דו האסט בעצאהלט איז בעצאהלט.

— אבער מאיר האט דיר נישט דערצעהלט, אז איך האב איהם נעכטען ביים רעיענט בעצאהלט דעם פונט?

— מאיר איז ביי מיר נישט געוועזען.

— זאלסט וויסען, אז מאיר איז א גנב, ער האט געדארפט גלייך קומען צו דיר און דערצעהלען, אז איך האב שוין בעצאהלט דעם פונט.

— וואס דארפסטו זיך אויפרעגען, אז דו זאגסט בעצאהלט, איז בעצאהלט.

— אללא געדענק, אז עס איז בעצאהלט.

— גוט, איך געדענק.

— סאידא, כאוואדזשא און מיט „מא סאלאמי" בעגלייט איך איהם צו דער טיר.

דאס איז איינע פון די אראבישע טיפען, אפּנארען א פונט איז א קרן און דערפאר האט ער געמאכט דאס גאנצע געשעפט, אנגעווענדעט אזוי פיל דיפּלאמאטיע און פערלוירען אזוי פיל צייט. דער טיפּ אראבער זענען ווי שלעכט ערצויגענע קינדער. וועלכע געהען נאר קרומ, א ליגען זאגען, אפּטון א שפּיצעל, עפּעס גנבענען, נאר נישט געהען מיט'ן גלייכען וועג. עס זענען דא אנדערע טיפּען אויך, זעהר עהרליכע, פּאטריאר־כאלע, נאר דער געשילדערטער טיפּ, אין פער־שידענע פארמען זענען אממייסטען.

די לאמפען לעשען זיך ווידער אויס

קלאנגען און אפקלאנגען

פון לעא קעניג

ערב דער „לעצטער“ וועלט־מלחמה האט סיר עדוואַרד גרעי, דער דעמאָלסדיגער ענגלישער אויסערן־מיניסטער, ערקלעהרט: „די לאַמפען ווערען אין אייראָפּאַ איצט אויסגעלאָשען“. אָט די בעריהמטע פּשוט׳ע און מיסטישע פראַזע פון׳ם דעמאָלסדיגען ענגלישען אויסערן־מיניסטער (ווי ס׳איז בעקאַנט, האָט ער אין זיינע לעצטע יאָהרען שטאַרק געליטען אויף די אויגען) ווערט איצט, מיט 22 און צוואַנציג יאָהר שפּעטער, ווידער אַקטועל און רעאַל:

די לאַמפען פון דער אייראָפּעאישער קולטור און ציוויליזאַציע לעשען זיך שוין ווידער.

טויט־קאַלטע גיפטיגע אָטעמס בלאָזען איצט שטאַרק אויף די געבליבענע נאָך לייכטענדע לאָמפּען.

וועלען זיי זיך באַלד אינגאַנצען אויסלעשען? וועט ווידער ווערען שטאָק־פינסטער — נאָך פינסטערער ווי בשעת דער לעצטער וועלט־מלחמה?

אָדער עס וועט נאָך געלינגען ווי עס איז די דיפּלאָמאַטען און שטאַאַטסלייט פון די לעצטע פּאָר דעמאָקראַטישע לענדער מיט זייער דעת הקהל, אויפצוהאַלטען דעם וועלט־פרידען און די צאַנקענדע שוין לאַמפען פון אייראָפּאַ?

אין די לעצטע פּאָר יאָהר, אונגעפעהר פון זינט עס איז אויפגעשטאַנען דער היטלער־רעזשים אין דייטשלאַנד, האָט מען אַלץ אָפטער און אָפטער אָנגעהויבען רעדען, אַז עס מוז קומען צו אַ נייער וועלט־מלחמה. איצט, אין די לעצטע פּאָר חדשים, זענען דאָס שוין מעהר נישט קיין השערות.

מען רעדט שוין דערפון ווי פון אַ זיכערקייט. די בעוואָפנונג געהט איצט אָן איבעראַל אין אַ פולען שוואונג. די ריזיגע ענערגיעס פון פעלקער און מלוכות זענען איצט קאָנצענטרירט אויף איין טויטען פונקט — בעוואָפנונג, קריג.

מען וואגט שוין אפילו צו מורמלען סודות׳דיג וועגען דאַטעס. עס פאָרמירען זיך און רעפאָרמירען זיך איצט שוין די צדדים.

טויט – קאַלטע גיפטיגע אָטעמס בלאָזען שוין אויף די לאָמפען.

די לעצטע ליכטיגע פלאַמען ציטערן שוין און צאַנקען. די לאָמפען הויבען זיך שוין ווידער אָן צו לעשען.

אייגענטליך, זענען די לאָמפען, וואָס זענען אויסגעלאָשען געוואָרען איבעראַל אין אויגוסט נייינצעהן פערצעהן, געבליבען אויסגעלאָשען פאַר די קנאַפּע פאָר צעהנדליג יאָהר פרידען, וואָס מיר האָבען פון דעמאָלט אָן געהאַט.

די אויסגעלאָשענע לאָמפען זענען ווידער נישט ריכטיג אָנגעצונדען געוואָרען. דער ווערסאַילער שלום האָט שלעכטען לעשענדיגען אייל אין די לאָמפען אריינגעגאָסען.

די לאָמפען, וואָס זענען אויסגעלאָשען געוואָרען אין נייינצעהן פערצעהן, זענען מיט דער ענדע פון דער וועלט־מלחמה ווידער נישט ליכטיג געוואָרען. זיי האָבען ביז איצט נישט געלויכטען נאָר געראויכערט (ט. טונקעל, מרה־שחורה׳דיג, און דראָהענדיג מיט אַ נייער פינסטערניש...

דער ווערסאַילער שלום האָט זיי פאַלש אָנגעצונדען. אמת, עס זענען געווען מינוטען, און שעה׳ן (נישט מעהר!) נאָך דער לעצטער וועלט־מלחמה, ווען ס׳האָט זיך געדאַכט: נישט מעהר. די מענשהייט, וואָס האָט שוין פערזוכט דעם טעם פון אַ וועלט־מלחמה און האָט געזעהן די מיליאָנען הרוגים און די צעהנדליגער מיליאָנען קריי־פעלס, וועט שוין מעהר נישט לאָזען „אויסלעשען די לאַמפען“.

ס׳איז דאָך עפּעס געווען די לעצטע וועלט־מלחמה, אַ מלחמה קעגען מלחמות, צו ענדיגען מלחמות און „צו מאַכען די וועלט זיכער פאַר דעמאָקראַטיעס“... ס׳איז אויך אמת, אַז אַ נייער גרויסער לאָמפּ — דער פעלקער־בונד — איז נאָך דער מלחמה אָנגעצונדען געוואָרען. אָבער אויך דער „גרויסער לאָמפ“ האָט אַלץ מעהר און מעהר אָנגעהויבען טונקעל רויכערען... אַנשטאָט ליטערען בוימאייל האָבען פריינד און שונאים פון׳ם פעלקער־בונד אָנגעהויבען גיסען אין איהם גיפטיגע טשאַדענדיגע גאַזען...

און די לאָמפען פון פרידען, קולטור און ציוויליזאַציע האָבען טונקעל געגומען רויכערען און טשאַדען.

ס׳איז אויך אמת, אַז אין אַנדערע לענדער, וואו ס׳איז ביז און בשעת דעם וועלט־קריג געווען שרעקליך פינסטער און אכזריות׳דיג צו לעבען, זענען פלוצלינג אויפגעקומען גרויסע ליכטיגע פייערען פון גרויסע רעוואָלוציעס. אָבער זיי האָבען נאָך מעהר פערטונקעלט די טונקעלע און טשאַדענדיגע לאָמפען אין אייראָפּאַ.

אָבער דאָך האָבען זיי ווי עס איז נאָך געלויכטען; אָבער דאָך ברענען זיי נאָך די לאָמפען. מיר האָבען נאָך ווי עס איז פרידען.

פרידען... אין איניגע אייראָפּעאישע לענדער איז עס אַ פרידען, וואָס הערשט אין אַ קאַזאַרמע, אין אַ לאַגער, וואָס איז גרייט אין אַ ליאַדע מינוט צו אַטאַקירען אַ שונא...

ס׳איז אמת, אַז אייראָפּאַ איז איצט פערפעסטעט מיט דעם עיפוש פון אַ גיפטיגען שאָוויניזם. און אַז אויך איצט, אין די טעג פון פרידען נוצען זיך מלוכות און רעגירונגען מיטט די גיפטיגסטע גרויל־פּראָפּאַגאַנדעס, געגען וועלכע עס מעגען זיך שעמען די באַרישע און אומגעלומפּערטע גרויל־פּראָפּאַגאַנדעס, וואָס די צדדים האָבען אָנגעפיהרט בשעת דער וועלט־מלחמה.

ס׳איז אַ ביטערער און וועהטאָגדיגער אמת: עס האָט זיך צוגאָסען איבער אייראָפּאַ איצט אַ ווילדער, זאָאָלאָגישער אַנטיסעמיטיזם, וועלכער בעווייזט זיך שטענדיג פאַר אַ שרעקליכער סאָציאַלער קאַטאַסטראָפע. און די הויך־קולטורעלע אייראָפּאַ איז איצט אַזוי פערגיפטעט און צוריסען פון אומזיסטע ווילדע חשדים, קנאה און שנאה ווי זי איז אפשר נישט געווען בשעת דער לעצטער וועלט־מלחמה.

דאָס ביסעל „ריטער־ליכקייט“, וואָס אפילו קריגערישע פעלקער האָבען איינע צו די אַנדערע בשעת מלחמה, פעהלט איצט די פעלקער אינ׳ם איצטיגען פרידען.

און דאָך ווי עס איז ברענען נאָך די לאָמפען אין אייראָפּאַ און אפילו דער איצטיגער גיפטיגער פרידען ווערט אונז ליב און טייער, ווען מיר הויבען אָן פיהלען מיט אַלע אונזערע חושים, ווי טויט־קאַלטע אָטעמס פרובען שוין אויסצולעשען אויך די לעצטע לאָמפען...

די לאָמפען אין אייראָפּאַ הויבען זיך שוין ווידער אָן אויסצולעשען.

וועלען זיי וואַגען, אָט די, וואָס שטעהען ביי די קנויטען? וועלען זיי וואַגען?

עס וועט דאָך זיין אַזוי פינסטער און וויסט.

דאס נשיאות אין ארץ־ישראל נאך רבי

(סעריע, ווי אזוי יודען האבען זיך איינגעארדענט אהן א לאנד)

פון מ. קליינמאן

נאָך 226 יאָהר נאָך רבי׳ס טויט האָט אָנגעהאַלטען אין ארץ ישראל די נשיאים דינאַסטיע פון בית הלל. זי האָט נאָך געהאַט מאָמענטען פון גלאָריע און גלאַנץ, ווי למשל אין דער צייט פון רבי׳ס אייניקעל רבי יהודה דעם צווייטען און טיילווייז אויך פאַר דעם נשיא הלל דעם צווייטען א פּאָר דורות נאָך שפּעטער. על פי רוב אָבער איז דאָס געווען א עקזיסטענץ פון יסורים און שטופּענווייזער ירידה. נישט וואָס דער אינסטיטוט פון נשיאות און סנהדרין זאָל האָבען אָנגעהויבען פערלירען זיין ווערט און בעליבטקייט אין די אויגען פון די יודען, — אדרבא, זיין אויטאָריטעט האָט זיך טיף איינגעווארצעלט אין יודישען לעבען און דאָס פאָלק האָט זיך האַרציג צוגעבונדען צום נשיאים הויז, אין וועלכען עס האָט געזעהען דעם לעצטען איבערבלייבס פון זיין אמאָליגער זעלבסט רעגירונג און נאַציאָנאַלען כבוד און עס האָט אין איהם געפינען א שטיקעל טרייסט אין שווערען גלות. אויך ווען דאָס נשיאות איז אָפיציעל בטל געוואָרען, האָט נאָך הונדערטער יאָהרען לאַנג עקזיסטירט דאָס גרויסע בית־דין און די צענטראַלע ישיבה מיט א פּיה רער וועלכער האָט געטראָגען דעם טיטול „ראש הפּרק“ און דאָס פאָלק האָט איהם אנערקענט אלס דעם העכסטען רעליגיעזען אויטאָריטעט ער איז נאָך אַלץ געווען פון בית דוד, כאָטש שוין נישט אָבער דאָס איז שוין געווען א ריין־רעליגיעזע פירער, א דירעקטער נאָכפאָלגער פון דער הלל־לינאַסטיע, שאַפט און נישט קיין פּאָליטישע און ער איז נישט מעהר געווען אָפיציעל אנערקענט אלס דער פירשט פון יודישען פאָלק. די ענדערונג איז פאָרגעקומען צוליב די גרויסע ענדערונגען אין דער לאַגע פון דער רוימישער אימפּעריע און נאָך מעהר צוליב די גרויסע ענדערונגען אין דער אַלגעמיינער לאַגע פון דער וועלט מחמת דעם וואָס קריסטענטום איז געוואָרען די הערשענדע רעליגיע אין דער אימפּעריע.

כדי נישט פיל מאריך צו זיין וועלען מיר דאָ געבען נאָר א אַלגעמיינעם איבערבליק איבער דער געשיכטע פון די יודען אונטער רוימישער הערשאַפט אין משך פון אָט די 226 יאָהר, און נאָר די פּאָליטישע געשיכטע ווייל די אינערליך יודישע פערהעלטנישען און אויך די בעציהונגען צווישען ארץ ישראל ישוב מיט די יודישע קיבוצים פון די אַנדערע מדינות וועט אונז נאָך אויסקומען צו בעליכטען ווען מיר וועלען בעהאַנדלען די יודישע אויטאָנאָמיע אין בבל.

שוין אין די לעצטע יאָהרען פון רבי׳ס נשיאות, מיטן טויט פון קיסר סעפּטימיוס סעווערוס, האָבען זיך אָנגעהויבען גרויסע פערווירונגען אין רוימישען רייך, און זיי האָבען זיך געצויגען איבער דעם גאַנצען דריטען יאָהרהונדערט און אָנהויב פון פערטען יאָהרהונדערט (ביז דער קריסטליכער רעגירונג). דיקטאַטאָרים האָבען זיך געביטען ווי אין א קאַלידאָסקאָפּ. כמעט קיינער פון זיי האָט נישט אויסגעלעבט זיין נאַטירליכען לעבען. קיינער מאָהר איז געוואָרען

א טעוועהנליכע ערשיינונג און נאָך יעדען ערמאָרדעטען קייזער האָט זיך אָנגעהויבען א פערביטערטער קאַמף צווישען די גענעראַלען פאַר דעם טראָן. אויף איינמאָל האָבען זיך אויסגערופען אַלס קייזער עטליכע אַרמעע־לאַנדען אין פּראָווינץ ־ שטאַטהאַלטער אין פערשידענע ווינקלען פון דער אימפּעריע און עס האָט זיך אָנגעהויבען צווישען זיי א גרויסאַרטיגער קאַמף מיט מיליטערישער מאַכט, ביז איינער פון זיי האָט מנצח געווען און זיך פערפעסטיגט אויפן טראָן — כדי נאָך איהם זאָל זיך אָנהויבען דער זעלבער ספּעקטאַקעל פון דאָס ניי.

קיין געאָרדענטע פערהעלטנישען אין דער מלוכה האָבען פערשטענדליך, ביי אַזא צושטאַנד נישט געקאָנט זיין און די אימפּעריע האָט געהאַלטען אין איין פאַלען, פון צייט צו צייט האָבען געוואַגט ניי אויפגעקומענע פעלקער אין אזיע — די אראַבער פון תדמור (פּאַלמירע) און די נייפּערסער — זיך אריינצורייסען אין די גרענצען פון דער אימפּעריע, און כאָטש זיי זענען באַלד צוריק אָפּגעטריבען געוואָרען האָבען זיי דאָך אַלעמאָל צוזעהטערט די אימפּעריע און צושאָקלט איהרע פון דורות פערפעסטיגטע יסודות. דאָס איינענע איז געשעהען אויך אויף די מערב־גרענ־ניצען פון דער אימפּעריע אין אייראָפּע, וואו ניי אויפגעקומענע פעלקער (די רוימער האָבען זיי גערופען באַרבאַרען) האָבען אַלעמאָל זיך פערמאָסטען צו צוטרייסלען די אַלטע אימפּעריע.

אין דערזעלבער צייט איז די אימפּעריע אינערליך געפּרעסען געוואָרען פון א שטענדיגען און זיך פון טאָג צו טאָג פערשטאַרקענדען רעליגיעזען קאַמף. דאָס קריסטענטום האָט זיך מיט דער שנעלקייט פון א בליץ פערשפּרייט צווישען די געקנעכטעטע מאַסען. וועלכע זענען געפּאַנגען געוואָרען מיט דער אויסזיכט פון פרייהייט און גלייכהייט. און אויך די געבילדעטע און איינפלוסרייכע, האָבען זיך אָנגעהויבען מעהר און מעהר צוניינען צו דער נייער אמונה. טיילווייז ווייל דער יודאַאיזם האָט שוין פריהער, אין זיין יאָהרהונדערטער דויערנדען קאַמף מיטן געצענדינער רייז, דורכגעבראָכען די היידנישע וועלט און פערלויכ־מען די וועלט מיט א נייער פילאָזאָפיע, אָבער די יודישע רעליגיע אַזוי ווי זי איז געפורעמט געוואָרען אין ארץ ישראל איז געווען צו יודיש־נאַציאָנאַל אין איהר כאַראַקטער, צו שטרענג אין איהרע פאָדערונגען, און וואָס ס׳איז דאָס וויכטיגסטע: דאָס יודישע פאָלק צו יענער צייט איז געווען צו שוואַך, דערשלאָגען און דערנידעריגט אַז עס זאָל קאָנען צוציהען צו זיך די גרויסע הערשענדע פעלקער. פונדעסטוועגען האָט זיך געמערקט אויך אין די פערהעלטנישען א היבשע בעוועגונג צום יודענטום און די צאָהל פון גרים האָט שטאַרק געוואַקסען, כאָטש יודען האָבען צו דעם גאָר נישט געשטרעבט, אדרבא, זיי זענען געווען אומצופרידען מיט די נייע עלעמענטען (קשים גרים לישראל, כספּחת), די סיטואַציע האָט אויסגענוצט דאָס קריסטענטום, די קריסטליכע טראַנספאָרמאַציע פון יודאַאיזם איז געווען, זינט פּאַולוס, א אוניווערסאַלע, ריין פון נאַציאָנאַלע עלעמענטען, געווענדעט צו אַלע פעלקער פון דער וועלט, זעהר פעראיינפאַכט און בעפרייט פון אַלע שווערע מצוות (בעזונדערס פון דער שווערער מצוות מילה), און פון „לאו׳ען“ (בעזונדערס פונם פערבאָט צו עסען חזיר און אַנדערע טריפות.) עס האָט זיך פערלאַנגט אייגענטליך בלויז א רעקלאַמאַציע פון גלויבען — און די טויערען פון מלכות שמים זענען ברייט געעפענט געוואָרען. אָבער טיילווייז האָט זיך די רוימישע אַריסטאָקראַטיע צוגעניינט צום קריסטענטום אויך מחמת פּאָליטישע טעמים: זי האָט בענוצט די נייע פאָלקס בעוועגונג אַלס פּאָליטישען כוח צו זייערע אייגענע צוועקען, — אַזוי ווי עס געשעהט זעהר אָפט מיט אַנדערע אויפקומענדע פאָלקס־בעוועגונגען, אויך אין אונזערע צייטען... און כדי אָפּצוווענדען דעם איינפלוס פון ריינעם יודאַאיזם האָבען דיקריסטען און זייערע נייע אָנהענגער אייפעריג מיטגעהאָלפען צו בעשמוצען דאָס יודישע פאָלק, עס נאָך מעהר צו דערנידעריגען און מבזה זיין און ענטרעכטען...

אין דער ערשטער העלפט פון דריטען יאָהרהונדערט האָבען די רוימישע קיסרים נאָך ביטער פערפאָלגט די קריסטען, שפּעטער האָט די פערפאָלגונג אָנגעהויבען נאָכצולאָזען און ווען דאָס קריסטענטום האָט זיך שוין היפּשלעך פערשטאַרקט איז עס אַליין איבערגענאַנגען צו אָפענסיווע. אַזוי לאַנג ביז קאָנסטאַנטינוס דער גרויסער האָט אין אָנהויב פון פערטען יאָהרהונדערט איינגעזעהען אַז איהם לוינט זיך בעסער אויסצונוצען די נייע אמונה פאַר זיין פּאָליטישע מאַכט און ער האָט דערהויבען דאָס קריסטענטום צו דער מדרגה פון דער אָפיציעלער רעליגיע אין דער אימפּעריע פון דעמאָלט הויבט זיך אָן א פערניכטונגס קאַמף פון דער אָפיציעלער קריסטליכער קירך געגען יודענטום, מיטן אָפענעם ציל, עס אינגאַנצען אויסצוראָטען פון דער וועלט.

גוייטער — פרייטאג.

משה שולשטיין

אוונט*)

אָוונט, לעבען ביידע זייטען טייך,
ליגען טראַטוועס אין שטילקייט און אין רוה
אַלע קלעצער אָטעמען פייכט,
מיט דער זעלביגער גבורה און מיה.

דאכט, ס׳וואַסער זינגט דורך די שפּאַלטען,
זינגט איהר שטענדיגען, אַלטען מאָטיוו,
און ס׳גייט אַרויס אַניעכאַ בעהאַלטען
פון אַ לאַנגען „העי־אוכנעמי־רוף.

ליגען איצט ביי ביידע זייטען טייך
די טראַטוועס אין שטילקייט און אין רוה,
קומט אַראָפּ די לבנה פון דער הויך
און זעצט זיך אַבימעלע צו.

ס׳איז איהר וואויל, דער לבנה, ס׳איז איהר וואויל
וואָס זי וואוינט אַזוי ווייט, אין דער הויך,
האָט נאָך קיינעם פונם ערדיגען קניל,
נאָך קיינער צו איהר נישט דערגרייכט.

האָט נאָך אַלץ נישט אין איהר קיין גרעניץ־סלופּ,
ווי אַ צאָהן זיך איינגעביסען ווילד,
קען זי קומען אין אָוונט אַראָפּ,
צו וועלכען ברעג און לאַנד זי וויל.

זי האַלט נישט פון גרעניצען, מסתמא,
און זי וואַרפט זיך אַריין אינים טייך,
און צעברעכט זיך אויף שטיקלעך — מתנות,
פאַר ביידע גרעניצען און לענדער גלייך.

איצטער קלינגט מיט איהר דער גאַנצער טייך,
קלינגט קלאָר... קלינגט לאַנג... קלינגט שיין...—
אָטעמען אַלע קלעצער פייכט
און הערען שטיל פאַרגאַפט זיך איין...

*) פון בוך „דאָס פייפעל אין די בערג“.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

א יודישער סאציאלער קאנפליקט אין לאדז

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

רייבונגען און קאנפליקטען אויפן עקאנאמישען הינטערגרונד, האבען זיכער עקזיסטירט אין לאדז נאך אין סאמע תחילת פון דער אינדוסטריעלער ענטוויקלונג אין דער שטאט, אבער צו אונזער בעוואוסטזיין זענען, דורך דער פערמיטלונג פון די ארכיוואלע אקטען דערגאנגען נאר עטליכע און דאס אויך נאר שוואכע, שפורען פון די דאזיגע רייבונגען. די צום מערסטען בעקאנטע פון די דאזיגע איז דער בעקאנטער קאנפליקט פון די וועבערס און פלאקס־שפינערס מיט דעם פערלעגער (לוינער) ערנסט פאן קיליך, ווי אויך דער קאנפליקט פון די טוך־אויסארבייטער מיט דעם זגערזשער אינדוסטריעלער זאכערט. אויף דעם ארט אבער ווילען מיר זיך פערנעהמען מיט דעם ערשטען, ערנסטען סאציאלען קאנפליקט, אין וועלכען די דראמאטישע הויפט־פיגור איז געווען דער יודישער ארבייטענדיגער עלעמענט, היינו — די יודישע שניידער־געזעלען. דער דאזיגער קאנפליקט האט זיך אפגעשפילט אין יאהר 1828.

ווי עס איז שוין בעקאנט, האט די לאדזער שניידער־פערזאמלונג (שניידער־צעך) געצעהלט, אין 1825, 10 מייסטערס, 20 געזעלען און 8 לערן־יונגלעך. דורכשניטליך איז בכן אויף איין מייסטער אויסגעקומען 2 געזעלען און 1 לערן־יונגעל, די געזעלען זענען, פערהעלטנישמעסיג, נישט שלעכט סיטואירט געווען, הגם זייערע איינציגע אינפארמאציע, אז במשך פון 24 שעה (אן ארבייטס טאג!) קענען זיי פערדינען ביז 8 גילדען, זענען שטארק איבערגעטריבען. וואסערע בעציהונגען עס האבען געהערשט צווישען די מייסטערס און דער געזעלשאפט, ווייסען מיר נישט. דער ווייטער־אנטגעגענער פאל טאר נישט בעטראכט ווערען אלס טיפישע אילוסטראציע פון די דאזיגע בעציהונגען, ווייל מען קען איהם נישט בעטראכטען פאר א נארמאלען רינג אין דער קייט פון די טאג־טעגליכע ארבייטס־בעדינגונגען. דאס איז גיכער א יוצא מן הכלל־פאל, דער ערשטער און איינציגער פאל פון אן ערנסטען סאציאלען קאנפליקט אין לאדז, אזש ביז צום יאהר 1861 (ד.ה. ביז צום בונט פון די לאדזער וועבערס און זייער „שטורעם אויף די מאשינען, וועגען וועלכען עס האבען זיך פערבעהאלטען ידיעות אין די ארכיוואלע אקטען, דער דאזיגער פאל, איבריגענס, איז ענטגאנגען ביז איצט דעם אויפמערק, סיי די פארשער פון דעם לאדזער עבר, סיי פון די היסטאריש־בעשרייבער פון דער ארבייטער־בעוועגונג אין קיניגרייך.

מיר ווילען פרובען צו רעקאנסטרויאירען דעם דאזיגען אויסערגעוועהנליך־אינטערעסאנטען קאנפליקט אויפן סמך פון דעם אנקלאג פון די שניידער געזעלען, וואס איז, דעם 28טען נאוועמבער, 1828, אפגעגעבען געווארען דער העכערער מאכט דורך איצעק קויאווסקי, וועלכער איז מסתמא געווען דער אנפיהרער פון די געזעלען, ווי אויך פון איינציגע לויזע, דא און דארט איבער די אקטען צעשייטע אנדייטונגען, אויסער דעם דערמאנטען אנקלאג, פעהלט ליידער וואסער עס איז אנדערער מקור, בכדי אלזייטיג צו קענען אנאליזירען דעם פאקטישען פערלויף פון די געשעהענישען, מען דארף בכן אלס סמך דעם אנקלאג פון די געזעלען, הגם ער ענטהאלט, העכסט־ווארשיינליך, נאר אן איינזייטיגע בעלויכטונג פון דעם ענין.

וואלף „דער בעקאנטער געזעלען פון אונזער פערזאמלונג" (ד.ה. פון געזעלען־צעך), האט געארבייט ביים שניידער יעקב וואנאווסקי, וואנאווסקי איז געווען איינער פון די פערמעגליכסטע און ערנסטסטע יודישע שניידערס אין לאדז. אין די קהלשע שטייער־ליסטעס פון 1827 און 1830 איז ער פערדעכענט געווארען אין דער דריטער שטייער קאטעגאריע, א חוץ דעם האט די קהלשע רשימה פון 1830 איהם בעצייכנט אלס „קאפיטאליסט", ד.ה. אלס מענש, וואס בארגט געלד אויף פראצענט. וואנאווסקי האט אויך געהערט צו די איניציאטארען און די אנפיהרערס פון דעם געהיימען יודישען צעך. וואלף „וועלכער איז בע'עוולהט געווארען סיי אויפן גוף סיי אין זיין גוטען נאמען" דורך וואנאווסקין, האט געגען איהם איינגעפיהרט א פראצעס אין פאליציאישען געריכט. וואנאווסקין האט, משמעות, נישט געשמעקט זיך צו משפטן מיט זיין געזעלען, ער האט זיך געווענדעט מיט א בקשה צום בירגערמייסטער, אז ער זאל בעוועגען דעם געזעלען, דעם פראצעס מבטל צו מאכען. בירגערמייסטער איז צו יענער צייט געווען קאראל מאנטערמאן, וועלכער איז ערשט נישט לאנג (דעם 6 אויגוסט, 1826) נאמינירט געווארען אויף דעם אמט. עס קען מעגליך זיין, אז דער פריש־געבאקענער בירגערמייסטער האט געוואלט אימפאנירען דער שמאלישער בעפעלקערונג מיט זיין ענערגיע און צו דערהייבען זיין אויטאריטעט מיט זיין שטארקען ארויסטריט אין אט דעם ענין. בכל האופן, האט ער מיט דעם ענין זיך זעהר ענערגיש פערנומען און ווען אלע זיינע איבערצייגונגען ביי וואלפ'ן האבען נישט געברענגט קיין שום רעזולטאט, האט ער זיך גענומען צו זעהר ראדיקאלע מיטלען, בכדי צו נייטען דעם איינגעשפארטען געזעלען אז ער זאל איהם פאלגען. דער בירגערמייסטער וועלכער איז גלייכצייטיג געווען דער נאטשעלניק פון דער שטאטישער פאליציי, האט בענוצט זיך „מיט רעפרעסיע מיטלען, מיט שלאגען דעם דאזיגען (וואלף) מיט א נאהייקע, נאך וועלכער שטראף, אז ער האט ווייטער דאס (בטל־מאכען דעם פראצעס) נישט געקענט פון איהם ארויספרעסען, האט ער איהם מיט שטריק געבונדען און אזוי געבונדענערהייד, איהם אין ארעסט איינגעזעצט". דער דאזיגער דראקאנישער פארגאנג פונם בירגערמייסטער וועלכער איז אזוי איינזייטיג געשטאנען אויפן צד פון וואנאווסקין און האט מיסגעברויכט מיט זיין פאליציאישער מאכט, האט די געזעלען שטארק אויפגעבראכט. „זעהענדיג דעם קלאגע אזוי אומשולדיג בע'עוולהט דורך דעם גרויסמעכטיגען בירגערמייסטער" האבען די געזעלען זיך געווענדעט צו זייער צעכמייסטער, בעטענדיג איהם אום אן אינטערווענץ ביים בירגערמייסטער, און אזוי איז טאקע געשעהען: דער צעכמייסטער האט אין דער בעגלייטונג פון א גרעסערער דעלעגאציע זיך געווענדעט צום בירגערמייסטער.

עס איז, אין דעם ענין נישט קלאר, צי די דעלעגאציע איז געווען אן אפיציעלע, מיר ווייסען נישט, צי צו יענער צייט האט אין לאדז עקזיסטירט אן אפיציעל אנערקענטער און פארמעל־ארגאניזירטער שניידער געזעלען־צעך. דער איינציגער אנמערק וועגען אזא צעך איז נאר דער ציטירטער אנקלאג פון די געזעלען. עס איז דעריבער מעגליך, אז דער געזעלען־צעך, וועלכען אונזער דאקומענט דערמאהנט, איז געווען א ריין פריוואטע ארגאניזאציע און די דעלעגאציע וואס האט זיך געווענדעט צום בירגערמייסטער, איז געווען א נישט־אפיציעלע, בכלל זענען די דעלעגאטען נישט אויפגענומען געווארען דורך דעם שטרענגען שטאט־דיגניטאר, וועלכער „האט דעם דאזיגען וואלף, נאך דעם שלאגען, נישט אויפהערענדיג איהם אפילו, ווייטער געהאלטען אין ארעסט."

די געזעלען, מחמת מורא, „אז אויך מיט זיי זאל מען זיך נישט אזוי נוהג זיין", האבען אנגעווענדעט שארפערע פראטעסט־פארמען: זיי האבען געדראהט אז זיי ווילען פערלאזען די שטאט און האבען פערלאנגט פון בירגערמייסטער, און האבען, צו דעם צוועק פונם בירגערמייסטער פערלאנגט זייערע פעססער. דער בירגערמייסטער אבער, וועלכער איז געווען דעצידירט קאנסעקווענט צו קאנטיניואירען זיין פאליטיק פון „דער אייזערנער האנד", האט זיך נישט איבערגעשראקען פון דער שטעלונג פון די געזעלען. האלטענדיג די בקשה פון די געזעלען, ווענען

(ווייטער זעה זייט 20)

די פליאזשע איז שולדיג!...

מאנאלאג פון א יוד א זקן, וואס ס'האט זיך איהם פערגלוסט א יונג ווייבעל אויף דער עלטער

פון י. אבערזשאנעק

איהר הערט, מענער, טאמער טאנצט איהר אריבער דעם ערשטען האלבען הונדערטער, ד.ה. נאך די פופציג, לייגט די כלים און זאגט א רבנן־קדיש. טאמער בעווייזען זיך אויף אייער קאפ, אין דער באָרד „בית־הקברות־בלימעלעך" — גרויע האר, הייסט עס — הויבען די ענגל־השרת אן צו אייך צו ווינקען.. טאמער בעווייזען זיך ביי אייך אויך די דאזיגע סמנים, און עס קומט צו אייך א שדכן אנשלאגען א שידוך, זאלט איהר ברייט עפענען די טיר, איהם אנטקעגענקומען פארן קאלנער און איהם שיקען צו אלדי שווארצע יאהר.

און ווער שמועסט, אז איהר זענט חס־ושלום געבליבען אן אלמן. איז גענוג, גענוג איינע! גענוג איינמאל זיך געלאזט נעהמען אויפן זעכער. א צווייט מאל חתונה האבען, הייסט עסען אן אויפגעווארעמטען קרופניק. און ווער האט עס ליב אן אויפגעווארעמטען קרופניק? איך, למשל, וואלט בעסער אויסגעגאנגען פון הונגער איידער עסען אן אויפגעוואָרעמטען קרופניק.. טאמער זענט איהר חלילה געבליבען אן אלמן, אדער אייער ווייב איז אוועק פון אייך (אזא גליק טרעפט זיך אמאל!...) הויבט אויף די הענד צום הימעל און זאגט:

— חבש"ט כ'דאנק און לויב דיר פאר דעם וואס כ'האב געהאט ביז איצט און ווייטער לאז מיך צורוה, כ'בין שוין מוחל די גליקען.

אקעגען וואס זאג איך דאס? אקעגען מיר אליין, איך האב מיך אויף דער עלטער געלאזט אנציעהן פון א שדכן, איך האב געשריגען:

— ר' נטע, וואס ווילט איהר פון מיר? וואס האט איהר זיך אנגעזעצט אויף מיר? צו וואס ברענגט מיר א בתולה אויף מיינע אלטע יאהרען? וואו זאל איך זי אהינטון? וואס וועל איך מאכען מיט אזא מאלעוואנע ליאלקע?

האט ער מיר איינגערעדט:

— ר' הערש בער, איהר וועט זעהן, זי וועט אייך בעניייען אייערע יאהרען, איהר וועט אויסזעהן ווי „אחנאוויטש".. איהר וועט גיין אויף א נייע לעבען. איהר וועט ערשט וויסען אז איהר לעבט אויף דער וועלט.

— ר' הערש בער — האט ער אין מיר געהאלטען אין איין רעדען — איהר זענט נאך אהן עין־הרע גענוג „זשוואווע", איהר וועט זעהן ר' הערש בער, אז איהר וועט נאך אי"ה...

— אפשר מאכען א ברית? — כע... כע... כע..

— האב איך מיך פונאנדערגעלאכט.

— יא. יא. טאקע מאכען א ברית. פארוואס דאס נישט? איהר, ר' הערש בער, לאכט זיך אויס פון די אלטע הייזנטיגע בתורים די באלים־שפילערלעך און מענצערלעך און קאמנגארעצע־קלאפצים, כ'זאל נישט זונדיגען מיט די רייד. איהר, ר' הערש בער, זאגט דאך נאך א זכר נא פלאצי"...

נו, האב איך מיך פון דעם יצר־הרע געלאזט צורעדען. האב חתונה געהאט מיט א נעמאלעוועטע שטחינע. רוי תויט און ביין. בייטאג אז זי גיט זיך נאך א סטראנצעל אויף, א פארב־אפ די ליפעלעך, א ריסראיין די ברעמעלעך און א שטריך־אפ די ברעמען און ציהט זיך אויף איהר זעקעל ביינער ארויף, א שווארץ קליידעל מיט א פעלערינקע — ווי א זיינער ביי א גוישע לוויה און אויפן קאפ — א „לודקע" אדער א „מאטראפאווקע", טוט זי זיך אזוי פשרשטעלען דאס זעקעל ביינער, איז נאך האלבע צרות. נאר ביינאכט, ווען די אלע „דעראטקעס" זענען נישט־מא, ווען דאס קליידעל מיט דער פעלערינקע הענגט אין דער שאנק, די ליפען זענען בלוי. די קריידע פון די ברעמען אפגעקראכען, ס'נעזעל בלאס, די ציין שוהרמען ארום ווי שלייען אין וואסער—קוקט איהר אויף דעם פעשעפענוש ווען זי הערט פון שלאף, ווערט אייך קאלט אין די ביינער.

נאך מעהר קרענקט איך, וואס אטא דאס זעקעל ביינער איז ביי זיך משה גרויס, „א נייע האָסטעמסט". האט „פא פאלסקיעמו", איז סטראשנע אינטעליגענטנע, לייענט יעהרען טאג דעם ראמאן אין דער „ווייעשוראבקא", האט ליב פעטע ווייצען און זוכט נאר „מענסקע אטוואזשיסטווא", פון ווייבער, זאגט זי, האלט ז נישט. פארוואס? ווייל ווייבער זאגט זי, זענען מאטלערינס, פערדעריינס, און מענער האלטען נישט פון רעדען...

און ווי זעהט זי אויס אין דער בעל־הבתישקייט? אסור צי זי האט אן אהנונג. אזוי ווי מיין ערשטע יוחנע — א ליכטיגען גן־עדן זאל זי האבען — איז געווען א פייערדיגע בעל־הביתטע, איהר קאכען, איהר באקען, איהר פערצערעווען א שקארבעטקע, איהר צוציען א קנעפעל צו די נאטקעס האט געהאט טויזענד טעם. פונקט אזוי איז זי דער היפוך. ווער קאכט? ווער באקט? שקארפעטקעס געה איך ביז זיי ווערען „צעפראכען", און א קנעפעל צו די נאטקעס מוז איך מיר אליין צוניהען — אך און ווי צו וואס איך האב דערלעבט!

געהט זי אויסוואשען א טעפעל, אדער אויסשווענקען א גלאז, טוט זי זיך אן די לעדערנע הענדשוכען, כדי זי זאל זיך נישט דעם מאניקור פון די נעגעל קאליערמאכען. געהט זי אויפבעטען דאס ווערט, טוט זי זיך אן מיין קיטעל, ס'זאל חלילה אויף איהר קיין פעדערעל נישט ארויף.

איצט וואלט איך דאס אליץ שוין פערליב גענומען. כ'האב מיר דאס אליץ בשר פערדינט. ווי זאגט איהר? דער החטא איז ווערט דעם שטעקען. כ'וואלט שוין דאס אליץ פערליב גענומען, ווען זי וואלט כאטש געוואלט זיצען אין חדר היים, און דער היים זעהט מען נישט אזוי די צרות. איז זי אבער אן אומלויף. זיצט נישט א מינוט אין חדר־היים. אזוי ווינטער, אזוי זומער.

ווינטער־צייט, באלד נאכן מיטאג נעהמט זי זיך צו איהר „בעמישער אינדוסטריע", ביים בלויזען „אינזיטשנאק" פון דער אויבערשטער ליפ זיצט זי אב א צוויי, דריי שעה, איצט ארום די אויגען און אין די אויגען. ס'נעזעל און ס'געמבעקעלע, איצט דאס פיגורעל, פיז זי ברענגט דאס זעקעל ביינער אין ארדנונג.

פרעג איך זי:

— פעלאניא, (פון פיינע הענגרעל איז געווארען א „פעלאניא") וואס סטראָיעסט דו דיך עפעס אזוי אין א פראסטען מיטוואך?

— „נא פייף" — ענטפערט זי.

— „נא פייף? טא צו וואס דארפסט דו געהן אין פרעמדע שטובען פייפען, פייף זשע בעסער דא, אין דער היים וועט זיך דיר אפשר בעסער פייפען ווי אין דער פרעמד?

לאכט זי פון מיר:

— פ"... כי... כי.. כא.. כא... צא טי סטארי קאשטש וויעש? פייף טא דאנסקאש... וואליץ אנגעלסקי.. טאנגא... ארקיעסטרא גרא...

„א — ס — ט — א — ט — ג — י — א נ — י — ע — ד — זש — ע — ל — א"... וואס וויסטו אלטער קוילעטש וואס דאס איז אזוינס לעבען, וואס איז דאס אזוינס א פייף... וואס דאס איז אזוינס א דאנסינג, דו ווייסט דאך נאר פון דריי זאכען: לערנען, עסען און שלאפען, און איך ווייס אויך פון דריי זאכען: טאנצען, טרינקען און פלירט (ווי געפעלט אייך דער זיווג?)...

דאס איז ווינטער, און זומער איז בעסער? זומער איז נאך ערגער. זומער איז זי א גאסט אין דער שטוב. פון קיין לעטניסקעס און פון בעדער האלט זי נישט. זי טוט אויף אין לאדז דאס איינציגע וואס אנדערע ווייבלעך און קריניצע, טשעכאטשינעק אדער אין טרוסקאוויעץ. לאדז, זאגט זי, איז אויך א וואויל שטעטעל.

זיצט זי א גאנצען זומער אין לאדז, קומט און געהט, געהט און קומט. קומט פון א „פאראנעק" און געהט אויפן „פייף", קומט פון פייף און געהט אויפן דאנסינג. אמאל האט זי א „זאבאווע". אמאל א פרעמיערע אין קינא, אומעטום האט זי „וואלני וועישטשע". מיט אלע דירעקטארען איז זי קנעפעל בקנעפעל און — חי געלעבט.

און ווער שמועסט, אז ס'מאכען זיך די היצען, דערמאלט מאכט זיך פאר איהר דער אמת'ער סעזאן. פארטאג כאפט זי זיך אויף, מאכט זיך די פריזור, מעסט זי אן א פאר „מיטעשקעס" גרויס ווי א גערביץ, שטעלט זי זיך אוועק ביים שפיגעל און דרעהט זיך. דרעהט זיך אהין, דרעהט זיך אהער. קוקט ווי זי וועט אויסזעהען אז זי וועט ליגען מיט די פלייצעס ארויף און פיס־קעהרט... ווי זי וועט אויסזעהען שווימענדיג אין וואסער, ווי זי וועט אויסזעהען זיצענדיג אויפן זאמד.

אזוי שטעהט זי ביים שפיגעל שעהן־לאנג און האלט זיך אין איין דרעהען.

פרעג איך זי:

— פעלאניו, פעלוסיא, וואו גייסט דו עס אזוי בעגינען? וואס איז, די געשעפטען ווילען דיך אנטלויפען?

— „אידע נא פלאזשע" — ענטפערט זי.

— אהא, כ'פערשטעה שוין. נו, און אזא „הולך" ווערסטו זיך בעווייזען צווישען מענשען?

— „א יאק זשע" — האט זי געענטפערט. דערביי האט זי מיר געגעבען צו פערשטיין אז א פלאזשע איז פונקט ווי להבדיל — א מקוה. דער חילוק איז נאר, וואס די „מקוה" איז געשטעלט אויף „דערמאקראטישע סודות"...

איז דאס מיר זעהר גוט געפעלען, א ווייבעל געהט טבילה. פארוואס נישט. אדרבא, א יודישע טאכטער מוז געהן טבילה.

ס'האט מיך נאר געוואונדערט איין זאך: יא טבילה, אבער וואס יעדען יעהען טאג? איז דאך גענוג איינמאל אין וואך?

האב איך ביי מיר אפגעמאכט: איך מוז אמאל צוגעהען צו דער מקוה, פלאזשע בלע"ז, און א קוקטון וואס טוט זיך דארט, וואס לויפט מיין זעקעל ביינער טאג־טעגליך צו טבילה.

רבותי, איך בין געווען, איך האב געזעהן. וואס איך האב געזעהן? „אוי לעיניים" — ווייי צו די אויגען וואס האבען דאס געזעהן, געוואלד, יודען, וואס מיינע אויגען האבען דארט געזעהן! זכרים מיט נקבות צוזאמען.. די זכרים אין אדם'ס קליידער און די נקבות — אין חוה'ס קליידער. אלע צוזאמען אין א וואסער. אויפן וואסער זעהט מען נישט מעהר ווי בלויזע קעפ. א קאפ פון א גענאליעטען מאנספערשוין אנגעשפארט אויף א קאפ פון א נקבה. ער לערנט זי שווימען, איז דאס א „לעקציע" — זאלען דאס מיינע אויגען מעהר נישט זעהן. נאך דער באד געהען זיי ארום פון וואסער און „גרישען" זיך אין זאמד.

אז איך האב געזעהן מיין פעלוניון מיט איהר נאקעטען זעקעל ביינער אין וואסער, ביי בידע זייטען צוויי „טיקערס". איהר הערט? נישט קיין טיקערינס, נאר טיקערס, זכרים, צוויי יונגע אפגעברענטע יונגאטשעס מיט מוסקולען און פעטע ברוסט־קאסטענעס. מיט שווארצע טשופרינעס. זיי זענען געווען מיין פעלוניום אוטשער־טיקערס. זיי האבען זי געלערנט מאכען א „נוהעק" אויפן וואסער. דערנאך האבען זיי מיין פעלוניון ארויסגעפיהרט און זיך זאלבעדריט איינגעגראבען אין זאמד.

איצט, חברותי, ווייס איך שוין אלץ. איצט ווייס איך שוין ווער ס'איז שולדיג אין די אלע צרות אויף דער וועלט. איצט ווייס איך שוין פארוואס מיר יודען ליידען אזויפיל צרות. איצט ווייס איך שוין, פארוואס ס'קומען אויף אונז אזויפיל גזירות. פארוואס עס זענען לעצטענס דא אזויפיל אומגליקען, קאטאסטראפעס, רעוואלוציעס, עפידעמיעס און אנדערע אומגליקען, ווייסט איהר ווער ס'איז אין דעם אלעם שולדיג? — די פלאזשע!...

יא, רבותי, די פלאזשע איז שולדיג אין אלע צרות און אין אלע אומגליקען. די פלאזשע האט אויף מיר געמאכט אזא פיינלכען איינדרוק, אז איצט געה איך יעדען טאג אויף דער פלאזשע צוקוקען זיך צו די צרות..

וואוהין?...

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

די גרעסטע לעבענס־נויט פון די יודישע פאָלקס־מאַסען אין מזרח־אייראָפּאַ איז די עמיגראַציע. און נישט נאָר אין מזרח־אייראָפּאַ. אויך אין דייטשלאַנד, און באַלד אפשר אויך אין עסטרייך. ס'איז אָבער מערקווירדיג, ווי לפי ערך ווייניג אויפמערקזאַם עס ווערט דעם פּראָבלעם פון יודישער עמיגראַציע גע־שענקט אין אונזער עפענטליכען געדאַנק. עס זענען ביי אונז פאַראַן אַ פּאָר עמיגראַציע־געזעלשאַפ־טען, ווי דער „היקעם" (אָדער „היציעם"?), אַ פער־איינייגונג פון דעם גוט־באַקאַנטען „האיאס" מיט דער נאָך בעסער באַקאַנטער „איקא", — און דער פּאַריזער „קאָמיטע אינטערנאַסיאָנאַל דע ל'אימי־גראַסיאָן און עקוואַטעור", — דער יורש פון דעם פריהערדיגען „עמיגדירעקט". אָבער וואָס הערען מיר אין דער היגער פּרעסע פון זייער טעטיגקייט? וואָס זענען זייערע פּלענער? ווי ווילען זיי דערגרייכען זייערע צילען? וואָס האָבען זיי ביז אַהער אויפ־געטאָן?

מיר ווייסען גאָרנישט נישט דערפון און דאָס איז נישט דערפאַר, וואָס זיי אַליין האָבען זיך אפשר פערקאָנספּירירט. דער עיקר דערפון איז, וואָס אין אונזער עפענטליכען געדאַנק הערשט נאָך ביז צו אַ גאָר גרויסער מאָס אַ געוויסע אַנטיפּאַטיע און אפילו אַן'אידעאָלאָגישע געגנערשאַפט צו דעם עצם ענין יודישע עמיגראַציע.

קודם האָבען מיר נאָך אַלץ שאַרפע געגנער צו אַן'עמיגראַציע אין אַ לאַנד וואָס האָט די אויסזיכ־טען צו ווערען אַ יודיש לאַנד: צו ארץ ישראל און צו ביראָ־ביזשאַן. אָט די געגנערשאַפט שטאַמט אָפּ אין אַ דירעקטער ליניע פון אונזער אַלטען אַסימי־לאַטאָרישען אַנטי־נאַציאָנאַליזם. דאָס „אַרויסשיידען זיך פון דער מענשהייט" אין אַן'אייגענעם לאַנד ווערט נאָר אין געוויסע קרייזען בעטראַכט פאַר דעם אבי אבות הטומאה פון דעם יודישען שאָוויניזם און פון יודישע „אוטאָפּיסטישע חלומות".

דערנאָך איז מען אַנטקעגען די עמיגראַציע פון די וואוינלענדער קיין וועלכען לאַנד דאָס זאָל נישט זיין. ס'הייסט: מען טאָר נישט פערלאָזען די וואוינ־לענדער. מען מוז אויף די ערטער קעמפען פאַר אונ־זערע אַלערליי מענשליכע רעכט. מען טאָר נישט אַנט־לויפען פון דעם קאַמף־פּלאַץ.

ווען מען איז זיך מודה, אַז „מען מוז עמיג־רירען", איז מען זיך דערמיט גופא מודה, אַז אַ היפּ־שער טייל יודען איז „איבעריג" אין דעם לאַנד. מיר מוזען שטעהן שטאָל און אייזען, אַז מיר זענען אין ערגיץ נישט קיין „איבעריגע". ועל כולם טאָר מען זיך נישט אינטערעסירען טיף מיט עמיגראַציע, ווייל דאָס קאָן וואַרפען אַ שאָטען אויף אונזער „פּאַט־ריאָטיזם". „אַזוי־אַזוי, איהר זייט גאָרנישט צוגעבונ־דען צו דעם לאַנד, וואָס שפּייזט אייך! און איהר ווילט נאָך, מען זאָל זיך בעגעהן מיט אייך, ווי מיט דער איינגעוואָרצעלטער בעפעלקערונג?"

אָבער אָט די אַלע געגנערשאַפטען פון די פער־שידענסטע ריכטונגען זענען אַבסאָלוט אומבעגרינ־דעט. ווען מען הערט וועגען „עמיגראַציע", האָט מען דאָך נישט אין אויג דעם ראַדיקאַלסטען „יציאת מצרים" פון אַלע לענדער. און אַז אַ „יציאת מצרים" פון אַ וועלכען עס איז לאַנד?

וואָס איז אין דער אמת'ן דער חטא, ווען מען וויל אַרויסנעהמען אַלע פיר־מאָל־הונדערט־טויזענד יודען פון דייטשלאַנד? וואָסער אַנדער פאָלק וואָלט געוואָלט בלייבען אין דעם היטלעריסטישען גיהנום?

די לעבענס־נויט אין עמיגראַציע עקזיסטירט פאַר יענע יודען, וואָס ווערען געשטיקט און געוואָר־גען אין די וואוינלענדער: פאַר יענע יודען, וואָס רייסען זיך, צו פערלאָזען זיי, ווייל זיי זענען געצוואונגען דערצו, אָדער ווייל דאָס „פאָטערלאַנד" איז פאַר זיי בשום־אופן ענגער, איידער אַן'אכזרישע שטיפמוטער. טאָרען זיי דאָס נישט? פאַרוואָס האָ־בען די הוגענאָטען געמעגט פערלאָזען פראַנקרייך? פאַרוואָס האָט קיינער נישט בעשולדיגט אין „אַנ־טי־פּאַטריאָטיזם" די רוסישע סעקטאַנטען, וואָס האָבען פערלאָזען דאָס צאַרען־רוסלאַנד, אָדער די וואָלגאַ־דייטשען, וואָס האָבען פערלאָזען ראַטענלאַנד?

„קעמפען אויף די ערטער!" זעהר וואויל, אָבער דאָס איז חל נאָר אויף יענע טיילען פון אונזער פאָלק וואָס קאָנען, אָדער זענען ווילינג צו פערבלייבען אין זייערע וואוינלענדער. אויף די אַנדערע האָט מען קיין שום רעכט נישט אַרויפצוצווינגען נישט קיין וועלכע עס איז קאַמף־אידעאַלען, נישט קיין וועלכען עס איז „פּאַטריאָטיזם".

אָבער פּאָרט — וואו? וואוהין עמיגרירען? קיין ארץ ישראל? קיין ביראָ־ביזשאַן? אָבער אָט די ביידע לענדער, וואָס ווערען לכתחילה גע־בויט אויף אַריינצונעהמען אַ יודישע עמיגראַציע, זענען נישט קיין ענטפער אויף דעם איצטיגען עמי־גראַציע־פּראָבלעם אין מזרח און צענטראַל־אייראָפּע, ווייל אין זיין פערהעלטנישמעסיג נייטיגען זיך איצ־טער הונדערטער טויזענדער יודען, אויב נישט אַ דריט־ער מיליאָן!

ביראָ־ביזשאַן איז נאָך אַ פּיאָנערען־לאַנד, וואָס קאָן נישט אַריינגעמען יעדען איינעם. הלוואי זאָל דאָס לאַנד באַלד זיין אין דער לאַגע, אַריינצולאָזען אַזוי פיל יודען, וויפיל עס זענען אַריין אין ארץ־ישראל פאַר די לעצטע פאָר יאָהר! און ארץ ישראל, — הלוואי זאָל אויך פאַר דער נאָהענטסטער צוקונפט נישט פערקלענערט ווערען די עמיגראַציע וועט מען לויט די איצטיגע אומשטענדען, אויך מעגען זיין גריילעך צופרידען.

און — וואוהין? — אָט דאָס איז איצטער דער מאַוּים'דיגסטער פּראָבלעם, וואָס שטעהט פאַר דער יודישער עפענטליכקייט, וואָס וויל נישט און טאָר נישט מקריב זיין די ברענענדיגסטע פּראָבלעמען פון די יודישע פערפייניגטע און פערהונגערטע פאָלקס־מאַסען צוליב דעם אָדער יענעם צוקונפט־אידעאַל.

„לענדער מיט אָפענע טירען זענען איצטער אין ערגעץ נישטאָ". דאָס איז אַ דבר ידוע. אָבער אויך צו דעם דבר ידוע, דאַרף מען זיך אַביסעל נעהנטער צוקוקען. הייסט דאָס טאַקע, אַז מען וויל אין ערגיץ נישט אַריינלאָזען קיין יודען? אונטער קיין בעדינ־גונגען? — די מעשה איז נישט גאָר איינגאַנצען אַזוי. אַ זעהר חשוב'ער טוער פון „היאס" האָט מיר נישט לאַנג צוריק דערקלערט, אַז נאָך אַ סך לענ־דער און גאָר וואוילע לענדער האָבען נאָך אַלץ אָפענע טויערען פאַר אַחוז, אָבער בתנאי: די יודישע עמי־גראַנטען זאָלען זיך דאָרטען נישט פערנעמען נישט מיט האַנדעל, נישט מיט אַנדערע שטאָטישע פּראָ־פעסיעס.

אין איין לאַנד, — עס מאַכט נישט אויס אין וועלכען, — ווערט געשטעלט דער בעדינג, דער עמי־גראַנט זאָל אין אַ משך פון צעהן יאָהר, זיך בעשעפ־טיגען, ווי אַ פּויער אויפ'ן ישוב... זענען די יודען נאָך נישט מרוצה דערויף... זוכט מען איצטער, ווי מיט ליכט, צי עס זענען נאָך ערגעץ פאַראַן קליי־נינקע לענדערלעך, וואָס קוקען זיך נישט אויף קאָ־לאָניזאַציע, נאָר וואָס זענען גרייט אַריינצולאָזען אפילו דעם פעדלער, צי דעם קינפטיגען אַדוואָ־קאַט... זאָל גאָט העלפען די טוער, זיי זאָלען וואָס עס איז געפינען! אָבער פאַר די מאַסען איז דאָס נישט קיין ענטפער.

עס איז אַ פאַקט: פאַר יודישער קאָלאָניזאַציע זענען איצטער דאָ לענדער איבער גענוג: אין אַפ־ריקאַ, און אין אַזיען, און אין דרום־אַמעריקאַ און אין אויסטראַליען.

פאַר די גרויסע פאָלקס־מאַסען, וואָס ווערען גע־צוואונגען דורך לעבענס־נויט, צו פערלאָזען זייערע וואוינלענדער, ווערט דער פּראָבלעם „וואוהין?" איצטער פערבונדען מיט דעם דרינגליכסטען בע־דינג פון אַגראַרישער קאָלאָניזאַציע.

דאָס איז איצטער די ברענענדיגסטע לעבענס־נויט אונזערע. און — זאָל אונז נישט וואונדערן, ווען פון איהר גופא וועט אַרויסוואַקסען אַ בעוועגונג, וואָס וועט אָפּשאַרפען אָן אַ זייט אַלע ביזאַהעריגע אי־דעאָלאָגישע שטרעבונגען, אַלע פיינדליכע שטימונגען אַנטקעגען עמיגראַציע בכלל, אַנטקעגען אַגראַרישער קאָלאָניזאַציע בפרט, אָדער אַנטקעגען יעדער פּלאַנ־מעסיג־אָרגאַניזירטער קאָנצענטרירטער עמיגראַציע אין אַ וועלכען עס איז פּאַסיגען לאַנד, וואָס איז נישט ביראָ־ביזשאַן און נישט ארץ ישראל.

ערנסטע שפּראָצלעך פון אַזאַ טעריטאָריאַ־ליסטישער בעוועגונג האָבען זיך שוין בעוויזען אין אייראָפּע. לאָמיר שוין איצטער אָנהויבען, זיך צו־צוגעוואוינען צו איהר. דער עיקר: לאָמיר זיך אָפּ־געוואוינען פון דער מידה מגונה, צו פערהוליקען יעדע נייע שטרעבונג, וואָס פּאַסט זיך נישט אַריין אין די ענגע געוואוינהייטע ראַמען פון אונזערע ביז איצטיגע פּאַרטיי־פּראָגראַמען און איינגעשטעמפּעלטע עפענטליכע טעטיגקייטען.

אַ בעוועגונג, וואָס איהרע וואָרצלען ליגען אין די טיפסטע לעבענס־נויטען פון די גרויסע פאָלקס־מאַ־סען, וועט מען שוין נישט פערהוליקען. לאָמיר בעסער זעהן, צו ווירקען אויף איהר אַזוי, אַז זי זאָל נישט ווערען קיין שטער צו די איצטיגע אַבסאָלוט נוי־טיגע אַרבייטען אונזערע: צו דער קאָלאָניזירונג פון ארץ ישראל און ביראָ־ביזשאַן, צו דעם נויטיגען איבערבוי פון אונזער לעבען אין די וואוין־לענדער — סיי עקאָנאָמיש, סיי קולטורעל, — צו אונזער קאַמף אַנטקעגען אַסימילאַציע אומעטום. ווי אויך צו אונזער קאַמף אומעטום, וואו מיר וואוינען, פאַר אונזער מענשליך רעכט, צו פירען אַן'אייגענעם יודישען, חשוב־מענטשליכען לעבען.

מחלוקה צווישען סאַנז און סאַדעגורע

פון מנשה אונגער

צווישען די חסידים פון גאַליציען ווערט דער שבת נאָך שבועות פון יאָהר תרכ"ט (1869) אָנגערופען „דער גרויסער שבת נאָך שבועות". דאָס איז געווען דער מוראדיגער שבועות אין סאַנדז, וואָס האָט אַרויס־גערופען אַ פייערדיגע מחלוקה צווישען דער סאַנזער און סאַדיגורער הויף, און האָט אָנגענומען כמעט דעמזעלבען כאַראַקטער וואָס די מחלוקה מיט אַ הונ־דערט יאָהר פאַר זיי (תקל"ב) צווישען די חסידים און מתנגדים.

דער סאַנזער רבי ר' חיים האַלבערשטאַם, האָט דערזעהען אינם „דרך" פון די סאַדיגורער רביים, די רוזשינער קינדער, אַ דרך, וואָס פיהרט צו אפּיקור־סות, — האָט ער דערפאַר אַרויסגעגעבען קעגען זיי אַ האַרבען פּסק־דין, אפשר שוין צו־האַרב. זענען אָ־בער די סאַדיגורער חסידים אויך נישט געזעסען שטיל און האָבען אין ארץ־ישראל, אין ירושלים און אין אַנדערע שטעט דעם סאַנזער געלייגט אין חרם אַ־ריין. דער חרם איז געלייגט געוואָרען אין ירושלים ביי דער כותל מערבי. מיט שוואַרצע ליכט און שופ־רות און מיט לייענען די תוכחה, ווי אַן'אמתער חרם.

דאָס איז פאָרגעקומען חול המועד פּסח פון יאָהר תרכ"ט.

אַלס ענטפער דערויף איז אין סאַנז דעמזעלבען יאָהר געקומען דער גרויסער שבועות און דער שבת נאָך שבועות, וואָס האָט איבערגעשטורעמט די גאַנצע חסידישע וועלט. טויזענדער חסידים זענען געקומען צו פאָהרען אויף יענעם שבועות קיין סאַנז. הונדער־טער רבנים לומדים און גדולי התורה, צווישען זיי אַ סך רביים וועלכע זענען געקומען זיך אָננעהמען דעם כבוד פון דעם סאַנזער צדיק.

דער סאַנזער רבי, וועלכער איז בעקאַנט געווען אין דער חסידישער וועלט פאַר אַ גרויסען „עובר", אַז ער פלעגט זיך ביים דאַווענען אַזש ברייען די הענד ביים פייער פון די ליכט און קלאַפּען מיט זיין קראַנ־קען פוס אַזוי לאַנג אויף דער פּאָדלאָגע ביז בלוט האָט אָנגעהויבען צו רינען פון פוס, האָט יענעם שבועות געדאַוונט מיט נאָך מעהר התלהבות, און זיין עבודה איז געווען מחוץ לדרך הטבע, שעה'ען לאַנג איז ער געשטאַנען פערטיפט אין מחשבות ביים דאַווענען, פון צייט צו צייט האָט ער געברומט זיין חסידיש ניגונ'דל, „לית אתר פנוי מיניה" (נישטאָ קיין אָרט וואָס זאָל זיין לידיג פון איהם, גאָט"). דערנאָך איז ער ווידער אַריינגעפאַלען אין גרויס דבי־קות, און אַלטע חסידים, וועלכע זענען דעמאָלט גע־ווען אין סאַנז, דערצעהלען אַז אַזאַ פחד און אימה איז דעמאָלט געווען אין סאַנזער קלויז, אַז מען האָט מורא געהאַט דעם אָטעם אַרויסצולאָזען. פּלוצלונג, האָט דער סאַנזער רבי זיך געגעבען אַ שטעל אויף און אָנגעהויבען שרייען:

— רבנים, הערט איהר נישט דאָס געוויין פון דער שכינה הקדושה:

אַ ציטער איז דורכגעלאָפען איבער דער גאַנצער קלויז, וואָס איז געווען אָנגעפּיהלט מיט טויזענדער חסידים.

און דער רבי האָט זיך זעהר שטאַרק צעוויינט, אַלע חסידים וואָס זענען דעמאָלט געווען ביים טיש, האָבען פערשטאַנען וועמען דער רבי מיינט, און גאַנץ שבועות האָט מען טאַקע געפיהלט אַז דער רבי פיהרט זיך נישט אויף אַזוי ווי זיין סדר איז געווען. ער האָט נישט געשמועסט אין לערנען מיט די גרויסע לומדים. וועלכע פלעגען יעדען שבועות קומען צום רבי'ן און פאַר איהם איבערזאָגען זייערע פשט'לעך, וואָס זיי האָבען מחדש געווען. מען האָט ווייניג גע־געסען ביי די טישען און ווייניג געטאַנצט, אַזוי האָט עס אָנגעהאַלטען ביידע טעג שבועות, ביז עס איז גע־קומען אסרו חג. די חסידים האָבען זיך געוואָלט שוין געזעגענען מיטן רבי'ן. אָבער דער רבי האָט קיינעם נישט אַריינגעלאָזט, די אַלע טויזענדער חסידים זענען גע־בליבען אין סאַנז און געוואַרט ביז דער רבי וועט זיי אַריינלאָזען, דערווייל האָט מען דערהערט אַז מען הייסט אַלע חסידים זיך צונויפקלייבען אין שוהל אַריין.

די גאַס וואָס האָט געפיהרט אין שוהל אַריין איז אסרו־חג געווען שוואַרץ פון מענשען, די שוהל איז שוין געווען געפּאַקט פון גאַנץ פריה אָן, קאָפּ אויף קאָפּ, פּלוצלונג איז געוואָרען אַ גרויסער רעש צווי־שען די חסידים, און מען האָט דערזעהען ווי עס זענען אָנגעקומען די רבנים, וועלכע זענען אַרויסגע־גאַנגען פון בית־המדרש, וואו זיי זענען געזעסען פון פאַרטאָג אָן און אויסגעהערט די צענדליגער עדות, וועלכע האָבען עדות געזאָגט ווי מען האָט מבזה גע־ווען דעם סאַנזער רבי'ן, פאַראויס זענען געגאַנגען די דעמאָלסדיגע „גדולי הדור" פון גאַליציען און אונ־גאַרן: דער זשמיגראָדער רבי, דער בערגסאַזער רב (אונגאַרן). דער מונקאַטשער רבי, דער טעטשער רב, דער ראַדספּרעדער רב און אַ סך אַנדערע רבנים און גיטע יודען.

זיי זענען אַלע גלייך אַריינגעגאַנגען אין שוהל אַריין, טויזענדער חסידים האָבען זיך געשטופּט פון אַלע זייטען און געוואָלט אַריינגעהן, אָבער די שוהל איז שוין געווען פול געפּאַקט, אפילו די ווייבער־שוהל איז געווען אָנגעפילט מיט חסידים. איז מען געבלי־בען שטעהן אין דרויסען און מ'האָט זיך אָנגעהאַנגען אָן די אָפענע פענסטער, צו הערען וואָס אין שוהל קומט פאָר.

אַ מוראדיגע שטילקייט האָט געהערשט אין דער שוהל, די רבנים זענען גלייך צוגעגאַנגען צום ארון קידש, און טרעהרען זענען איהם געגאָסען פון די אוי־גען. מען האָט געזעהען בעשיינפערליך אַז די רבנים אַליין איז אויך נישט שטאַרק ניחא וואָס זיי גייען איצט טון, אַז זיי אַליין האָבען מורא זיי זאָלען חס ושלום נישט פערשוועכט ווערען... אָבער זיי האָ־בען קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט. מען האָט זיי־ער רבין, דעם גרעסטען גדול הדור און צדיק, שטאַרק מבזה געווען — מוז מען זיך זיין כבוד אָננעהמען.

און ביי אַ טויטער שטילקייט האָט דער עלטס־טער פון די רבנים דערציילט וואָס עס איז געשעהען אין ירושלים, וואו דער כבוד פון סאַנזער רבין איז ביי דער כותל המערבי אַזוי שטאַרק פערשוועכט גע־וואָרען. און ער האָט אויסגעשריגען: „תורה, תורה, חגרי שק, התפּלשי באפר!" (תורה, תורה, גורט דיך אָן אין אַ זאַק און וואַלגער זיך אין אַש!)...

צווישען די טויזענדער חסידים איז אויסגעבראָכען אַ גרויס געוויין... דער בית־דין־שמש איז דערנאָך אַרויפגעגאַנגען אויף דעם באַלעמער און אָנגעצונדען ליכט. און דריי רבנים האָבען אין איין פחד אָנגעהויבען לייענען פון אַ געשריבענעם פּאַרמעט מיט צי־טערדיגע קולות:

„על דעת המקום ועל דעת הקהל, בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה".. און מען לייענט פאַר אַ אַ חרם אויף דעם סאַדיגורער חסיד ר' ניסן בעק פון ירושלים. (ער האָט אויסגעבויט אַ פּראַכטפולע שוהל אין דער אַלט־שטאָט פון ירושלים, און די שוהל ווערט אָנגערופען אויף זיין נאָמען) און דערנאָך אַ חרם אויף אַלע יודען וועלכע זענען געווען בעת דער פערשוועכונג פון סאַנזער רבינ'ס כבוד ביי דער כותל המערבי, און האָבען זיך נישט „קריעה" געריסען. מען לייגט אין חרם אַריין די סאַדיגורער חסידים פון צפת און טבריה, און צום סוף בלאָזט מען צעהן מאָל תקיעות, ווי דער דין איז. דאַן לייענט מען פאַר אַ פּסק־דין וואָס עס ווערט צווישען אַנדערען, דער־צעהלט: „אַ נייע כיתה איז געקומען, וואָס רופט זיך סאַדעגורער חסידים, פון זייערע מנהגים און זייער גאַנג האָבען אונזערע עלטערען נישט געוואוסט. און פון אַזאַ דרך האָבען מיר פון אונזערע רביים נישט גע־הערט, וואָס איז געגען די געזעצען פון אונזער תורה הקדושה..." מען לייענט דערנאָך די אַלע בעשולדיגונ־גען וואָס זענען געמאַכט געוואָרען געגען דעם סאַדי־גורער פיהרער: די פרויען געהען פערשאַרט אָנגע־טאָן, לויט די נייאישע מאָדעס, און אַז דער סאַנזער גאון האָט די סאַדעגורער רביים אַ סך מאָל מתרה גע־ווען און זיך ביי זיי געבעטען זיי זאָלען אָפּטרעטען פון דעם דאָזיגען שלעכטען וועג, — „דערפאַר האָ־בען מיר זיך דאָ פערזאַמעלט און נאָכגערעכנט, אַז לויט דעם דין פון דער תורה הקדושה, דאַרפען זיי אַרויסגעשטויסען ווערען פון קהל ישראל, און זיי האָבען נישט קיין חלק אין דער יודישער געמיינדע... ווייל מיר זענען איבערצייגט אַז די אַרבייט פון דער דאָזיגער כיתה איז צו פערגלייכען די תורה און מצוות..."

דער פּסק־דין געגען די סאַדיגורער חסידים און סאַדעגורער רביים איז נישט אַרויסגעגעבען געוואָרען ווי אַ חרם, נאָר בלויז ווי אַן'איסור, ווייל קיין אפי־ציעלען חרם האָט מען אין עסטרייך צו וועמען גאַלי־ציען האָט דעמאָלט געהערט, נישט געטאָרט אַרויס־געבען.

די חסידים זענען דערנאָך שוין נישט אַהיימגע־פאָהרען פון סאַנז, זיי האָבען פערשטאַנען וואָס עס הייסט מיט איינמאָל אַרויסשטויסען גאַנצע יודישע קהלות פון דעם כלל ישראל... זענען זיי געבליבען זיי־צען אין סאַנז ביז שבת נאָך שבועות, און אַ טייל נאָך לענגער, דער סאַנזער רבי איז גאַנץ שבת געווען זעהר פערטרויערט און כסדר געשריגען „אַז די שכינה וויינט"...

זיבען יאָהר האָט אָנגעהאַלטען די דאָזיגע מח־לוקה צווישען סאַנז און סאַדיגורע, די צוויי מחנות, די סאַדיגורער און די סאַנזער חסידים זענען געווען צעטיילט איינע פון דער צווייטער, ווי זיי וואָלטען געהערט צו צוויי פערשידענע אמונות. סאַנזער חסי־דים האָבען צעריסען ספרי תורות, מזוזות, תפילין, וואָס זענען געשריבען געוואָרען פון סופרים — סאַ־דיגורער חסידים, סאַדעגורער שוחטים זענען אומגע־טום גע'אסרט געוואָרען, קינדער — סאַדעגורער חסי־דים — זענען געוואָרען ביטערע שונאים פון זייערע עלטערען — סאַנזער חסידים. און עלטערען האָבען זיך געזעצט „שבעה" נאָך זייערע קינדער, און אין אַלע יודישע הייזער האָט געהערשט מחלוקה אויב די קינדער זענען נוטה געווען צו איין צד און די עלטערן צו אַ צווייטען צד קיינמאָל זענען אין גאַליציען נישט פאָרגעקומען אַזוי פיל גט'ן ווי אין יענע יאָה־רען, שרעקליכע פאַמיליען־טראַגעדיעס האָבען זיך צוליב דעם אָפּגעשפּילט אין די פערשידענע שטעט און שטעטלעך פון גאַליציען. אַזוי, למשל, איז אין שטעטעל גאָרליץ געווען אַ דיין, אַ גרויסער למדן, וועלכער איז געווען אַ סאַנזער חסיד, האָט ער געהאַט אַן'איידים אויך אַ גרויסער תלמיד חכם, וועלכער איז נעבעך געווען נעכאַפּט אין דער „כת" און איז געוואָ־רען אַ סאַדעגורער חסיד. איז דער איידעם אוועק קיין סאַדעגורע און געשריבען צום יונגען ווייבעל אַ בריוו זי זאָל קומען קיין סאַדעגורע און מיט איהם דאָרט לעבען במנוחה. דער שווער, דער דיין, האָט אָבער די טאָכטער זיינע בשום אופן נישט געלאָזט פאָהרען קיין סאַדעגורע וואָס האָט ביי איהם גע־הייסען פונקט אַזוי ווי זי זאָל, חס ושלום, וועלען אַוועק אין אַ קלויסטער. דער יונגערמאַן האָט געזעהען אַז זיין ווייבעל וויל נישט קומען, איז ער אַוועק צוריק קיין גאָרליץ. דאָרט איז ער גאַנצע טעג געלעגען בע־האַלטען אין אַ קעלער, ווייל ער האָט מורא געהאַט, אַז די סאַנזער חסידים פון שטאָט וועלען איהם דורס זיין. ער פלעגט זיך טרעפען מיט זיין ווייב בעהאַלטע־נערהייט, דאָס ווייבעל האָט איהם זעהר ליב געהאַט און געוואָלט לעבען מיט איהם בשלום. זי האָט פער־גאָסען ביטערע טרעהרען און איהם געבעטען ער זאָל זיך אָפּזאָגען פון זיין סאַדעגורער חסידות. דער יונ־גערמאַן ווידער האָט געקלאָגט און געוויינט און זי גע־בעטען זי זאָל נישט קוקען אויף איהר פאָטער און בעסער מיטפאָהרען מיט איהם קיין סאַדיגורע און זי זאָל זיך אָפּזאָגען פון איהר „סאַנזער" פאָטער. קיי־נער פון זיי ביידען האָט נישט געקאָנט נאָכגעבען דעם אַנדערען, ווייל ביידע האָבען געהאַלטען, אַז איי־בערגעהן פון איין צד צום צווייטען, הייסט — ווע־רען אויס יוד, רחמנא לצלן, און דער סוף איז געווען — אַ גט... דאָס יונגע פּאָר־פאָלק האָט זיך געמוזט גט'ן, כאָטש ביידע האָבען זיך שטאַרק ליב געהאַט און האָבען געוואָלט לעבען בשלום.

(ווייטער זעה זייט 20)

א מענטש מיט מאראל...

דערצעהלונג
נאָכן פראַנצויזישן

פון נ. פערלמאַן

וואַלטער איז געווען א „שטרויענער אַלמן": זיין פרוי האָט פערבראַכט דעם זומער אין די בערג, און אַן אָוונט איז ער געזעסען אין קינאָ. זיין שכנה ביי דער רעכטער זייט איז געווען א שעהן שוואַרץ-האָריג מיידעל מיט פערפיהרערישע רויטע ליפען, ווי ער האָט דאָס מיט פערגעניגען בעמערקט. ווען דאָס ליכט אין טעאַטער איז אויפגעגאַנגען אויף א פאָר מינוט צווישען איין בילד און צווייטען.

„ווי זאָגט די פרישע, מיידעלשע ליפען מוזען עס קענען קושען!" — האָט וואַלטער א טראַכט געטאָן פאַר זיך.

דאָס מיידעל האָט אוודאי בעמערקט דעם אינטערעס, וואָס זי האָט אַרויסגערופען אין דעם פרעמדען מאַן: זי האָט געוואָרפען פון דער זייט א נישט-פריינדליכען בליק אויף איהם און גלייך אָפּגעווענדט דעם קאָפּ, אָט האָט „קאַלטער עמער וואַסער" מיט וועלכען דאָס מיידעל האָט איהם שוין אויפן שטעל אָפּגעגאָסען, האָט נאָך מעהר אויפגערייצט זיין איג-טערעס און זיין חשק צו בעקענען זיך מיט איהר. ער האָט טאַקע זיין פערטאָן ליב געהאַט, אָבער א לייכ-טע זומערדיגע ליבע, ווען בערטאַ איז אין דער היים נישטאָ וואָלט געווען זעהר א שעהנע זאַך. „איך מוז זיך מיט איהר בעקענען", — האָט ער זיך נעד-זאָגט — „חאָס, וואָס זי האָט אָוועקגעדרעהט דעם קאָפּ, איז נאַרטיש, עס איז, פערקעהרט, א גוטער סימן". ער האָט, קענטיג, געקענט פרויען, אַזוי ווי אומגעהן, האָט ער לייכט אַנגעריהרט דער מיידעלס עלענבויגען, זי האָט צוריקגעכאַפּט דעם אָרים פון איהם. ער האָט אָבער געפיהלט אַז אין דער בעוועגונג איז נישט געווען קיין גראָבע האַרטקייט, עס איז טער ווען נישט מעהר ווי א לייכטער אויפציטער. ווי עס טוט יעדער איינער, ווען מען ריהרט איהם אומגע-ריכט אָן.

וואַלטער האָט ווייטער געפּרובט געווינען דעם מיידעלס צוטרוי. פּיסלעכווייז איז איהם געלונגען צו ברעכען איהר ווידערשטאַנד, ביים סוף פון יענער פאָרשטעלונג האָט ער שוין געהאַלטען איהר האַנט אין זיינער.

— איך וואונדער זיך אויף זיך אַליין, — האָט לי (דאָס איז געווען דער מיידעלס קורצער, אָבער צאַרטער נאָמען) געזאָגט — איך בין, דאַכט זיך, נאָך קיינמאָל נישט געווען אַזוי לייכטזיניג.

— וואָס מיינסטו דערמיט? — האָט וואַלטער גע-פרעגט מיט א דינעם שמייכעל.

— מייר פריהערדיגער פריינד האָט מיך בעהאַנ-דעלט זעהר מיאוס. ער איז געווען א געמיינער יונג. עס קען זיין אַז דערפאַר האָב איך עס איצט נאָכגע-געבען א ווילד-פרעמדען מאַן, וואָס איך ווייס אפילו נישט, ווער און וואָס ער איז.

אין דעם ליכט פון דעם גרויסען עלעקטרישען לאָמפּ אין גאַס וואו זיי זענען איצט געשטאַנען, האָט וואַלטער געזעהן ווי לי רויטלט זיך און לאָזט פער-שעהמט אַראָפּ די אויגען.

— דו קליין נאַרעלע, — האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט וואַרעמקייט, און זי צוגעצויגען צאַרט צו זיך.

לי האָט געהאַט חשק פאַרצושטעלען איהם פאַר איהרע עלטערן, אָבער וואַלטער האָט זיך נישט געלאָזט איינפּעטען.

— פאַרוואָס נישט? — האָט זי געפרעגט.

— ווייל עס געהט נישט...

לי האָט זיך אַנגעפלאָזען א ברוגז.

— נו, גוט, מיין טייער מיידעל, איך וועל דיר זאָגען פאַרוואָס, איך האָב אָבער מורא אַז אונזער שעהנער ראָמאַן וועט צוליב דעם שטאַרבען מיט א גיכען טויט.

לי האָט אַנגעשטעלט אויף איהם א פאָר גרויסע הערשראָקענע אויגען.

— וואָס פאַר א שרעקליכע זאַך האָסטו עס מיר צו דערצעהלען? אָבער איך שרעק זיך פאַר דעם נישט איבער. דו געפעלסט מיר צופיל.

— מיין ליב מיידעל, עס איז אַזוי גוט צו הערען פון דיר די ווערטער, ביזט א צאַרט, אויפריכטיג, האָר ציג מיידעל. עס איז מיר אַזוי גרינג צו לייענען דיי-נע ריינע, שהרליכע געפיהלען.

וואַלטער אַליין איז, קענטיג, אויך געווען נישט וועניג גערירט פון דער יונגער ליבע וואָס האָט אין איין קורצער שעה אַזוי העל זיך פונאַנדערגעבליהט אין זייערע הערצער.

לי האָט אַלץ געוואַרט אויף אַן ענטפער.

— פאַרוואָס-זשע ווילסטו טאַקע נישט קומען צו מיר אהיים?

— ווייל... ווייל איך בין פערהייראַט.

לי האָט איהם ווידער אַנגעקוקט דערשראָקען. דערנאָך האָט זי שנעל צוגעשלאָסען די אויגען זי האָט זיך אַנגעכאַפּט מיט דער האַנט ביים האַרצען און זיך געגעבען א וואַקעל אויף צוריק אַזוי ווי צום פאַלען. וואַלטער האָט זי אונטערגעהאַלטען.

דאָס שיקזאַלעל איז אַריינגעקומען אין וואַלטערס ביוראָ און האָט געמאָלדען:

— א דאַמע וויל אייך זעהען.

וואַלטער האָט פערוואונדערט אַנגעקוקט דאָס יונג-געל.

— פאַרוואָס האָסטו נישט געפרעגט איהר נאָ-מען ווי איך האָב דיך געלערנט?

— זי האָט מיר נישט געוואָלט זאָגען.

א געדאַנק איז דורכגעלאָפען אין וואַלטערס מוח. ער האָט זיך האַסטיג אויפגעהויבען:

— הייס איהר אַריינקומען!

אין א מינוט אַרום איז לי געשטאַנען פאַר איהם.

— א מיין טייערע, — האָט וואַלטער אויסגע-רופען — האָסט מיר, הייסט עס, אַלץ פערגעבען.

לי האָט גאָרנישט געענטפערט. אין איהרע אויגען האָבען געגלאַנצט טרעהרען. וואַלטער האָט זיך אי-בערגעבויגען איבער איהר האַנט געוואָלט אויס-קושען די טרעהרען, אָבער לי האָט מיט אַן ענערגי-שער בעוועגונג איהם צוריקגעשטויסען פון זיך.

וואַלטער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טראַכ-טען? ער האָט געמיינט אַז ער וועט זי מעהר קיינמאָל אין וואָס האָט איהר איצטיגער בעזוך געזאָלט בעדיי-טען? ער האָט געמיינט אַז ער וועט מעהר קיינמאָל נישט זעהען, און דאָך איז זי געקומען! עס איז הייסט עס געווען קלאָר, אַז זי האָט איהם ליב געהאַט. ער איז ווידער געוואָרען זיכער אין זיך און זי גע-וואָלט אַרומנעהמען, אָבער זי האָט איהם ווידער צו-ריקגעשטויסען פון זיך.

— נישט צוליב דעם בין איך געקומען, — האָט זי אַרויסגעזאָגט מיט א ציטער אין דער שטימע — איך בין געקומען אהער, ווייל מיין געוויסען גיט מיר נישט קיין רוה.

— וואָס מיינסטו? — האָט וואַלטער געפרעגט.

— איך וויל זיך בעקענען מיט דיין פרוי.

— וואָס? מיט מיין פרוי?

— יאָ. איך וויל ווערען מיט איהר גוטע פריינד.

— וואָס רעדסטו, לי? עס האָט דאָך קיין זין נישט.

— עס האָט א זין, מיין געוויסען מאַהנט עס פון מיר.

— איך פערשטעה דיך נישט.

— עס איז אַזוי גרינג צו פערשטעהן, — האָט לי ווייטער גערעדט — איך וויל צוזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען ווי איהר ביידע לעבט גליקליך, דאָס וועט זיין מיין שטראָף פאַר דעם פעראַט, וואָס איך בין, נישט וויסענדיג בעגאַנגען געגען דיין פרוי.

וואַלטער האָט זיך אַנגעצונדען.

— גלויבסטו טאַקע, אַז איך וועל דיר נאָך העל-פען אויסצופיהרען דיין נאַרישען איינפאַל? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ.

— עס איז נאָר צום לאַכען.

— פערקעהרט, עס איז ניכער צום וויינען, אָבער איך בין גרייט אויף אַלץ. אויב עס וועט זיין נויטיג, וועל איך אפילו אַליין געהן צו דיין פרוי.

— וואָס פאַר אַן'אויסרייד וועסטו איהר געבען?

— איך וועל איהר דערצעהלען דעם גאַנצען אמת.

וואַלטער איז געוואָרען צומישט.

— איך וועל איהר דערצעהלען דעם שרעקליכען אמת, — האָט לי ווייטער גערעדט — אַז איך בין שיער נישט געוואָרען דיין געליבטע, איך וועל בעטען דיין פרוי, אַז זי זאָל מיר פערגעבען.

— אַזוינס איז נאָך מיט מיר קיינמאָל נישט פאָר-געקומען! — האָט וואַלטער אויסגערופען. רויט פון כעס.

— נו, וואָס זאָגסטו, וועסט מיך בעקענען מיט דיין פרוי? — האָט לי זיך מעהרערט איהרס.

— וועסט מיך דעמאָלט נישט פערראַטען?

— ניין, איך זאָג עס דיר צו, עס וועט פערבלייבען א סוד צווישען אונז ביידען.

עס האָבען זיך אָנגעהויבען פאַר וואַלטערן מאָדנע טעג, עס איז איהם גאַנץ גרינג געלונגען צו בעקענען דאָס מיידעל מיט זיין פרוי. צווישען די צוויי פרויען האָט זיך גאָר אַנגעהויבען אַנטיקוועלט א טיפע פריינד-שאַפט. זיי האָבען גאָר נישט געוואָלט זיך שיידען איינס פון אַנדערען און זענען שטענדיג אויסגעגאַנ-גען צוזאַמען.

וואַלטערן איז די גאַנצע זאַך נישט געווען צום האַרצען, ווען ער איז געווען אַוועק פון דער היים, האָט ער געציטערט, טאָמער וועט לי יפּאָרט אַרויס-פּלוידערן אַלץ פאַר בערטאַן. און ווען ער איז אַנגע-קומען צוריק אהיים, האָט ער זיך איינגעקוקט מיט פאָרשענדיגע בליקען אין זיין פרוי. צי ווייסט זי שוין וואָדער נישט, אָבער זיין פרוי האָט נאָך, קענטיג, דערווייל גאָרנישט געוואוסט, ער האָט זיך אויך שאַרף איינגעקוקט אין לי'ן, ווען זי איז געקומען צו זיי, — און געקומען איז זי זעהר אָפט, זי איז גאָר קיינמאָל נישט אָפּגעטראָטען פון זיי, ער האָט זיך צוזאַמענגע-טראָפען מיט לי'ס פערלוירענעם בליק, מיט דעם שפּאָטישען שמייכעל, וואָס האָט אַמאָל אויפגעבליי-טען אין איהרע אויגען, גלייך ווי זי וואָלט אַנגעקוואָ-לען אין דער נאַרישער ראָלע, וואָס זי האָט אַרופגעצ-וואונגען אויף איהם. א ווילדער צאָרן האָט איהם פערהריקט אין האַלז, און ער האָט געקוקט אויף דער שעהנער לי מיט אויגען פון א גזלן.

איין אָוונט, ווי נאָר לי האָט זיך אָפּגעזעגנט מיט זיי און איז אַוועק האָט וואַלטער אַרויסגע-פּלאַצט:

— מיר וועלען פון היינט אָן דאָס מיידעל נישט אויפנעהמען ביי אונז, — האָט ער אָפּגעזאָגט מיט א ציטערדיגער שטימע.

די פרוי האָט איהם אַנגעקוקט מיט שרעק.

— וואָס הייסט דאָס? — האָט זי געפרעגט — וואָס פאַר א שלעכטס האָט זי דיר געטאָן?

די פראַגע איז געווען אַזוי פשוט און קלאָר, אַז וואַלטער האָט שוין חרטה געקראָגען, וואָס ער האָט אַנגעהויבען. אָבער כאַפּען צוריק איז שוין געווען צו שפּעט. ער האָט געמוזט עפּעס ענטפערען. אָבער וואָס? וואָס פאַר א תירוץ זאָל ער געבען זיין פרוי פאַר זיין פּלוצלינגדיגען אויספּרוך? דאָ האָט נע-קענט העלפען נאָר אַזאַ ענטפער, וואָס זאָל קלינגען שבלריג און זאָל איהם אָוועקשטעלען פאַר זיין פרוי אין א שעהנעם ליכט. ער האָט געמוזט עפּעס צו-טראַכטען, און וואַלטער האָט ווידער אַרויסגעזאָגט מיט פעסטקייט:

— דאָס מיידעל דאַרף נישט זיין דיין חברטע!

— אָבער פאַרוואָס? — האָט די פרוי געפרעגט מיט געשפּאַנטער נייגעריגקייט.

וואַלטער האָט געפיהלט, ווי דאָס בלוט האָט איהם א שלאָג געטאָן אין קאָפּ, ווען ער האָט שנעל אָפּגעענטפערט:

— ווייל זי איז נישט קיין אַנשטענדיג מיי-דעל! איך האָב זיך דערוואוסט, אַז זי האָט בעציהונ-גען מיט א פערהייראַטען מאַן!...

פערהייראַט לעבען אין דער צוקונפט

ווטט הערשען דער סיסטעם פון איין ווייב (מאָנאָגאַמיע). אָדער פיל-ווייבעריי (פּאָליגאַמיע)? — הייראַט אין דער פערגאַנגענהייט, געגענוואַרט און צוקונפט

פון מ. וו. גאָלדינגער

צווישען די פונדאַמענטאַלע אינסטיטוציעס פער-נעהמט די הייראַט א זעהר מערקווירדיגען אָרט. אין אַלע ציוויליזירטע מערב-לענדער איז די הערשענ-דיגע הייראַט-פאָרם מאָנאָגאַמיע, דאָס הייסט איין ווייב האָט איין מאַן. אַזוי פאָדערט די רעליגיע אין אַט די לענדער (קריסטענטום), און אַזוי בעפעס-טיגט עס דאָס געזעץ. פּאָליגאַמיע איז א געזעצליך פערברעכען. און דאָך — ווער קאָן מיט א פולען מויל זאָגען, אַז אַט די הייראַט-פאָרם איז א דער-פאָלג, דער דערגרייכטער ציל פאַר דעם מענש? מען קאָן דיזעלביגע פראַגע נאָך אויסדריקען אַנדערש: זענען דאָ א סך פערהייראַטע מענשען, וואָס זאָלען זיך דערקלערען פאַר אַבסאָלוט גליקליך?

הייסט עס — מאָנאָגאַמיע איז נישט אַזאַ דער-פאָלג פון דעם ריין-מענשליכען שטאַנדפּונקט, איז אָבער דאָ אַן'אַנדער פאָרם הייראַט וואָס זאָל קאָנען פערגעשלאָגען ווערען ווי א פערבעסערונג?

עס איז נישטאָ און דערפאַר איז עס די איבער-ציגונג פון א רייהע פאָרשער און סאָציאַליסטען אין אַט דער פראַגע, אַז נישט בלויז אין מאָנאָגאַמיע די צונויפגעפּאַסטסטע פאָרם פון מענשליכער הייראַט, נאָר זי וועט עס אייביג זיין — וואָסערע פאָרמען עס זאָל-לען אין איהר נישט אַריינגעטראָגען ווערען.

ווי איז די הייראַט ענטשטאַנען? האָבען מענ-שען אַלע מאָל געלעבט פאַרווייז — איין מאַן מיט איין פרוי?

דאָס איז ווייט נישט זיכער, לויט פערשידענע שפּורען אין אַלע מנהגים, לויט בעמערקונגען אין אַלטע ביכער, איז מען זיך משער אַז אין פּרימיטיווע צייטען האָט געהערשט א סאָרט פון חתונה, וואָס וואָלט געקאָנט אַנגערופען ווערען גרופּען-הייראַט. א בעשטימטע צאָהל מענער האָבען געהאַט הייראַט-פערהעלטענישען מיט א גרופּע פרויען, אַלע מאַנספּי-לען זענען געווען די מאַנער פון אַלע ווייבספּאַרשוי-נען.

נאָך איצט זענען אין אויסטראַליען און אויף די אינזלען אַרום אויסטראַליען פאַראַן שבטים, וואו אַט די גרופּען-הייראַט עקזיסטירט — איינגאַנצען אָדער טיילווייז. און משך פון די לעצטע טויזענדער יאָה-רען זענען אויך געמאַכט געוואָרען פּרוּווכען מצד פערשידענע רעפאָרמערס אַזאַ זענען נישט געווען צו-פרידען מיט דער מאָנאָגאַמיע, אויסצופיהרען א סאָרט גרופּען-הייראַט.

אַלזאָ — עס קאָן זיין אַן'אַנדער פאָרם פון הייר-ראַט, א חוץ דער מאָנאָגאַמישער, נאָר זי איז ווייט נישט קיין גרעסערער ווערטפאָלג. מעהרסטענס איז אַט די אַנדערע פאָרם נאָך ווייניגער צופרידענשטעלענדיג ווי די מאָנאָגאַמישע.

אין די פּרימיטיווע צייטען איז די גרופּען-הייראַט מיט דער צייט אָפּגעשאַפט געוואָרען דער עיקר צו-ליב עקאָנאָמישע אורזאַכען, וואָס האָבען פּיסלעכ-ווייז געפיהרט צו דער הערשאַפט פון מאַן אויף אַלע געביטען. ער איז אויך געוואָרען דער פולער בעלע-באָס איבער דעם לייב און לעבען פון דער פרוי. די פרוי איז געוואָרען א סחורה, וואָס מען האָט פאַר-קויפט און געקויפט. עס איז דאַן אויפגעקומען די פאָרם פון הייראַט, וואָס איז בעקאַנט ווי פיל-ווייבע-ריי. דער מאַן האָט זיך איינגעהאַנדעלט אַזויפיל פרוי-ען, ווי ער האָט געקאָנט זיך איינשאַפען לויט זיינע ע-קאָנאָמישע מעגליכקייטען. און ער איז געווען חער פולער אייגענטימער דער גאַנצער פול דעה איבער זייער לעבען און טויט. פיל-ווייבעריי הערשט נאָך איצט אויך אין א זעהר גרויסען טייל פון דער וועלט. דערהויפּט אין אזיען און אַפריקע, צו רעדען וועגען דעם, אַז אַט די פאָרם פון הייראַט איז א דערפאָלג, איז פשוט אחוזין, ס'קאָן נישט זיין קיין רייד וועגען ערפאָלג דאָרט, וואו די פרוי ווערט גאָרנישט בעטראַכט פאַר א מענש, נאָר ווי א סחורה, אין יעדען פאַל — צו בעטראַכטען פיל-ווייבעריי פאַר א הייראַט פאָרם, וואָס איז בעסער ווי מאָנאָגאַמיע, איז אוודאי נישט מעגליך, אויב מאָנאָגאַמיע שאַפט אַזוי אָפט די געלעגענהייט פאַר גרויזאַמקייט פון דעם מאַן אקעגען דער פרוי, איז פיל-ווייבעריי נאָך א צעהנפאַך-גרעסערע געלעגענהייט פאַר גרויזאַמער בעהאַנדלונג פון פרויען.

עס זענען בעקאַנט געוועזן פאַלען וואו די פרויען אין די לענדער וואו ס'הערשט פיל-ווייבעריי, זענען פערהעלטנישמעסיג צופרידען. מען ווייס אויך, אַז אין יענעם שטאַט אין די פאַראייניגטע שטאַטען, וואו עס איז אויך געמאַכט געוואָרען א פערזוך איינצו-פיהרען פיל-ווייבעריי, זענען דווקא די פרויען צום מעהרסטען געווען צופרידען מיט דעם מנהג. עס הערט זיך דאָ וועגען די מאָרמאָנען פון יוטאַה, וואָס האָבען פּראַקטיצירט פיל-ווייבעריי ביז כמעט דעם לעצטען צעהנדליג פון דעם לעצטען יאָהרהונדערט, אַלע די, וואָס האָבען זיך בעקענט מיט דעם לעבען פון די מאָרמאָנען זענען כמעט איינשטימיג געווען, אַז די פרויען האָבען זיך אויסגעצייכענט איינגעלעבט מיט דער פיל-ווייבעריי, און אַז די מאָרמאָנען האָבען בכלל זעהר גוט בעהאַנדעלט זייערע פרויען.

דאָך — ווי געזאָגט — עס איז נישט מעגליך אַנצונעהמען, אַז פיל-ווייבעריי איז א מעהר דער-פאָלגרייכע פאָרם פון הייראַט, ווען מען געדענקט די דערמאָהנטע פאַר אויסנאַהם-פאַלען, איז די אינסטי-טוציע פון פיל-ווייבעריי א שרעקליכע פערשקלאַפונג פון די פרוי, פול מיט ווילדקייט און רציחה, פיל-ווייבעריי איז א הייראַט - פאָרם וואָס די פרוי איז אין דערזעלבער מדרגה וואָס א בהמה און א חיה.

עס איז דערווייל נישט מעגליך פאָרצושלאָגען א בעסערע פאָרם פון הייראַט, ווי ס'איז די מאָנאָגאַ-מיע. ווי שלעכט און נישט צופרידענשטעלענדיג מאָ-נאָגאַמיע זאָל נישט זיין פון דעם שטאַנדפּונקט פון מענ-שליכען גליק — זי איז די איינציג-מעגליכע און איינ-ציג-לאָגישע פאָרם פון צוזאַמענלעבען ביי די בעדינ-גונגען, אונטער וועלכע מיר לעבען איצט.

דאָס איז דער צושטאַנד איצט אין די לענדער מיט דער העכסטער קולטורעלער דערגרייכונג.

און ווי וועט זיין די הייראַט אין דער צוקונפט?

געוויס, דאָס האָט צו טון מיט נבואה-זאָגען, און קיינער וויל אויף זיך נישט נעהמען אַזאַ אויפגאַבע. אָבער אַזוי ווי די אינסטיטוציעס פון היינט זענען שטענדיג פערבונדען מיט די אינסטיטוציעס פון נעכ-טען, ווערען נישט געבוירען פון גאָרנישט, מוז מען האָבען די זעלבע בעציהונג צו די אינסטיטוציעס פון מאָרגען. דאָס הייסט, די צוקונפטיגע הייראַט וועט זיכער זיין ענליך צו דער היינטיגער הייראַט. דאָס הייסט, אַז מאָנאָגאַמיע וועט אַלץ זיין דער באַזיס פון יעדער הייראַט מאַכען און איבערמאַרגען, ווען מען קוקט זיך צו צו די צושטאַנדען אין סאָוועטען-פער-באַנד, זעהט מען פאַר זיך אַזאַ בילד: דאָרט זענען נאָך דער רעוואָלוציע געמאַכט געוואָרען די ווייט-געהענדיגסטע עקספּערימענטען מיט הייראַט. נייט. זי אויך מיט דער פערזאָרגונג פון קינדער, וואָס זענען דאָך דער וויכטיגסטער עלעמענט אין יעדען מין הייר-ראַט קינדער — דאָס איז דער יסוד פון דער פאַמי-מיליע. איז נאָך יאָהרען און יאָהרען עקספּערימענ-טירען בעמערקט מען אין ראַטען-פערבאַנד א צוריק-גאַנג צו די אַלטע צושטאַנדען, א הערנעהנטערונג צו די הייראַט-פאָרמען, וואָס הערשען אין דער אי-בעריגער וועלט, דערפון דאַרף מען עפּעס לערנען.

וואָס פאַר א נייע איינפיהרונגען מען זאָל נישט פּרובען אַנצופיהרען אין דער הייראַט — סוף כל סוף וועט עס צוריקקומען צו דער מאָנאָגאַמיע.

ווי די אויספּרובירטע און צוגעפּאַסטעסטע פאָרם פון צוזאַמענלעבען צווישען מאַן און פרוי אויף דער ערד. זעהר מעגליך אַז דערביי וועלען אַריינגעטראָ-גען ווערען א סך וויכטיגע פערבעסערונגען. נייעס בלויז וועט חסר זיין נאָך לייכטער, ווי ער איז עס איצט, נאָר מען וועט געבען די יחוד-גליכקייט א מעג-ליכקייט זיך פריהער צו בעקענען אין אַלע פּרטים אייידער זיי וועלען בעשליסען צו געהן וואוינען צו-זאַמען, דאָס וועט אויך נישט זיין קיין מין נייע, נאָך נישט פּראַקטיצירטע זאַך. דער פאַקט איז, אַז ווען פערשי-דענע ערנסטע בעאָבאַכטער פון דעם פערהייראַטען לע-בען רעקאָמענדירען איצט אַזוי גערופענע פּראָבע-הייראַטען, בעגייען זיי פאַקטיש א מנהג, וואָס האָט אַמאָל עקזיסטירט אין צווישען אייראָפּעאישע פעל-קער, אין צווישען פערשידענע אַזוי גערופענע נישט-ציוויליזירטע שטאַמען.

אין אַזיע, אַמעריקע און אויסטראַליע איז דאָ אַזאַ אינסטיטוציע, ווי פּראָבע-הייראַט. איינע פון די זאַ-כען, וואָס מען וויל אויספּרובירען, איז צי די פרוי קאָן האָבען קינדער, מען וויל אויך אויסמעפינען צי פּאַסען זיך די מענשען בכלל פיזיש און לויט זייערע כאַראַקטערען, די פּראָבע האָלט געוועהנליך א יאָהר, ווילען זיי — בלייבען צוזאַמען, א נישט — צעגעהט מען זיך.

אין אייראָפּע ביז א שטיק אין מיטעלאַלטער אַ-ריין האָבען אויך צווישען פערשידענע פעלקער-גרו-

(ווייטער זעה זייט 20)

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: וואס זאגט איהר פאניע, שבת הגדול, צו גרייזערס צונג?
שבת הגדול: נו, ווען היטלער איז דארט, וואלט ער נישט געוויזען די צונג.
קורצער פרייטאג: וואס דען?
שבת הגדול: די פויסט.

אין שניאווע.

ערשטע שכנטע: זייען זי אזוי גוט, כ'פעט איהן און בארגען זי מיר ס'וואַרגעלהאָלץ.
צווייטע שכנטע: וואס? זי נייען היינט סאכען משהל?
ערשטע: ניין. מיין מאן קומט היינט צו פאהרען.

קאפריזנער.

טעאטער און „רעבען"

ווענען א בעקאנטען רעזשיסער דערצעהלט מען: אויף א פראבע האט אנ'אקטיאר על פי טעות געשאסען מיט ריכטיגע קוילען און איז געפאלען א טויטער.

בעת די אקטיארען זענען געלאפען נאך דאקטוירים, ס'בלוט האט גערינען ווי פון א געקוילעטען אקס און פלוצים אויפגעשפרינגען דער רעזשיסער און מיט כעס א געשריי געטון:

— צום טייוועל! נאך אמאל מאכען די סצענע. א דערהרגעטער פאלט נישט אויף אזא אופן...

אין 10 יאהר ארום

א האנדעל, נישט אויפן שאכער-מארק.

— וויפיל?
— 10 זלאטעס.
— איך קען געבען 1 זלאט.
— כ'קאן נישט! עהרען ווארט ווי איך קאן נישט! דערלייגט עפעס.
— מעהר ווי 1.50 גיב איך נישט.
— מיין ליבער הער, האט רחמנות גיט מיר א 5-ערל.
— א זלאטי מיט 75 גראשען — דאס איז ס'לעצטע. מעהר א גראשען נישט.
— כ'קאן אסור נישט, גלייבט מיר, ס'קאסט מיך אליין טייערער. נו שוין, זאל שוין זיין א דרייערל.
— ניין, כ'וועל נישט געבען.
— מילא, פערפאלען.

ס'איז נישט געווארען פון עסק. דער קליענט גייט אוועק.

— פעטער! ר' קרוב, זייט מוחל, לויפט נישט אזוי. 2.50 זל. וועט גוט זיין?

אזא האנדעל וועט געפיהרט ווערען אין לאדז אין יאהר 1946 אין א קאבינעט פון פריוואטען דאקטאר.

פארוואס איך וויל א גט!

די ערשטע זאך,
ווייל זי האט נישט געקלערט
קיין סך
זי איז געווארען באלד
אדער הייס, אדער קאלט,
אהן א מאס,
און אהן א פארוואס.
צווייטענס: ווייל זי האט
נישט געוואוסט דעם בערייט
פון דער צייט.
„איין סעקונדע"
האט ביי איהר געדויערט
א שטונדע.
אפגעמאכט זיך טרעפען
ארום אכט,
איז זי געקומען
נאך האלבע נאכט.
דריטענס, אויב איהר פרעגט,
ווייל זי האט געלייגט
צופיל געוויכט
אויף איהר געזיכט,
נאך א שמיר
איהר בעקעל,
נאך א דרעה איהר יעקעל,
נאך א פודער
דעם נוידער,
נאך א רוק,
דעם הוט,
נאך א גלעט,
נאך א קוק
אויף איהר פארטרעט...
ארייגעשטעקט איהר נאז
אין יעדען שפיגעל-גלאז,
און הונדערט מאל הונדערט
איהר שענקייט בעוואונדערט.
פערטענס: איהר רויכערען
אהן שכל און מוח,
זי האט שוין אינגאנצען
געשמעקט פון רויך,
און נישט נאר זי,
נאר אויך די בעטען,
האבען געשמעקט
פון סיגארעטען
די זופ, די פלוימען,
דער רעטעך, דער סאלאט —
אלץ האט געשמעקט
פון רויך און משאד
פינפטענס: איהר פרעגען,
איהר ריידען, איהר זאגען
דאס איז שוין גאר נישט
געווען צו פערטראגען
געפארשט און געפרעגט
און געוואלט אלצדינג וויסען
וואס ס'טוט זיך ביי מיר
אויפ'ן הארצען און געוויסען
איך וויים, דאס אלץ
איז היינט נישט קיין זינד,
מיר זענען דאך עפעס
מאדערנע איצינד:
איך קען נישט פערלאנגען
פון היינטיגע דאמען
צו לעבען אין סטיל
פון דער באבען און מאמען
איז טאקע דאס אלץ
נישט געווען די סיבה,
פון דעם באנקראט
פון אונזער ליבע
די אמת'ע אורזאך,
פון אונזער גט
האב איך געפינען
אין אונזער בעט.
אבער ס'איז נישט, חלילה,
דאס, וואס איהר טראכט,
כאטש ס'האט פאסירט
אין בעט ביינאכט
הערט א מעשה,
וואס ס'האט געטראפען:
איך ליג אין בעט
און קען נישט שלאפען,
אבער מיין ווייבעל
ליגט אויף א באק,
און שלאפט ווי דערהרגעט
און כראפעט געשמאק
און פלוצלונג טוט זי
א רעד ארוים
פון שלאף די איינציגע
ווערטער בלויז
נאר באלד ווי זי האט עס
ארויסגערעדט,
האב איך אויסגערופען:
„איך וויל א גט!"
ז'האט נישט, חלילה,
גערעדט קיין שלעכטס,
זי האט בלויז געזאגט
מיט א זיסען קרעכץ:
„מיין טייערער מאריץ"
אבער איך בין נישט דער,
ווייל איך פערשטייט איהר מיך,
הייס גאר שימשע בער.

א. גאליציאנער.

צייט=מאטיוו

רבותי, ס'איז הפקר
נישטא מעהר קיין יושר:
ס'כאפען בעגראנדע
דער קבצן און דער עושר.

קומסט צום בעל-דבר,
שטעהסט דו מיט שרעק
עס העלפט נישט דיין מאהנען
כאטש רייד איהם צום גרעק.

הקיצור ס'איז הפקר,
קיין קאטאוועס, קיין געלעכטער,
נאר איינס וואס מען כאפט נישט
איז רבותי היינט — טעכטער.

קאפריזנער.

אויסגעשיט א זייט אנאנסען
וואס איז ארויסגעקומען

אין דער רעדאקציע פון א געוויסער צייטונג, האט זיך ביינאכט צעשיט א זייט אנאנסען. צו מארגענס האט זיך אין דער צייטונג בעוויזען אזא אנאנס:

א יונגע פשיטטאיטע אלמנה גוט איינגעשפילט, פריש געווייסט אין אייל-פארב, צוויי באלקאנען און ארוינעם היפאטעק. קאפיטע נישט און בייסט נישט ארומגעבעט מי. פלוש מיט דריי פים 1½ מעטער די ברייט נאענט פון דער באהן-סטאציע, צוליב אפרייזע ביליג צו צוגעגליכע פרייזען!

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: דאס געפעלט מיר. כ'האב היינט געזעהען א זאך פון אונזער אורזשאנד געפעלט עס מיר.
טרייטעל: וואס אזוינס האסטו געזעהען?
פייטעל: געשיקטליכקייט טעמפא.
טרייטעל: מיט וואס?
פייטעל: אין דער פריה איז געשטארבען דער סעקוועסטראטאר און נאכמיטאג האט מיר שוין א צווייטער געמאכט א ספעשדאוש.

פון געריכט-זאל

ריכטער (צום אנגעקלאגטען): איהר לאזט אייך אריין אין גנבית, און טראכט גארנישט וועגן אייער פאמיליע?
אנגעקלאגטער: און אז זיי גנב'ענען, טראכטען זיי עפעס וועגן מיר?

צווישען בעווייבטע

— דו ווייסט, מיין שוויגער דארף זיין א מוסטער.
— דהיינו?
— א כעמיש מוסטער אויף דינאמיט!

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 177 פרייטאג, דעם 31 יולי 1936

א ד־אזאר מיט א „ווייך הארץ"...

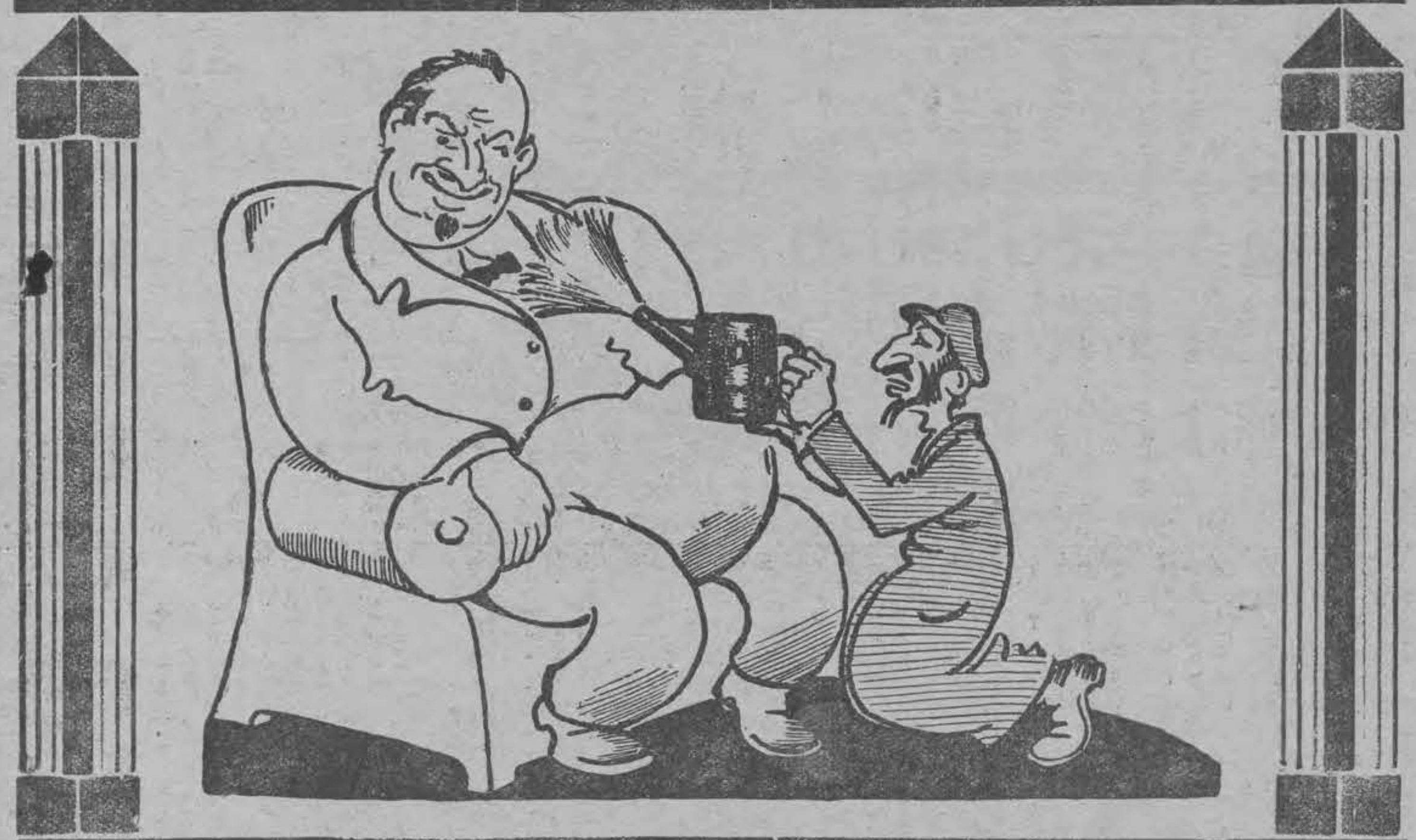

קאנדידאט צו דער לאדזער קהלה: איצט וועל איך דרייסט קענען זאגען:
— יודען, וועהלט א יוד מיט א „ווייך הארץ"...

פּאָלימיק פון וואָר

אנ׳ענגלישע קעניגליכע קאָמיסיע פאָהרט שוין קיין ארץ ישראל.

א קאָמיסיע פון געוועהנליכע בשר ודם׳ס, קען זיך דער ענגלענדער נישט פערגינען, טאָר דווקא א קעניגליכע מוז זיין.

דער ענגלענדער איז א פּראַקטישער מענש, איז מער מעגליך, אַז אַ קעניגליכע קאָמיסיע קאָסט ביים איינציגען מאָמענט ביליגער.

דאָס מין קעניגליכקייט איז שוין איצט נישט אזוי שטאַרק אין דער מאָדע און חער ארטיקעל וואָס איז ווייניגער מאָדערן איז פערשטעהט זיך ביליגער. ווען דער ענגלענדער זאָל בעשטימען א געוועהנליכע קאָמיסיע וואָלט זיך אָנגעהויבען א ריסענדיש צוויישען די געוועהנליכע מענשען ווי דער שטייגער איז, צוליב פּאַרטייאישע טעמים און דאָס וואָלט געקאָנט פערפיהרען צו א בירגער־קריג, ווי למשל אין שפּאַניען. לוינט נישט דעם ענגלענדער צו מאַכען ביי זיך א בירגער־קריג צוליב ארץ ישראל.

יאָ אין שפּאַניען!

וואָס קומט פאַר אין שפּאַניען?

עפּעס הערט מען וועגען א בלוטיגען בירגער־קריג, וואָס גייט דאָרט אָן.

מען דאַרף אַהינשיקען א קעניגליכע קאָמיסיע אויסצופאָרשען די לאַגע אויפן אָרט.

מיר קונדס׳־דיפּלאָמאַטען ווילען זיך טאַקע פערנעהמען מיט דעם ענין בראש פון דער קעניגליכער קאָמיסיע ווילען מיר שטעלען זיין מאַיעסטעט דעם גראַף קאָלי, ער האָט צוליב דעם און דער היינטיגער וואָך שוין פערלאָרען זיין זהמער־רעזידענץ, און די גיטער פון דאָרף קאָלי.

די רעוואָלוציע אין שפּאַניען.

די רעוואָלוציע אין שפּאַניען ווערט געמאַכט בראַטים און פראַנקאָ...

דאָס און יענץ.

אין ענדעקישע קרייזען שמועסט מען אז קאָוואַלסקי איז א מיסטיקער. די רשעים זיינע טוען טאַקע אויפן מיסט.

היהיכער מלוכה־בעאַמטער האָט זיך אויסגערעדט אַז יודען אין פּוילען איז זעהר גוט און פיהלען זיך צופרידען.

שטימט — די פּרנסות זענען גוט — אין דר־ערד, זענען גוט — אויף צרות — און צופרידען אַז מ׳איט אַדורך א טאָג אָהן געשלעגען.

קאפּריזנער.

רעצטע נייעס.

נישט נאָר פון דייטשלאַנד

עטליכע כוליגאַנעס זענען אריין אין א יודיש געשעפט, אלץ דעמאָלירט און די אַנוועזענדע צעשלאָגען.

חער סוחר זיצט.

אין טאָג זענען בעפאַלען געוואָרען פון כוליגאַנעס עטליכע יודען און שטאַרק צעשלאָגען געוואָרען. ס׳איז קוים געלונגען זיי ארויסצוראַטעווען און אָפּצופיהרען אין קאָמיסאַריאַט.

שלעגערס איז געשלאָגענע

(עפּיגראַם)

ס׳איז געוואָרען, רבותי,
די וועלט גאָר א מיאוסע,
שלעגערס קריגען בלומען,
און געשלאָגענע תפיסה.

קאפּריזנער.

גראַף קאָלי.

נחמו, נחמו, עמי!...

טרייסט זיך, אוי, אָרימע ברידער און שוועסטער
וואָס זענען צוזייט און צעשפּרייט אויף דער וועלט
וואָס קריכען און בלאָנדזשען אויף טויזענדער וועגען
אין רעגען, אין שטורעם, אין היץ און אין קעלט...

פון אלערליי פאָהנען זייט איהר דאָך די טרעגער,
די ערשטע ביים פייער אַנטקעגען געשטעלט...
וואו זענען זיי איצטער אונזערע שלעגער
וואָס האָבען געברענט און געשטורעמט א וועלט?

פון אונזערע שלעגער — נישטאָ שוין קיין סימן
וואו זענען אַמאָליגע פיינד אַלערליי?
און טיטוס׳עס שווערדעל נאָך קענט איהר געפינען
זי ליגט דאָרט פערזשאַווערט אין רוים, אין מוזיי...

און אויך דער אַמאָליגער ,העלד" טאָרקוועמאַדאָ,
ווען ער וואָלט אויף שפּאַניען א קוק - טון געקענט!
אַמאָל האָבען דאָרטען געפלאַקערט די שוהלען
היינט ווערען די הייליגע קלויסטערס געברענט...

עס ברענען די קלויסטער און די קאַטאַקאַמבען
וואו מ׳האָט דאָרט יודען געפּייניגט אין שרעק,
עס ברענען די שאָטענס פון דער אינקוויזיציע
האָפענטליך וועט אויף זיי קומען אַן עק...

אָ שפּאַניען, מיר האָבען דיין שלעכטס שוין פערגעסען
טאָלעדאָ, פון יהודה הלוי די וויג —
אָ,גלויב, אַז מיר האָבען אַן דיר קיין נקמה
מיר ווינשען זאָלסט ווערען געלייטערט אין זיג...

אָ, טרייסט זיך דו ,ישוב" אין ארץ - ישראל
כאָטש ס׳ווערען טאָג- טעגליך די קאַמפען בענייט,
אָ, טרייסט זיך, דו ווייסט, אַז ס׳איז ענגלאַנד געדולדיג,
ס׳וועט קומען די הילף אין דער ריכטיגער צייט...

דער קאַטער און די מייז

פאַבעל פון א. איטקין

רבותי, כ׳בעט אייך, מאַכט קיין גוואַלד,
,,אַז דער דאָזיגער פאַבעל איז שוין אלטיי
מיט שוואָמען בעוואַקסען און געל,
ער איז אָבער גוט אקטועל,
און דער פסוק זאָגט: ,,דבר בעתו מה טוביי.

* * *

האָט דער קאַטער געפרעסען די מייזלעך לרוב,
זוכען זיי נעבעך אַן עצה געגען מלאך המות,
ווייל דער בייזער קאַטער ארבייט נישט אויף קאַטאָוועס
האָט אַניאַכבר, אַ נייטראַלער,
—אַ היציגער רעדנער, נישט קיין קאַלטער —
מיט אַ שטימע, וואָס האָט געזאָגט:
האָט ער אַזוי געזאָגט:
— רבותי, כ׳האָב געפינען, ס׳איז פאַראַן,
א וואוילער ייערער, גאָלדענער פּלאַן,
אַ גלעקעל באַלד צו ברענגען,
און באַלד דעם קאַטער אויפן האלז אויפהענגען,
זיין קלינגען ווען מיר וועלען נאָר הערען,
וועלען מיר פון מלאך המות אַנטרונען ווערען,
די עצה איז אלעמען וואויל געפעלען,
אבער ווער וועט עס זיין לעבען איינשטעלען?
ווייל ווי ער דערנעהנטערט זיך צום בייזען קאַטער
איז צאַפּ, און דער עסק איז פטור,
לכן, צאַפּעלט דער קאַטער אָבער און ווידער,
און די מייז זיי ציטערען אויף אלע גלידער,
האָבען מורא א נאָז ארויסצושטעקען,
דעם קאַטערס צאָרן חלילה נישט צו דערוועקען.

הנמשל:

די חכמי זשענעווע,
וועלכע האָבען א טבע,
פון יענער נאַוואָנטע הון,
קוואַקען און גאַרנישט טון
האָבען זיי געוואָלט אויפהענגען א גלעקעל,
סאַנקציעס א היפּש פעקעל,
אויפן האלז פון מוסאָליני,
און ראַטעווען די מלכה שבאים מדינה,
אָבער פאַר גרויס פחד גיט זיך קיינער קיין ריהר.
און מוסאָליני בראַיעט אָהן א שיער,
לאַכט זיך אויס פון זייער פּראָטעסט,
און ארבייט גאַנץ פעסט:
אין אביסיניע,
אויך אין פּאַלעסטינע,
און א דאַנק זייער פּחדנות וואָס האַלט אין איין שטייגען,
האָט דער גרייזער געוויזען צוויי פייגען
און מיט׳ן נאַצישען גוטען קאָנטשיק
איז ער זיי מקיים פסק און מיט׳ן דאַנציג...

זייט געטרייסט!

(לכבוד שבת נחמו)

זייט געטרייסט יודען אלע
וואָס האָבען קלעפּ געקריגען
עס האָבען די קלעפּ דאָך אַ מעלה
וואָס מען דאַרף נאָך זיי נישט ליגען —
(נאָר זיצען).

זייט געטרייסט סוחרים אלע
פון די שלעכטע צייטען,
טוט א בעל־חוב אייך אָנפּייפען,
פּייפט איהר אָן אַ צווייטען

זייט געטרייסט בחורים אלע,
וואָס קענט קיין גראָשען פערדינען,
ס׳וועט שוין קומען א מחותן א פּריי
און אַ מציאה אין אייך געפינען.

זייט געטרייסט גיידלעך אלע
וואָס די יאָהרען אייך פערדינען,
זאָלט איהר פאַר די פערפלאָסענע יאָהרען,
א טרייסט אין פענזעל געפינען. —

קאפּריזנער.

ר׳איז נישט קיין פעלקער - ליגע...

אונטערגעהערט אויפן אַלטען מאַרק

סוחר (צום צווייטען): דו ליידאַק אײנער, פאַרך, שיינעיז, כ׳קום צו ד׳ר מאַהנען א חוב, ווייזטו מיר די צונג? וואָס ביזטו ראַנציגער פּרעזידענט און איך די פעלקער־ליגע צו אלדע שווארצע יאָהר!..

דער טאַטע א כוסה-בחור און דער זוהן א דאָקטאָר

פאָטער (צום זוהן א דאָקטאָר): צו חעם האָב איך מיך נעדאַרפט בדלות שטעלען דיך צו מאַכען פאַר א דאָקטאָר. דו זאָלסט מיר פערוועהרען צו מאַכען א שנעפּסעל!?...

דאָס איינציגע ארטיקעל

זאָג מיר, העניך, מיט וואָס פאַר אַנ׳ארטיקעל איז איצט גוט צו האנדלען?

— מיט טייבען.

— דהיינו?

— אין חער פריה פערקויפט מען פאַר קאַסע און נאָכמיטאָג קומען זיי צוריק צופליהען.

פון א נעהמער קען מען נישט מאַכען קיין צעבער.

צום אדוואָקאַט קומט אַריין אַ יוד.

— פּאַניע מעצענאַשע, איך בין א שכן פון אייער הויז. כ׳האָב דאָ א געוועלב, מיט א האלבע שעה צוריק האָט א יונגעל אויסגעהאַקט מיין שויפענסטער. וואָס זאָל איך טון?

— דער פאָטער מוז בעצאָהלען.

— אזוי? אויסגעצייכענט. דער יונגעל איז טאַקע אייער זוהנדעל, טאָ זייט אזוי גוט און בעצאָהלט 20 זלאָטעס פאַר דער שויב.

— פערפאַלען, איהר וועט מיר נאָר פריהער בעצאָהלען 30 זלאָטעס פאַר דער עצה.

זי האַלט נישט פון איהם.

שמועס אין שניאָווער וואלד.

ער: אפשר ווילען מיר געהען און וואסער זיך טובל זיין?

זי: ניין, מיט איהן נישט.

ער: פאַרוואָס?

זי: כ׳זעה וואָס פאַר א בלייענער פויגעל זי זענען אויף חער יבשה...

אין א ,,יאַרסקע׳׳-רעסטאָראַן.׳

בעל־הבית (צו חער ריגסט): דו האָסט געוואַשען די פיש איידער דו האָסט זיי געלייגט אין טאָפּ אריין?

ריגסט: וואָס? די פיש זענען דאָך איבער אין וואסער.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

צאָץ גיהעיערט יאַטן, וואָעס ס׳טרט זיך אין שפּאַניע? א גאַנצע ווערלוציע. מ׳קאָלט זעך אז ס׳דינעט נאָר אזוי.

צ׳ווייסט וואָעס דאָטן איז? עץ וויים ניש? איעך וויים אָכיט ניש, כ׳וויים נאָר, אַז די ווע-לוציאָנערן זענע לאָביסעם. דועם זענע פּינקט אָזאָכינע פשוינדלעך ווי אינדזערע לאָדזשער קאָוואַלסקילעך. ווי די בילינער היצלערלעך אין ווי די רוימער סומילינעלעך — אַנ׳אימגליק זאָל זיי גישעיען!

ני, ווילן די שפּאַנישע פליגן פערכאַפּען די מאַכט, אַז מאַכן זאָלן זיי — לאכטיקער טאַטע אין הימעל — מיט די זאַטן.

צ׳גיהעיערט? ס׳גישפּעלט זיי ניש ס׳ריגיריג, זיי גישפּעלט ניש, דעפּאַר גישפּעלט עס מיער. אין אלע יאַטן פין שמולן געסל. עץ ווייסט כאָדזשביג ווער דועם יעצטיגע ריגיענג איז אין שפּאַניע? אייגינע יאַטן. קינדער פין פאָליק. אָזאָכינע ווי אינץ אָלע זענע. א ריגיריג פין אמכו. שעיער אין אָזען, מיניסטאָרן מיט צע-כאַווע ביכליך — צ׳העיערט?

ני, איז גיקימע א כאַליאַסטרע פּענטאַקים, אין פאַר אַ פּעסעלע ,,ביירישי" אי פאַר אַביסעל ,,וואָלסקע קאַפּוסטע" גייען זיי אין מאַכן ווע-לוציעם.

ני, מיינט עץ עפּטשער, אַז מ׳געט זיי לעקיכליך? מ׳פּאַציילט זיי די עמיסע מאַנסע פין שווייגער. סעט זיי אַ בראָך צי זייער הייווען, אלע גייען סריגיריג צי הילף. איעך שוועיר ענק, צ׳העיערט? אַז טאַמע זאָל מע מיער געיבן איין ווינק, לאַז איך איבער ס׳שמולע געסיל אין איעך ראַגל גלאָך אַראָן קאַ מאַנדריט אָדער קאַ באַר-נעצאָלאָנע.

עט עץ דעך עפּטשער פרעיגן, וואָעס ציראַם איעך מיער אזוי דעם יאַשטשעק פאַר שפּאַניע? זיי אָבן דעך אַמועלט גיפּאַניגט יודן מיט אינ-קוסעוויצקים (געמיינט אינקוויזיציעס)? כ׳וואָלט ענק פּעטאַטשט פּאוואָעס איעך פּאָליווע מיעך אָזוי קאַ שפּאַניע, נאַר איעך פּאָליג מאַן בובע. מאַן בובע זאָגט: ,,מאָעל קרוין שוואַגו"...

עץ פעשטייט דועם ניש. אז צעט הובן מאַן ציייכעל עט עץ אָכיט פּאַשטיין אזוי ווי איעך.

דעוואָל פּוער איעך נאָך ניש. דעוואָל בלאָב איעך נאָך אין באָליט, כ׳טי מיעך שוין ציגריי-טן צי די וואָלן צין שטועט-נאַר אין צי דעיער קילע. כ׳זיך שוין קונ-דידאַטן. דעפּאַר בין איעך יעץ זעיער זאַיענטי. טאָ אָציץ טיער א גיטן שאַ-בים אין זאַצ׳ מיער גיזינט.

זי זאָרגט פאַר דער מאַשינקע

יוויב (צום מאַן): זאָג נאָר, רודאלף, אפשר וואָלט געווען גענוג צו שווארצען זיך די וואָנסעס?

מאַן: וואָס שטערט עס דיר אַז איך שווארץ מיר די וואָנסעס?

יוויב: מיר שאַט עס נישט, נאָר דיין מאַשין־שרייבערין איז אייביג איינגעריסט.

נקמה פון א לאָקאַטאָר.

ריכטער: איהר ווערט אָנגעקלאָגט אַז איהר האָט אויסגעהאַקט אייער ווירט אלע ציין. איז דאָס אמת?

אָנגעקלאָגטער: ס׳איז אמת. פאַניע סענדזשע, נאָר איך בין נישט שולדיג, ער האָט מיך געסטראַשעט אַז ער וועט מיך ארויסבייסען פון דער וואוינונג, נו, זאָל ער איצט בייסען!...

קאפּריזנער.

נאָר לייכטע זאכען.

פאַרשריפטען פון אַ דאָקטאָר

צום דאָקטאָר ווענדט זיך א פּאַציענט און בעקלאָגט זיך אויף שמערצען אין מאָגען.

דער דאָקטאָר בעטראַכט דעם קראַנקען און ערקלערט: איהר מוזט זיך דערנעהרען מיט לייכטע זאכען, דאָס וואָס איהר עסט איז פאַר אייך צו שווער. מיט וואָס בעשעפטיגט איהר זיך?

— איך ארבייט אין א צירק און שליננ שווערדען.

— אויב אזוי, מוזט איהר אין משך פון א חודש שלינגען נאָר נעגעל און זשילעטקעס.

אַ פיפיגער טעאַטער-דירעקטאָר

אַ מיטעל ווי אזוי פטור צו ווערען פון דאמען - קאַפּעלושען.

פרויען זיצען אין טעאַטער אין די קאַפּעלושען, וואָס עס שטערט די צושויער. איינער א היגער פיפיגער טעאַטער־דירעקטאָר איז געפאַלען אויף א המצאה און האָט ארויסגעהאָנגען ביי חער קאַסע אזא מעלדונג:

אכטונג דאמען!

,,עלטערע פון 30 יאָהר קענען זיצען אין טעאַטער אין די קאַפּעלושען".

דאָס האָט געהאָלפען מ׳האָט מעהר נישט געזעהען קיין איין קאַפּעלוש אין טעאַטער.

א תקיעת כף

א געשיכטע פון צוויי חבר׳טעס. וואס האבען זיך געגעבען א תקיעת־כף, אז ווען זיי וועלען חתונה האבען און האבען קינדער, וועלען זיי טאן א שידוך צווישען זיך.—איינע איז געווארען רייך און די אנדערע ארעם.— דער זוהן פון דער רייכער איז אויסגעוואקסען א רב — די טאכטער פון דער ארימער איז אויסגעוואקסען בלינד.—פארוואס דער ראש ישיבה האט אויף דער סמיכה אויף רבנות אנגעשריבען די עקדה.—דער וואונדערבארער סוף

פון ה. אקערמאן

די מעשה האט זיך פארלאפען מיט יאהרען צוריק אין א קליין שטעטעל אין גאליציען. די דאזיגע מעשה איז פארשריבען אין פנקס פון יענעם שטעטעל און איז איינע פון די מערקווירדיגסטע געשיכטעס.

די מעשה הויבט זיך אן אין לינאווע אין גאליציען

די געשיכטע הויבט זיך אן אזוי: אין מזרח־גאליציען, אין לינאווע, א שטעטעלע גרויס ווי א געניץ, האבען געלעבט ארום פופציג יודישע פאמיליעס.

אין גביר איז געווען אין לינאווע, זיין הויז איז געשטאנען אין מיטען מארק, דאס גרעסטע הויז פון אלע הייזער. און דאס הויז איז געווען נישט גע־פאלכט ווי אלע איבריגע הייזער. נאר עס איז גע־ווען געפארבט אין פערשידענע קאלירען. און דער דאך איז געווען אנגעקלאפט מיט בלעך. דערמיט אליין איז שוין דאס הויז געווען א „מיוחסת" אין שטעטעל. שוין אפגערעדט דערפון, וואס אינווייניג אין הויז איז געווען פול מיט אל־דאס־גוטס, איז אט ביי יענעם גביר געווען א דינסט, וואס האט גע־ארבייט פאר דריי און האט געגעסען אפילו נישט מאר איינער, ווייל דער גביר איז געווען א קאהנער און דארט אין הויז ביי איהם פלעגט מען בעהאלטען דאס שטיקעל ברויט.

אבער א דינסט האט ער געמוזט האלטען אין הויז, ווייל זיין פרוי איז געווען א קראנקע און פלעגט ליידען אויף איהרע פיס.

איז כאטש אין לינאווע זענען געווען געננוג ארי־מע מיידלעך, וואס וואלטען געווען צופרידען צו „דינען" ביי א־הם פאר דעם ביסעל עסען און פאר דעם ביסעל געלד, וואס ער פלעגט צאהלען יעדען חודש, פונדעסטוועגען פלעגט דער גביר ארונטער־ברענגען א דינסט פון א ווייטער שטאט און נישט אריינגעמען קיין דינסט פון זיין איינען שטעטעל.

ער פלעגט עס טון דערפאר, אז די דינסט זאל נישט אהיימטראגען עפעס פון זיין הויז צו איהר משפחה. דערפאר האט ער שטענדיג געהאלטען א דינסט, וועמען קיינער האט נישט געקענט און קי־נער האט נישט געוואוסט.

זלאטקע קומט אן צום גביר דינען

איז אט ביי יענעם קארגען גביר געווען א דינסט, האט זי געהייסען זלאטע. זי איז געווען א טארנא־ווער און איהר פאטער איז געווען אנ׳ארימער בלע־כער. און כאטש זי איז געווען די איין־איינציגע מיידעל ביי איהרע עלטערן, האט זי פאר נויט גע־מוזט אוועקגעהן אין דער פרעמד דינען, און אויף איהר מזל איז נאך אויסגעפאלען צו דינען אין לי־נאווע ביים גביר, וואס האט זיך אליין נישט פער־גינען דעם ביסען.

זלאטע איז געווען א געראטענע מיידעל, עס איז אויף איהר געווען א חיות צו קוקען, און חוץ דעם איז זי געווען א וואויל־קענעוודיגע. אבער מעהר פון אלץ איז טייער געווען איהר מעלה, וואס זי איז געווען זעהר א גוטע און א ליטווישע, און דערפאר האט זי יעדער איינער ליב געהאט, און ווען זי איז אנגע־קומען צום לינאווער גביר דינען, האט מען זי באלד אין שטעטעל אלע ליב בעקומען און מען האט איהר נאמען זלאטע פערצוימען אויף זלאטקע.

אליין א פלעכערס א טאכטער און אויך א דינסט, פלעגט זיך זלאטקע חבר׳ן מיט ארימע מייד־לעך פון איהר גלייכען. האט זי זיך אין לינאווע בע־פריינדעט מיט אנ׳ארימען שוסטער׳ס א טאכטער און בײדע זענען געווארען די נאהענטסטע חבר׳טעס אין שטעטעל.

חעם שוסטערס טאכטער האט געהייסען פערעל, און זי איז געווען אין איינע יאהרען מיט זלאטקע׳ן. יעדען טאג נאך חצר ארבייט פלעגט זלאטקע קומען צו פערלען אין הויז אריין און זיי פלעגען בײדע גנהן שפאצירען. אלע מיידעלשע סודות האבען זיי זיך בײדע אויסדערצעהלט און איינע פאר דער אנ־דערער וואלט געווען מפקיר געווען דאס לעבען.

פערלען איז ביי איהר ארימען טאטען דעם שוס־טער, נישט געווען גוט, און זי פלעגט זיך איהר הארץ אויסדערציילען פאר זלאטקע׳ן, און זלאטקע האט דאך ביים גביר אין הויז אויך נישט געלעבט קיין האניג, פלעגט זי איהרע צרות דערציילען פערלען.

האבען בײדענס צרות נאך מעהר צוגעבונדען די חבר׳טעס איינע צו דער אנדערער און בײדע האבען זיך ליב געהאט ווי געטרייע איינענע שוועסטער קע־נען זיך ליבען.

ווען זלאטקע איז אנגעקומען קיין לינאווע דינען, איז זי אינגאנצען אלט געווען זעכצעהן יאהר און זי איז געווען בלוט און מילך. עס האט נאר מער ־יסען דאס הארץ, וואס אזא יונג קינד בעדארף שוין „דינען" אין דער פרעמד...

זענען אוועקגעגאנגען יאהרען און זלאטקע איז אלט געווארען זיבעצעהן, אכצעהן און ניינצעהן יאהר, און ביי איהר טאטען דעם בלעכער אין טאר־נאווע איז די פרנסה נאך אלץ נישט געווארען בע־סער. האט זי העררוויילע געדינט אין לינאווע און האט געהאפט אויף בעסערע צייטען.

פערל דעם שוסטער׳ס ווערט א כלה...

דערווייל האט פערל דעם שוסטערס אנגעהויבען שמועסען אין שידוכים און איז טאקע באלד א כלה געווארען. זי איז געווען א שעהן מיידעל און זי האט נישט געהאט קיין ראנה מיט קיין חתן. האט איהר א שדכן געבראכט א חתן אנ׳אנטיק, א רייכען טאר־מעכ׳ס א קינד, און זי איז א כלה געווארען.

צו די תנאים האט זי פערבעטען איהר בעסטע און נאהענטסטע חבר׳טע, זלאטקע, און זי האט איהר צוגעטיילט גרויס כבוד.

זלאטקע איז געזעסען אויבען־אן, אין דער רעכ־טער זייט ביי איהר חבר׳טע, דער כלה, און זי האט געשיינט פאר פרייד, וואס איהר חבר׳טע פערל איז גליקליך. אבער טיף אין הארצען האט זלאטקע׳ן גע־גליקליך. ואבער טיף אין הארצען האט זלאטקען גער

די איינציגע חבר׳טע איהרע איז דאך געווען פערל, און איצטער, ווען פערל איז שוין א כלה, וועט שוין זייער פריינדשאפט נישט קענען זיין אזא נאהענטע, ווי פריהער.

און באלד וועט פערל חתונה האבען און וועט אינגאנצען אוועקפאהרען פון שטעטעל, און זי, זלאטקע, וועט בלייבען אליין.

און פערל, כאטש זי איז שוין איצט געווען א כלה און שוין געהאט א חתן, האט איהר אבער אויך באנג געטון, וואס זי וועט זיך מיט זלאטקע׳ן דאר־פען צעשיידען.

האבען די צוויי פריינדינס, זלאטקע און פערל, ווען זיי זענען אין א שבת פארנאכט געגאנגען פאר א שפאציר הינטערן שטעטעל, אפגעמאכט צווישען זיך אזא מין אפמאך:

די צוויי חבר׳טעס נעמען א שבועה

ווען בײדע וועלען חתונה האבען און וועלען האבען קינדער, זאלען זיי זיך משודך זיין. וועט זלאטקע האבען א יונגעל און פערל א מיידעל, אדער פערקעהרט, זאלען זיי זיך בײדע נעמען, ווען זיי וועלען אויפוואקסען.

סי־ווי־סי זאלען זיי זיין מחותנת׳טעס.

און דערויף האבען זיך די צוויי חבר׳טעס געגע־בען די הענט און געשוואוירען, און האבען די וואסער־מיהל, וואס האט געמורמעלט הינטער׳ן שטע־טעל, גענומען פאר אנ׳עדות, אז זיי וועלען האלטען זייער אפמאך און וועלען זייער תקיעת־כף נישט פערגעסען...

בײדע חבר׳טעס האבען זיך נאכ׳ן אפמאך צע־קושט און בײדע האבען זיך צעוויינט מיט א האר־ציגען געוויין.

אין א פאר וואכען ארום, שבת שירה, האט בע־דארפט זיין די חתונה ביי פערלען.

פערל׳ס פאטער, דער שוסטער, האט גאר נישט בעדארפט קאסטען די חתונה, ווייל דעם חתנ׳ס על־טערן האבען זיך מתחייב געווען אויסצושטעהן די חתונה־הוצאות.

זיי זענען געווען פערמעגליכע מענשען, האט ביי זיי נישט אויסגעמאכט די הוצאות, און בפרט, אז די כלה איז אזוי שטארק געפעלען געווארען דעם חתן, האט חאך קיין געלד אודאי נישט אויסגע־מאכט..

עס איז געקומען שבת שירה און גאנץ לינאווע האט אויסגעקוקט גלייך ווי אלע מיידלעך וואלטען געווען כלות. אזא פרעהליכע חתונה איז דאס גע־ווען. ווען נישט דאס חופה־קלייד, וואלט מען נישט געקענט חערקענען ווער ס׳איז די כלה, צי פערל, צי זלאטקע, ווייל זלאטקע איז דעם גאנצען אוועגד נישט אפגעטרעטען פון פערלען, אדער זיי זענען גע־זעסען צוזאמען, אדער זיי האבען בײדע געטאנצט.

דאס גאנצע שטעטעל האט אויף זיי געהאלטען אין איין קוקען.

— אט, דאס הייסט חבר׳טעס — האבען מענ־שען וועגען זיי בײדע גערעדט און זיי בעוואונדערט. א גאנצע נאכט האט מען געהוליעט אויף דער חתונה.

זלאטקע איז דאך געווען א פערקויפטע, זי האט דאך געמוזט ארבייטען ביי יענעם, האט איהר פערל, די כלה, אנגעטון א כבוד און מען האט זי פארטאג אפגעפיהרט פון דער חתונה צו איהר באלעבאס, דעם גביר, מיט קלעזמער.

עס זענען אוועקגעגאנגען אויך די שבע ברכות, און די כלה האט בעדארפט אוועקפאהרען מיט איהר חתן צו איהם אין שטעטעל זיך דארטען צו בעזעצען.

פארן פאהרען האבען זיך די בײדע חבר׳טעס געזעגענט.

זיי זענען ווידער אמאל אוועקגעגאנגען צו דער וואסער־מיהל, הינטערן שטעטעל, און דארטען האבען זיי נאכאמאל בעגייט זייער תקיעת־כף, אז ווען זיי בײדע וועלען האבען קינדער זאלען זיי זיך משודך זיין.

די חבר׳טעס צעקושען זיך ביים געזעגענען

זיי האבען זיך געהאלזט און געקושט און זיך גע־זעגענט.

און בײדע חבר׳טעס האבען אפגעמאכט זיך אריבערצושרייבען מיט בריף איינע מיט דער צווייטער.

פערל איז אוועקגעפאהרען מיט איהר מאן צו איהם אין שטעטעל אריין און זלאטקע איז פערבלי־בען אין לינאווע.

דערווייל איז איהר פאטער אין טארנאווע גע־שטארבען, און איצטער האט זי אודאי נישט גע־האט קיין האפנונג פאר זיך אויף בעסערס.

עס איז פאראיבער א שטיקעל צייט, פערל האט געהאלטעןווארט און האט אריינגעשריבען צו זלאט־קען א לאנגען בריף וועגען זיך. וועגען איהר לעבען וואס פאר א גוטען מאן זי האט, ווי גוט ער איז צו איהר, און אין אלגעמיין, ווי גליקליך זי איז.

האט זלאטקע געלייענט איהר חברעס בריף, און איהרע טרעהרען זענען געפאלען אויף די בויגלעכד פאפיר, ווי טראפענס רעגען אויף די שויבען.

זלאטקע האט שוין אויך געבענקט נאך אביסעל גליק אין איהר לעבען.

און עס האט זיך אפגעזוכט אויך זלאטקעס זיווג, און זי איז א כלה געווארען און אט ווי דאס איז געשעהען:

פערל האט איינמאל איינגעלאדען צו זיך זלאט־קען צו־גאסט אויף א פאר טעג. זלאטקע האט אנגע־געבען א תירוץ פאר איהר באלעבאס אז איהר מו־טער איז שלאף געווארען און זי מוז פאהרען אהיים קיין טארנאוו צו זעהען איהר מאמען.

פערל געפינט א חתן פאר זלאטקען

און אזוי אזוי זי געקומען צו פערלען צו־גאסט, קיין סניאטאוו.

און ווי וואלט געווען א בעשערטע זאך פון הי־מעל, האט דאן מיט זלאטקען געטראפען א גליק אין צווייען.

ראשית, איז זי באלד אין סניאטאוו א כלה גע־ווארען פאר איהר חברטעס מאנ׳ס א פריינד, און צווייטענס האט זי שוין נישט בעדארפט צוריקפאה־רען קיין לינאווע, ווייל איהר חתן האט זי שוין מעהר נישט געלאזט דינען ביי יענעם.

אמת, ממאקום, איהר חתן האט נישט געשטאמט פון א גרויסען יחוס, ער איז געווען א בעל־עגלה, א־בער דערפאר איז ער געווען א ליטווישער בחור און ער האט פערדינט אויף פרנסה.

און וויפיל האט עס די ווערט געהאט ביי זלאט־קען, אז זי האט שוין נישט בעדארפט מעהר צוריק־פאהרען צו איהר באלעבאס?

זלאטקע האט צו וויסען געגעבען איהר מוטער קיין טארנאוו זי זאל קומען קיין סניאטאוו און ווען די מוטער איז געקומען האט מען געשטעלט א שטי־לע חופה.

און זלאטקע איז שוין געווארען איהר אייגענע באלעבאסטע.

און בײדע חברטעס זלאטקע און פערל זענען שוין ווידעראמאל געווען צוזאמען אין איין שטעטעל.

און אזוי איז ווידער אמאל בעגייט געווארען די פריינדשאפט צווישען פערלען און זלאטקען, דערווייל איז א יאהר פערגאנגען און א יאהר איז געקומען, און פערל האט די ערשטע געהאט א קינד, א יינגעל.

(סוף — זונטאג).

טעאטער־נאטיצן / גאסטשפילען פון אידא קאמינסקא אין „סקאלא"

„מאדאם איקסיי", דראמא אין 4 אקטען פון בואיסאן.

דאס יודישע טעאטער אין לאדז האט אין לעצ־טען יאהר געלעבט פון צופעליגקייטען. דער טעא־טער־בעזוכער איז אפהענגיג פון צופאל. געפינט זיך גראד אויפ׳ן טעאטער־מארק געפעם א ליטווישע טרופע, כאפט זי זיך אריין קיין לאדז אויף עטליכע וואכען, געפינט זיך טיישט עפעם ליטווישעם — איז עס אויך אנ׳אומפארט־ארטיקעל פאר לאדז. דער יו־רישער טעאטער־עולם האט זיך שוין באלד צוגעוואוינט צום סיסטעם פון גאסטראל־יהענדע טרופעס, א ברירה האט ער?

דאס יודישע טעאטער וואס געניסט נישט פון קיין געזעלשאפטליכע אויפמיכט און אונטערשטיצונג און אויך נישט פון קיין שטיצע פון דער שטאט־פערוואלטונג — קען אנדערש נישט אויסזעהן.

האט זיך דעריבער געשאפען א לאגע פון סענ־סאציעס. עולם ווארט אויף סענסאציעס. א טאנצע טרופע, אדער א סטאר, דאס דארפען זיין די סענסא־ציעס.

איז אבער די מעשה, וואס ביי א סענסאציע קאן טרעפען — און עס טרעפט אפט — אנ׳איבערגעט־טריבענע ערוואַרטונג און דערפון קומט פערש זיך ארויס אנ׳ענטוישונג. קיין טעזווער דעם יודישען טעאטער, קומט פון דעם נעוויס נישט צו.

צו דעם מין סענסאציע איז אויך דער בעזוך פון אידא קאמינסקא מיט איהר טרופע.

מיט׳ן נאמען אידא קאמינסקא איז פערבונדען יודיש טעאטער טראדיציע און דוקא קינסטלערישע טראדיציע, א טראדיציע פון שאפען, בויען יודישע טעאטער קונסט, קומט זי צו אונז, ערווארטען מיר פון איהר צו הערן א נייעם ווארט, א נייע קינסטלערישע ארבייט.

אמת טאקע, אז א וואנדערנדיגע טרופע האט א מערקליכע ליטערארישע שוואכקייט.

אויף איהר וואגלער־וועג נישט קיין מעגליכקייט פון נארמאלע ארבייט, ווי עס פאדערט דאס טעאטער, פונדעסטוועגען, איז דאס בעוויזען זיך מיט אזא פערעלטערט שטיק ווי עס איז „מאדאם איקס", נישט אין דעם פערנעם ווי עס דארף זיין א אידא קאמינ־סקא־טרופע.

עס איז נישט אונזער שולד, וואס מיר שטעלען שטרענגערע פאדערונגען, וואס מיר פערלאנגען צו הערען א נייע לעבעדיגע טעאטער־ווארט פון חער קא־מינסקא טרופע, עס איז די שולד פון אידא קאמינ־סקא אליין, ווייל מיר ווייסען, אז זי קאן, דערי־בער דארף זי אונז דאס געבען.

„מאדאם איקס" איז א ראל, וואס האט בעריהמט געמאכט די גרעסטע ארטיסטקעס אין דער וועלט מיט העבער דריי צעהנדליג יאהר צוריק. דאס שטיק גופא איז מעלאדראמאטיש דורך און דורך און האט גע־דינט אלס מוסטער פאר דער ווייטערדיגער ענטוויק־לונג פון דער מעלאדראמע. דאס שטיק איז קונציג אויפגעבויט און טראגט מיט זיך חעם מוסר השכל: נישט צושטערען דאס פאמיליען־לעבען, ווען אפי־לו דער מאן ווערט דורך זיין פרוי אפגענארט, פער־ראטען און פערלאזען. דאס שטיק פרעדיגט דער מאן זאל מוחל זיין זיין פרוי אלעאיהרע חטאים און זי נישט פערטרייבען פון זיך, אויב זי וויל נאר צו א הם צוריקקומען. אנדערש טראגט ער די מאראלי־שע פעראנטווארטליכקייט פאר די ספעציפישע שטרויכלונגען און שענדליך לעבען, אונטער וועלכע זיין ווייב איז אונטערגעווארפען אלס פרוי, ווען זי ווערט טעווארפען אויף די בוואליעס פון לעבען.

להיט דעם שטיק קומט אויס, אז יעדער מאן, וועלכער פערטרייבט פון זיך זיין אונטרייע ווייב, קאן נאך דארפען מיטמאכען חעם פיינליכען מאמענט פון בייוואוינען, ווי זיין ווייב ווערט געמשפט פאר א מארד און איהר איינענער זוהן זאל זיין דער פער־טיידיגער פון זיין מוטער די מערדערין.

דער פיקאנטער מעלאדראמאטישער אינהאלט פעראינטערעסירט נאך אגב היינט דעם צושויער און דערפיהרט ווייכהארציגע מענשען צו טרעהרען.

די אקציע און האנדלונג איז זעהר געשיקט אויפ־געבויט. די אויסרעכנונג, אז אויף דער סצענע שפילט זיך אפ א מארד און א שפאנענדיגע געריכט פערהאנדלונג, טרעפט אין פינטעל.

אידא קאמינסקא׳ס אויסוואהל פון „מאדאם איקס" קאן מאר פערשטאנען ווערען פון שטאנד־פונקט פון ארטיסטישען שפילען. „מאדאם איקס" איז א גרויסע ראל. אויב דאס איז ווירקליך די כוונה, אין פראי געווען, בפרט נאך, אז אויך די אנדערע רא־לען געבען א ברייט פעלד פאר ארטיסטישען שפילען.

די דראמע ווערט דא אויסגעצייכענט אויפגע־פיהרט. אידא קאמינסקא אין דער הויפטראל ווייזט זיך אין איהר גאנצער ארטיסטישער קראפט.

אויב אין ערשטען אקט בלייבט איהר איינציגער אויפטריט אהן איינדרוק, ווייל מען זעהט טישט אין איהר די רייצענדע עלעגאנטע דאמע, די פרוי פון א פראנצויזישען פראקוראר, וועלכע פערלאזט איהר מאן צוליב א ליבע און נעהט צו איהר געליבטען און א חוץ דעם איז דאך אין איהר שטערבליך פערליבט איהר מאנ׳ס פרייטד נאוועל, וועלכער איז צו־ליב איהר בעגאנגען זעלבסטמארד און קאן זיך אויך צו קיין אנדערער פרוי נישט צופינדען, אזוי שטארק ליבט ער די וואונדער־שעהנע זשאקלין, — איבער־ראשט זי באלד אין צווייטען אקט, ווען זי בעווייזט זיך מיט צוואנציג יאהר שפעטער אין האטעל, שוין א צוזאמענגעבראכענע, א פערצווייפעלטע, א זנגרקאָ־טיזירטע און א העוויגירטע. זי פיהרט צו, צו דער מארד־סצענע מיט אזוי פיל נאטירליכקייט, אז עס בע־קומט זיך דער איינדרוק, פון א לאגישער קאנסע־קווענץ. זי איבערציינט פסיכאלאגיש אז דעם מארד בעגייט זי נישט אין א מאמענט פון אויפרעגונג, נאר אלס רעזולטאט פון איהרען שווערליכע איבערלע־בונגען.

אין חער געריכט־סצענע מאכט אידא קאמינ־סקא פשוט אויפשוידערען דעם צושויער און דאס אליץ מיט קינסטלערישער פשטות, אהן איבערטריבלעכע שרייערישע עפעקטען, נאר מיטן ברענגען צום אויסדרוק דורך די צארטעסטע טענער און אידעל־כטע מימיישע בעוועגונגען. איהרע טיפסטע ליידען, איהר לעצטער צוזאמענטרעף מיטן זוהן און איהר שטארבען, איז אנ׳ארטיסטיש קונסטווערק..

א נטראמענטער אויסוואהל איז אויך דער ארטיס־טען־צוזאמענשטעל. א. דאמב און מ. מעלמאן פער־שטארקען מיט זייער שפילען דעם ילגעמיינעם גע־טען איינדרוק. דאמב איז א שטארקע קראפט אין א טרופע. ער פערמאגט א סך פערשטענדליש פאר מאס, זיין האלטונג איז טאקטפול, דערצו פערמאגט ער א געצוימטען טעמפעראמענט, דעריבער איז זיין שפילען אויסערליך רוהיג הגם אינערליך ברויזענדי...

מ. מעלמאן איז א סאלאן־ארטיסט. שפילט ער דעם יונגען פראנצויזישען אדוואקאט ריימאנד, וועט קיינער נישט זיין אין ספק צו מען זעהט פאר זיך דעם פערליבטען און עלעגאנטען רייטאנד. מעלמאן דארף פרובען זיך אויסלעבען אין גרויסע פאר איהם צוגעפאסטע ראלען. ער פערמאגט דערצו טעכניש אר־טיסטישע מעלות.

געלונגענע געשטאלטען שאפען ם. אלטמאן, ־. רייכנבלאם, ל. הערבסט סטאוו, נ. מיזלער און י. טענד בורג.

די יונגע ר. טורקאוו בעלעבט די סצענע מיט איר גענדליבער פרישקייט, גארליצקא און ראטשין שפי־לען זייערע קליינע ראלען טאכ׳ע פיין.

טעאטער־מענש.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

דינסטאג, 31 יולי, י"ב מנחם אב תרצ"ד

זון-אויפגאנג 4.00
זון-אונטערגאנג 7.25
ליכט-צינדען: 7.16

די שטרייק-בעוועגונג אין לאדז

(א) נעכטען איז פארגעקומען א קאנפערענץ ביים ארבייטס-אינספעקטאר, וועגען ליקווידירען דעם שטרייק אין דער פירמע ירוזאלימסקי. נאך לענגערע אונטערהאנדלונגען איז דער שטרייק געווארען ליקווידירט.

* * *

(א) דער שטרייק אין דער פאבריק פון ברודער פייוולאוויטש דויערט ווייטער. אלע אקציעס צו ליקווידירען דעם שטרייק האבען צו גארנישט דערפיהרט.

דאס זעלבע איז אויך מיט'ן שטרייק ביי באבאד'ן אויך דא איז נישט געלונגען דעם שטרייק צו ליקווידירען.

* * *

(א) דער שטרייק וואס איז אויסגעבראכען אין דער הענדשקע-אינדוסטריע דויערט ווייטער. עס שטרייקען 4000 ארבייטער צומייסט כאלופניקעס.

דער שטרייק קאמיטעט האט אונטערגענומען שריט צו ליקווידירען דעם שטרייק. די ערשטע קאנפערענץ וועט פארקומען שבת דעם 1. אויגוסט, די אנדערע קאנפערענץ וועט פארקומען קומענדע וואך.

* * *

(א) דער שטרייק אין דער זאקען - פאבריק „טרעמא" איז נעכטען געווארען ליקווידירט און די ארבייטער זענען נעכטען צוגעטרעטען צו דער ארבייט.

בישאף קאוואלסקי ווייטער אויף דער אויבערפלאך

פאר א גאנצע רייהע נייע פראצעסען

(א) ווי בעוואוסט איז אויסגעבראכען א סכסוך צווישען די אנהענגער פון געוועזענעם בישאף פון די מאריאוויטען, קאוואלסקי און זיין נאכפאלגער דעם איצטיגען בישאף פעלדמאן.

דער סכסוך איז אויסגעבראכען וועגען אנערקענען די רעכטען פון הויז אויף פראנטשישקאנער 29, וואס געהערט צו די מאריאוויטען.

מיט יאהרען צוריק בעת די מאריאוויטישע סעקטע איז נאך נישט געווען לעגאליזירט, האבען זיי געקויפט דאס דערמאהנטע הויז און אזוי ווי עס איז נישט געווען קיין לעגאלזאציע, איז דאס הויז אפגעשריבען געווארען אויף קאוואלסקי'ס נאמען, שפעטער ווען פעלדמאן האט גענומען רעגירען, האט ער אויפגעוויזען, אז דאס הויז געהערט נישט צו קאוואלסקין נאר צו דער מאריאוויטישער סעקטע און אלס אזעלכעס דארף ער ווערען אנגעשריבען אויף זייער נאמען.

כך הוה, דאס געריכט האט טאקע ארויסגעטראגען אזא אורטייל און ס'הויז איז איבערגעגאנגען צו די מאריאוויטישע סעקטע. און מיט'ן איבערגעבען דאס הויז האט זיך אנגעהויבען א פריש נייער סכסוך וועגען דירה-געלד, מחמת די ארטיגע לאקאטארען האבען בעת קאוואלסקי'ס ממשלה נישט געצאהלט קיין דירה געלד, און אזוי ווי זיי האבען נישט געהאט בדעה צו צאהלען קיין דירה-געלט, האט די איצטיגע אדמיניסטראציע אריינגעטראגען אין געריכט אנקלאגעס וועגען עקסמיסיעס.

צוליב די כסדרדיגע סכסוכים, האט דאס געריכט בעשטימט א סעקוועסטראטאר מחמת די מאריאוויטען האבען די גאנצע צייט נישט געצאהלט קיין שטייערן.

—*X*—

אייניקעל דערהרג'עט זיין זיידען מיט א ווידלע

צוליב'ן נישט אבשרייבען דאס פערמעגענס

(א) אין דארף גאנצע, וואליניער קרייז האט זיך נעכטען אפגעשפילט אן אויסערגעוועהנליכער פאל. אין דערמאהנטען דארף האט טשוואיינט דער רייכער 70-יעהריגער פויער וואיטשעך קאשטשעאנקא צוזאמען מיט זיין אויסגעוואקסענע טאכטער, איידעם און אייניקעל.

די טאכטער מיט די אייניקלעך האבען געמאטערט א שטארקען, דאס אויפען פאטער און זיידען, מחמת דער אלטער האט זיי נישט געוואלט אפשרייבען דאס פערמעגענס. בעווונדערס האט זיך שטארק געכעס'ט דער 25-יעהריגער פראנטשישעק מאטעראשטשאק, דעם אלטענס אן אייניקעל. און נעכטען בעת פראנטשישעק האט מיט א ווידלע ארויסגעלייגט היי אויף א וואגען, האט ער די זעלבע ווידלע אריינגערוקט דעם אלטען זיידען אין בויך אריין, פון וואס ער איז געפאלען א טויטער אויפ'ן ארט.

דער טויטער אייניקעל איז ארעסטירט.

שיער נישט דערטרונקען געווארן 2 מיידלעך אין דערווארטע

(א) אין קאזין ביים ברעג פון דער ווארטע זענען זיך נעכטען געשוואומען אויף א קאיאק צוויי יונגע מיידלעך: העלענא סאווינסקא און מאריאנא גאסלאווסקא.

עטוואס ווייטער האבען זיך געבאדען די 16-יעהריגער וולאדיסלאוו נאוואדאווסקי און 15-יעהריגער יוזעף טשעמטיאק. די דאזיגע צוויי לאבוזלעך זענען געפאלען אויף א המצאה: צושווימענדיג צום קאיאק, אויף וועלכען עס האבען זיך געפונען די צוויי מיידלעך — האבען זיי נישט לאנג געטראכט און איבערגעדרעהט דעם קאיאק. אפטוענדיג דאס שטיקעלע „ארבייט" זענען זיי צוגעשוואומען צום ברעג און נעלם געווארען.

די צוויי מיידלעך האבען זיך גענומען טרינקען, און אויף זייערע הילפס-רופען זענען זיך צוזאמענגעלאפען די ארטיגע איינוואוינער און געווארפען זיך ראטעווען די טרינקענדע מיידלעך.

די מיידלעך איז געלונגען אפצוראטעווען.

די לאבוזעס זענען ארעסטירט.

געוו. פארשטעהער פון דער לאדזער סאמאכאדע אבטיילונג „ציטראען"

נעכטען געשטאנען פאר'ן געריכט פאר צואייגענען זיך 4400 ז"ל

(א) נעכטען איז אויף דער בעזירקס-געריכט באנק אין קרייז-געריכט געזעסען דער 31 יעהריגער עדוארד מאלענטאווסקי.

מאלענטאווסקי איז ביז 1935 געווען דער פארשטעהער פון דער „ציטראען" געזעלשאפט אין לאדז.

האט טאקע די ווארשאווער צענטראלע געקומען בעמערקען, אז מאלענטאווסקי וויקלט זיך נישט אויס פון זיינע פערפליכטונגען, און נאך א גרינדליכע קאנטראלע אין די ביכער, איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז מאלענטאווסקי האט זיך צוגעאייגענט 3400 זל.

דאס געריכט האט מאלענטאווסקין פערמשפט אויף אנדערהאלבען יאהר תפיסה און צו בעצאלען 500 זל. שטראף. אויפ'ן סמך פון דער אמנעסטיע איז איהם א העלפט פון דער שטראף געווארען געשענקט.

נישט ערלויבט אונטערצוהערן

קיין טעלעפאן-געשפרעכען

(א) לעצטענס האבען זיך פיל טעלעפאן אבאנענטען בעקלאגט, אז די טעלעפאן געשפרעכען ווערען אונטערגעהערט, וואס עס בעשווערט דאס טעלעפאן-געשפרעך און איז אויך גורם בחנמ'דיגע אויסגאבען.

די טעלעפאן דירעקציע האט די טעג ארויסגעגעבען א פארארדנונג, פערוועהרענדיג די טעלעפאניסטקעס אונטערצוהערען די געשפרעכען — די לעצטע האבען דאס געטון, כדי צו קענען אפלאנטשען דעם טעלעפאן. ווען דער אבאנענט ענדיגט דאס געשפרעך — און נאך דריי מינוט, איז די טעלעפאניסטקע מחויב צו מעלדען, אז עס האבען זיך געענדיגט די דריי מינוט.

שרפה אין א סאדזע-פאבריק

(א) אין דער סאדזע-פאבריק אויף פאמארסקא 102, וואס געפינט זיך אין א הילצערנעם הויזעל איז נעכטען אויסגעבראכען א שרפה. דאס פייער אנטהאפענדיג אויף א גרויסע צאהל ליכטיגברענענדע מאטעריאלען, האט זיך מיט א ריזיגער שנעלקייט גענומען פארשפרייטען און געדראהט ארומצוכאפען דאס גאנצע הויזעל.

די ארויסגערופענע פייערלעשער האבען נאך א צוויי שעה'דיגער רעטונגס-אקציע דאס פייער לאקאליזירט. דער שאדען בעטרעפט 3000 זל. די סיבה פון דער שרפה נישט פארזיכטיג אומגעהן מיט פייער.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל-ארצט פאר הויט-, געשלעכטס קראנקהייטען און מענער-שוואכע
האט זיך איבערגעצויגען און נעמט אן
פיעטריקאווער 161 טעל. 245-21
פון 11 פריה ביז 3 בייטאג און פון 7 ביז 9 אוונט
זונטאג פון 8—1 בייטאג.
פאר פרויען א בעזונדער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצא-פרייזען

קייז ארץ-ישראל
גרופענווייז און אינדיווידועל.
ביליגע פרייזען. גוטע בעדינגונגען.
פינקטליכע בעהאנדלונג.
אויספלוג קיין
יוגאסלאוויעז און אונגארן
אויסלענדישע הנחה-און קוראציע-פעסער.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספליגען און רייזעס קיין רוסלאנד.
ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא
Union Lloyd
Piotrkowska 42, tel. 107-87.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1918

פון 1. סעפטעמבער אן וועט זיין אין לאקאל אויף פעטריק. 165 טעטיג די רעגיסטראציע-קאמיסיע פאר די, וואס זענען געבוירען אין 1918.

די רעגיסטראציע-קאמיסיע וועט זיין טעטיג א גאנצען חודש סעפטעמבער און וועט אמטירען יעדען טאג אין די אמט-שעה'ן. אלע די, וועלכע זענען געבוירען אין 1918 מוזען זיך בעצייטענס בעזארגען מיט די נויטיגע דאקומענטען, וועלכע זענען נויטיג צו רעגיסטראציע.

שטאט-פערוואלטונג לייקענט די קלאגעס

וועגען א הונגער-שטרייק אין כוינער סאנאטאריום

(א) אין שייכות מיט די קלאגעס וועגען א הונגער-שטרייק אין סאנאטאריום פאר שווינדזוכט-קראנקע אין כוינע, טיילט די שטאט-פערוואלטונג מיט, אז עס זענען קיין שום סכסוכים אין צוזאמענהאנג מיטן ערנעהרען די קראנקע נישט געווען, און די ביטע פון די איינצעלנע קראנקע, וועלכע האבען פערלאנגט, אז מ'זאל טאג-טעגליך ענדערען דאס עסען איז געווארען נאכגעגעבען.

נייע פאדערונגען פון ארבייטער פון שטאטישע ווארשטאטען

(א) נעכטען האט א דעלעגאציע פון ארבייטער פון שטאטישע ווארשטאטען אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיטן וויצע-פרעזידענט לוקאמסקי אויף וועלכע זי האט פארגעשטעלט זיבען פונקטען: העכערן די לוינען. ווייטערע בעשעפטיגונג, טערמינארטאהען, אורלויבען, „זאשילקעס" אין צייט פון א קראנקהייט א. ד. גל.

נאך לענגערע פערטראקטאציעס איז די קאנפערענץ געווארען פערענדיגט. די דעציזיע פון דער שטאט-פערוואלטונג וועט בעקאנט ווערען אין די נאהענטסטע טעג.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי" דיר. דוד צעלמייסטער
גאסטשפילע פון פסח'קע בורשטיין
היינט, פרייטאג און מארגען שבת 9.15 אווענד
„דער גאסען-זינגער"
שבת 4.15 נאכמ. „א חתונה אין שטעטל"
מיט'ן אנטייל פון: באדיא קארעגבי און יעקב פישער
דיר. דוד בייגעלמאן.
און א געקליבענעם אנסאמבל.
אכטונג! אין פאל פון א גאז-אטאק ווערט אין טעאטער געשפילט ביי אייגענע ליכט. דאס טעאטער איז ספעציעל ווענטילירט.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער

ווינדעס וועלען קענען בעדינען יוגענדליכע פון 16 יאהר אן

(א) ווי מיר האבען שוין נעכטען מיטגעטיילט, איז אויף דער זיצונג פון קאלעגיום פון דער שטאט-פערוואלטונג געווארען אנגענומען די פארשריפטען וועגען ווינדעס צוו. אנד. געפינט זיך א פונקט, אז בעדינען די ווינדעס וועלען קענען יוגענדליכע נישט יינגער ווי 16 יאהר, וואס וועלען קענען די טעכניק פון די ווינדעס.

די פארשריפטען וועלען אריינגעהן אין קראפט נאכ'ן פובליקירען זיי אין „דזשעניק אוסטאוו".

פארפאלען!

(א) אויף זשגאוסקא גאס איז אראפגעפאלען פון זיין איינענער פוהר דער 34-יעהריגער הערש פראנקאווסקי, צעברעכענדיג זיך עטליכע זשעברעס. אויפן באלוטער מארק איז צוזשלאגען געווארען פון בוליגאנעס משה שטיינבערג.

אין ביידע פאלען האט פאגאטאוויע נאכן ערטיילען די ערשטע הילף זיי אפגעפיהרט אין שפיטאל אריין.

6 חדשים תפיסה

פאר אונטערווארפען אן אייגענעם קינד

(א) בשעת האט די 28-יעהריגע העלענא נאלאס איבערגעלאזט איהר 10-חדשים'דיגע יונגעלע אין דער אפטיילונג פאר סאציאלער שוץ אויף זאוואדזקא 11. ביים קינד האט מען געפונען א צעטעל מיט פאלגענדען אויפשריפט:

„הגם ס'איז מיר א רחמנות, קען איך אבער נישט צוזעהען ווי דאס קינד הונגערט און אויסהאלטען עס בין איך נישט אומשטאנד".

נעכטען איז די העלענא נאלאס געשטאנען פאר'ן געריכט, ווערענדיג פערמשפט אויף 6 חדשים תפיסה. און דאס אויספיהרען די שטראף איז איהר געווארען אפגעלעגט.

Dr. med. H. LUBICZ
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43). טעלעפאן 32-141
עמפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אווענד

ענטדעקט א טראנספארט נארקאטיק

וואס איז אריינגעשמוגעלט געווארען פון דייטשלאנד

(א) נאך א לענגערער אבסערוואציע האט די קרימינאל-פאליציי ארורכגעפיהרט א רעוויזיע ביי א געוויסען אנדזשעי טאקארסקי און געפונען א גרויסע צאהל נארקאטישע מיטלען, וואס זענען ארייגעשמוגעלט געווארען פון דייטשלאנד.

פאליציי פיהרט די אויספארשונג פעסטצושטעלען מיט וועמען טאקארסקי איז געשטאנען אין האנדעלס בעציהונגען.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקה.
בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
נעמט אן פון 8—11 בייטאג און 4—9 אוונט

ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין לאדז.
מיט דער בעטייליגונג פונ'ם עקזעקוטיוו = מיטגליד פון דער יודישער זאַגענץ אין ירושלים,

דינסטאג, דעם 4־טען אויגוסט 8.30 אָוונד קומט פאָר
א גרויסע פאָלקס־פערזאַמלונג
יצחק גרינבוים,
„די לאַגע אין ארץ־ישראל"

זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשא 20.
וועלכער וועט ארויסטרעטן מיט א רעפעראַט אויף ד. ט.:

איינגאַנגס־בילעטן צו בעקומען אין ציוניסטישן ביוראָ, שרודמיעסקא 29.

קאָנשטאַט־שפּיטאָל אין ראַדאָגאָשטש ווערט פערקויפט דער שטאַט

היינט קומט פאָר אונטערהאַנדלונגען — וואס ס'זאגט דער פונדאַציע־מיטגליד אינזש. אבראַמסאָן?

היינט קומט פאָר אין דער שטאָט־פערוואַלטונג אַ ווייטערדיגע קאָנפערענץ צווישן דעם פּרעזידיום פון דער שטאָט מיט די קוראַטאָרען פון דער קאָנשטאַט־פונדאַציע וועגן אָפּקויפן דורך דער שטאָט דאָס ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

נאָך פאַר דער מלחמה איז דער גרויסער יודישער נדבן הערמאַן קאָנשטאַט צוגעטרעטן צו בויען אין ראַדאָגאָשטש אַ יודיש קינדער־שפּיטאָל. אויף דעם ציוועק האָט קאָנשטאַט מנדב געווען אַ מיליאָן רובל. פאַר'ן טויט פון הערמאַן קאָנשטאַט האָט ער איבערגעלאָזן אַ ציואה, אין וועלכער ער האָט בעשטימט אַ קוראַטאָריום פון 5 פערזאָן, וועלכע זאָלן פערוואַלטען מיט דער פונדאַציע פון ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

דאָס שפּיטאָל איז שוין געווען כמעט ווי אויסגעפערטיגט, ווען עס איז איבערגענומען געוואָרען דורך די דייטשען פאַר זייערע צוועקען. די דייטשען האָבען דאָס שפּיטאָל געהאַלטען דורך דער גאַנצער מלחמה־צייט, און ווען זיי האָבען פערלאָזען די שטאָט, האָט דאס שפּיטאָל איבערגענומען דער לאָדזער מאַגיסטראַט, וועלכער האַלט דאָס ביז איצט און האָט שוין דאָרט געמאכט פערשידענע אינוועסטיציעס.

די שטאָט האָט נישט געצאָהלט דער פונדאַציע קיין איין גראָשען פאַר'ן בענוצען דאָס שפּיטאָל און דעם גאַנצען שטח ס'זענען געווען 2 מעגליכקייטען: אָדער די יודישע בעפעלקערונג און דאָס קוראַטאָריום פון דער קאָנשטאַט־פונדאַציע זאָלען צו'ריק איבערנעהמען דאָס שפּיטאָל פון מאַגיסטראַט און געפונען די מעגליכקייט עס ווייטער אויסצוהאַלטען, אָדער די שטאָט זאָל אָפּקויפען ביי דעם קוראַטאָריום דאָס שפּיטאָל.

פערשטענדליך, אַז מיר זענען שוין עטליכע מאָל ארויסגעטרעטען דערפאַר, אַז די יודישע בעפעלקערונג זאָל צוריקנעהמען דאָס שפּיטאָל, וואָס דאַרף נוצען אויף די צוועקען, פאַר וועלכע דער נדבן האָט עס בעשטימט. מיר האָבען אויך אָנגעוויזען, אַז ס'וואָלט געווען אַ גרויסע עוולה אַרויסצולאָזען אַזאַ אינסטיטוציע פון יודישע הענד.

ליידער בעשטעהט דאָס קוראַטאָריום פון דער פונדאַציע פון אַזעלכע מענשען, וועלכע האָבען זיך נישט געפיהלט בכח איבערצונעהמען אַזאַ ריזיגע פעראַנטוואָרטליכקייט אויף זיך פאַר פיהרען אַ יודיש שפּיטאָל. אויך די יודישע געזעלשאַפטליכקייט האָט נישט רעאַגירט אויף אונזערע מעהרמאָליגע ערופען צו ראַטעווען דאָס יודישע שפּיטאָל אין ראַדאָגאָשטש.

דעריבער איז געקומען דערצו, אַז צווישען דער שטאָט־פערוואַלטונג און דעם קוראַטאָריום פון דער קאָנשטאַט־פונדאַציע זאָלען זיך אָנהויבען אונטערהאַנדלונגען וועגען אָפּקויפען דאָס שפּיטאָל דורך דער שטאָט.

די אונטערהאַנדלונגען זענען שוין ווייטער באַגאַנגען און גאָר איינגיכען וועט די שטאָט אָפּקויפען דאָס ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן פערענדיגען פון די אונטערהאַנדלונגען, האָבען מיר זיך געווענדעט צו איינעם פון די מיטגלידער פון דער פונדאַציע, אינזש. מ. אַבראַמסאָן, וועגען דעם, ווי אַזוי עס שטעלען זיך פאַר די אונטערהאַנדלונגען מיט דער שטאָט.

ה' אינזש. אַבראַמסאָן ערקלערט, אַז די פונדאַציע האָט נישט געהאַט קיין אַנדער עצה, ווי פערקויפען דאָס שפּיטאָל דער שטאָט. די פונדאַציע האָט, לויט דער ציואה, דאָס רעכט צו מאַכען די דאָזיגע טראַנזאַקציע, ווייל ס'איז זיכער, אַז פאַר דעם געלד, וואָס מיר וועלען בעקומען פאַר דעם שפּיטאָל, וועלען מיר אויפבויען אַ גרויסע יודישע אינסטיטוציע, לויט דעם ווילען פון נדבן הערמאַן קאָנשטאַט. ס'איז נאָך מעגליך, אַז די פונדאַציע וועט טאַקע אויסבויען אַן איינען יודיש שפּיטאָל. אָבער וועגען דעם איז נאָך פריהצייטיג צו רעדען. ווען מיר וועלען דיספּאָנירען מיט דעם געלד וועלען מיר בעשליסען וואָס דערמיט צו טון. איך בעטאָן, זאָגט אינזש. אַבראַמסאָן, אַז מיר מוזען דאָס געלד פערווענדען אויף יודישע אינסטיטוציעס.

מיר איילען צו די אונטערהאַנדלונגען מיט'ן מאַגיסטראַט, ווייל די פונדאַציע האָט איצט גאָרנישט פון דעם, וואָס די שטאָט האַלט דאָס שפּיטאָל. מיר האָבען דורך די גאַנצע יאָהרען נישט בעקומען קיין איין גראָשען.

אויף אונזער פראַגע וועגען וואָס פאַראַ סומע עס האַנדעלט זיך, האָט אינזש. אַבראַמסאָן ערקלערט, אַז די אונטערהאַנדלונגען דרעהען זיך אַרום דער סומע פון אַנדערהאַלבען מיליאָן זל.

די היינטיגע קאָנפערענץ קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער שטאָט־פערוואַלטונג מיט'ן אָנטייל פון פרעז. דעם ג"ד עיוסקי.

שטאָט־טעאַטער שרודמיעסקא 15 טעל. 101-16
לעצטע פאָרשטעלונגען
אַלע מוזען זעהן די פאָרשטעלונג
אידא קאַמינסקא
מיט איהר אַנסאַמבל אין דער בערימטער פיעסע פון בויסאָן
היינט, פרייטאָג 9.15 אָוונט || מאָרגען, שבת 4.30 בייטאָג צו ביליגע פּרייזען || און שבת 9.15 אָוו.
„מאַדאַם איקס"
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון שטאָט־טעאַטער

אַקציע פון די „סטרוזשעס" געגעבען גוטע רעזולטאַטען

(א) דער „סטרוזשע'ס־פעראיין האָט ווי בעוואוסט אונטערגענומען אַן אַקציע געגען די מאַסען־רעדוקציעס. ווי ס'איז צו זעהן האָט די געגען־אַקציע געבראַכט פּאָלגען, אַזוי אַז די הויז־בעזיצער האָבען צוריקגעצויגען די רעדוקציעס.

אַ שטרייק, וואָס געדויערט עטליכע שעה

(א) אין דער מעכאַנישער זיידען־וועבעריי פון די פירמע „לאַבאר" (28. שיסער פּאָלק 52) איז אויסגעבראָכען פריה אַ שטרייק צוליב נישט האָנאָרירען די לויטען.

נאָך'ן שטרייקען עטליכע שעה, האָבען די אַרבייטער איבערגעריסען דעם שטרייק צוליב דעם, וואָס די פירמע האָט אויסגעצאָהלט די לויטען.

לאָדזער שילער ווערט דערטרונקען בעת'ן באָדען זיך

(א) אין דאָרף קאָריטקא איז זיך געגאַנגען באָדען אין דאָרטיגען סטאַוו, דער 18־יעהריגער לאָדזער שילער סטאַניסלאַוו קיעזשקאָווסקי. אין מיטען באָדען האָט קיעזשקאָווסקי זיך גענומען טריכען. און איידער וואָס ווען, איז ער אראָפּגעפאַלען צום גרונד. אַרויסגענומען פון וואַסער, האָט מען איהם שוין אַ טויטען.

קרובים פון חיים זזאָווסקי דאַרפען זיך היינט מעלדען אין „חסד של אמת"

אין שטאָטישען זאַמעל־פּונקט איז נעכטען געשטאָרבען אַן עלטערער יוד מיט'ן נאָמען חיים זזאָווסקי. די קרובים דאַרפען זיך מעלדען היינט פריה אין „חסד של אמת", כדי צו קענען אָדורכפיהרען די קבורה־פאָרמאַליטעטען.

Dr. Zalcwasser
כירורג
CEGIELNIANA 19, tel. 125-27
צוריקגעקערט
נעמט אָן פון 1–2 מיטאָג און פון 4–6.30 אָוונט.

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווא 28, טעל. 93-201
ספּעציאַליסט
פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען פון פסיכאָ - אַנאַליזע
נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָוונט.
זונטאָג און חגאות פון 9—12.

ר. איזראעל

אויסגעליטערטע נשמות

סענסאַציאָנעל שפּאַנענדער ראָמאַן פון יודישען לעבען

87

— זאַמערפעלד, זאָגט מיר דעם אמת — אַז דער פּריץ באַרטקאָווסקי זיך געווענדעט צו מרדכין, זענט איהר נאָך אין דער זעלבער מיינונג וועגען מיר וואָס אַמאָל.

— פאַניע דזשעדזשיצו, איך זאָג אייך אָפען אין דעם גאַנצען אמת, אַז מיר יודען אין שטעטעל האָבען אייך נאָך מעהר ליב בעקומען ווי אַמאָל. איך זאָג אייך דאָס נישט דערפאַר, ווייל איך מאַך ביי אייך געשעפטען און איך דאַרף צוליב דעם האָבען אייער טובה, נאָר נאָך דער געשיכטע פון פישלען און אייער שטעלונג צו דעם ענין האָט נאָך מעהר פערשטאַרקט די גוטע מיינונג וואָס מיר האָבען וועגען אייך. ליידער קען איך נישט זאָגען דאָסזעלבע וועגען דעם דזשעדזשיץ אָזשעלאָווסקי.

— טאַקע וועגען איהם האָב איך מיט אייך געוואָלט רעדען. ס'האַנדעלט זיך וועגען דעם, אַז איך ביי אויך נישט אין קיין בעסערע מיינונג וועגען איהם. באַכמעהר מיך פּלאָגט דער געדאַנק, אַז ער איז דער שולדיגער אין דעם טויט פון מיין טאַטע מאַרילא. איך האָב נישט קיין שום בעווייזען, כ'האָב זיך נישט אויף וואָס צו שטיצען, אָבער דער געדאַנק לאָזט מיך נישט אָפּ, איהר, זאַמערפעלד זענט דער ערשטער פאַר וועמען איך פּטראַט זיך וועגען מיין חשד, קיינעם האָב איך דאָס ביז איצט נישט דערצעהלט.

— דאָס איז אַ צו דרייסטער געדאַנק, האָט זאַמערפעלד געזאָגט. וועגען דער דאָזיגער פּלאַגע, איך קען מיר דאָס נישט פאָרשטעלען, אַז דער אייגענער מאַן פון דער גוטער מאַרילא זאָל האָבען אַ חלק אין ערמאָרדען זיין אייגענע פרוי און זיין אייגען קינד.

— איך פערשטעה, אַז דאָס איז כמעט אוּנגלויבליך, אַז דאָס איז נישט צו בעגרייפען, אָבער דאָך איז עס אַזוי, איך קען זיך נישט קיין עצה געבען.

זאַמערפעלד האָט געשוויגען, ער האָט פערטאַנען, אַז דער פּריץ איז צו איהם געקומען וועגען עפּיס אַן ענין און האָט גיך געזאָגט באַרטקאָווסקי, וועלכען ס'איז זעהט אויס געוועהן שווער צו רעדען, וועט זאָגען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— זאַמערפעלד, האָט באַרטקאָווסקי געזאָגט, גיט אַן עצה ווי אַזוי איך זאָל זיך איבערצייגען, אַז ס'איז נישט אַזוי, אַז איך זאָל זיך קענען בערוהיגען, אַז ס'זאָלען זיך ענדיגען מיינע שלאָפלאָזע נעכט.

— איך האָב מיטלייד מיט אייך, פאַניע דזשעדזשיצו, אָבער וואָס פאַר אַ עצה קען איך אייך געבען? איך האָב קיינמאָל נישט געהאַט צו טון מיט אַזעלכע ענינים, קיינמאָל אפילו זיך נישט פערטראַכט וועגען דעם.

— און זאָגט מיר זאַמערפעלד, וואו איז אייער טאָכטער, זייט דעם טאָג ווען זי האָט דאָ ביי אייך אין שטוב גערעדט מיט מיר, קען איך זי גאָרנישט פערגעסען, הגם איך האָב געהאַט דאָס רעכט זיך דערמאָלט צו בעליידיגען, האָב איך אָבער געמוזט אָנערקענען, אַז זי איז גערעכט, הונדערט פּראָצענט גערעכט. איך בין געווען איבעראַשט פון איהר חכמה פון איהר אַרט דענקען און אויפנעהמען פערשידענע ערשיינונגען. וואו געפינט זי זיך איצט? מיר שיינט, אַז זי וואָלט מיר יאָ געקענט געבען אַן עצה, אַז זי וואָלט ריכטיג אויפגעפּאַסט דעם ענין.

— זי וואוינט אין לאָדז, זי האָט לענגער נישט געקענט פערבלייבען אין קליינעם שטעטעל.

— ס'איז אויך נישט געווען פאַר איהר. מיט אַזויפיל חכמה, ענערגיע און טעמפּעראַמענט דאַרף מען זיך דאָ נישט איינמאַרינירען, דאַרף מען זוכען אַ ברייטער פעלד פאַר אַרבייט.

— און איך בין גאָרנישט צופרידען דערפון, איך האַלט, אַז מ'דאַרף נישט זיין קליגער פאַר דער גאַנצער וועלט, אַז מ'דאַרף זיך נישט אָנגעהמען פאַר דער עולה פון דער וועלט, יעדער דאַרף זיך היטען דאָס זייניגע און זיך בעמיהען, אַז דער אַנדערער זאָל נישט האָבען קיין עולה. מיין טאָכטער איז אָבער אין אַן אַנדער מיינונג...

— און איך בין אין דער מיינונג פון אייער טאָכטער, אויב מען פערמאָגט אַן איניציאַטיוו און גענוג ענערגיע די איניציאַטיוו צו פערווירקליכען אין מעשים דאַרף מען דאָס טון. דער קאָלעקטיוו דאַרף האָבען מענשען, וועלכע זאָלען זיך שטעלען אויבענאָן, מענשען מיט טאַלענט, וועלכע זענען בערופען אָנצופיהרען, דער מענש, וועלכער פערמאָגט דעם דאָזיגען טאַלענט, פערמאָגט ממילא אויך די אַמביציע זיך צו שטעלען בראש פון דער געמיינשאַפט.

פאַר מרדכי זאַמערפעלד איז דאָס געווען אַ צו שווערע טעמע צו דיסקוסירען מיט'ן פּריץ, מרדכי האָט נישט אַלץ פערשטאַנען וואָס דער פּריץ האָט צו איהם גערעדט, דאָס זענען געווען צו קלוגע רייד.

— אפשר זענט איהר גערעכט, האָט מרדכי געזאָגט כדי איבערצורייסען דאָס געשפּרעך וועגען דעם דאָזיגען ענין, איך בין אפשר צו נאַריש, צו קליינשטעטליש דערפאַר. אז איך זאָל דאָס פערשטיין, יעדענפאַלס האָט מיין טאָכטער נישט מסכים געווען מיט מיין מיינונג און האָט פערלאָזען די היים, כדי זיך צו בעזעצען אין שטאָט.

— וואָס טוט זי דאָרט?

— אייגענטליך גאָרנישט. זי איז אַ זעהר מאָדנע, זי פערנעהמט זיך מיט כל־זאַכען, אַחוץ דעם לערנט זי זיך אַ פאַך, זי זאָגט, אַז זי וויל נישט נעהמען ביי מיר קיין געלד און וויל אַליין פערדינען פאַר זיך.

— דאָס איז וואונדערבאַר — דאָס איז עפּיס אַזעלכעס וואָס איך וואָלט בשום אופן נישט געקענט ערוואַרטען פון אַ יודיש מיידעל אין אונזער שטעטעל. ס'איז באמת נישט צו בעגרייפען, זי האָט זיך דאָך געקענט אַרומדרעהען פוסט און פּאַסט און נעהמען געלד ביי איהר פערמעגליכען טאַטען...

— זי נעהמט איצט ביי מיר נאָר אויף די מינימאַלסטע אויסגאַבען. זי האָט נישט קיין עצה אָבער זי פערזיכערט מיר, טאַקע מיינע פּאָטעסטען, אַז מיט'ן מאָמענט ווען זי וועט אָנהויבען צו פערדינען, וועט זי פון מיר קיין איין גראָשען נישט מעהר נעהמען.

— און מיט וואָס פאַראַ כל ענינים פערנעהמט זי זיך?

— זי איז אַ פערברענטע ציוניסטקע און ווי איך האָב געהערט אַרבייט זי דאָרט אין דער אָרגאַניזאַציע.

— מערקווירדיג, וואונדערבאַר, האָט דער פּריץ נישט געפונען קיין ווערטער פון ענטציקונג. ווער האָט זיך דאָס געקענט ריכטען דערויף, ווען מ'האָט אָנגעקוקט דיין מיידעל, האָט מען זיך אפילו נישט געקענט פאָרשטעלען, אַז זי איז אַנדערש פון די אַלע בעגרענעצטע יודישע מיידלעך פון שטעטעל, זאַמערפעלד, ווילט איהר מיר געבען איהר אַדרעס, ווען איך וועל זיין אין לאָדז וויל איך זי בעזוכען, איך וויל רעדען מיט איהר, איך וויל איהר גראַטולירען צו איהר נייעם לעבענס וועג.

— משוגע, צי חסר דעה, האָט זיך מרדכי געטראַכט, זעהט נאָר ווי דער גוי איז נתפעל געוואָרען, מיין ווייב וואָלט געהאַט הנאה, ווען זי וואָלט געהערט וואָס פאַראַ קאָמפּלימענטען מען מאַכט איהר געליבט טעכטערל.

מרדכי האָט גערן געגעבען דעם פּריץ סאָניאַס אַדרעס.

— סאָניע וועט זיך זיכער פיהלען שטאָלץ, ווען באַרטקאָווסקי וועט צו איהר קומען מיט אַ וויזיט, האָט זאַמערפעלד געטראַכט, באַרטקאָווסקי איז אַ גוטער און איידעלער, סאָניע ווייס דאָס זעהר גוט.

(המשך קומט)

פּאַרק **Helenów** טעל. 209-32

מאָרגן, שבת, 1. אויגוסט, 7 אָוונט
קומט פֿאָר נאָר איין־איינציגער
געזעגנונגס־קאָנצערט
פֿאַר׳ן אָבפֿאָהרען קיין אַמעריקע — פֿון

CHÓR DANA

מיט׳ן אָנטייל פֿון די בערייטענדע זינגערס
MIECZYSŁAW FOGG I ADAM WYSOCKI

אין אַ נייעם נאָך נישט געהערטען אין לאָדז פּראָגראַם. איינטריט אין פּאַרק 2 נאָכמ., וואו ס׳וועט קאָנצערטירען דער סימפֿאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פֿון ס. פּיעטרושקאַ. איינטריט־בילעטן 1.09 זל. ווי אויך ספּעציעלע זיץ־פּלעצער 2.20 זל. פֿערקויפֿט די קאַסע פֿון העלענאָוו. הוחה־בילעטן אין פֿאָרפֿערקויף צום פּרייז פֿון 75 גר. פֿערקויפֿט די קאַסע פֿון פֿילהאַרמאָניע און די טערקישע צוקערניע (פּיעטריקאָווער 12)

דעם זוהנ׳ס נקמה

טראַגעדיע און פֿאַמיליען־פּלאָנטער מיט שפּאַנענדע פּאַסירונגען, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין לאָדז און פֿערענדיגט אין אַמעריקא

— 9 —

צו דעם אַלעם האָט משה׳לע זיך אַריינגעלאָזען אין טרינקען. ער האָט נישט געטרונקען פֿיל, אָבער ער האָט געפֿיהלט, אַז אַ גלעזעל בראַנפֿען מאַכט לייכטער דאָס נאָגעניש פֿון האַרצען. ער פֿלעגט דעריבער טייל־מאָל פֿערברענגען מיט פֿריינד אין פּאַריז ביי אַ גלעזעל משקה ביז שפּעט אין דער נאַכט. בּיסלעכווייז איז ער געוואָרען אַזוי צוגעוואוינט צום טרינקען, אַז ער האָט שוין נישט געקאָנט לעבען אָהן דעם.

אָבער אויף די אַלע רייזעס האָט משה׳לע געמאַכט געלד לייכט און ער האָט שוין פֿערדינט. אָבער אַזוי לייכט ווי ער האָט פֿערדינט, אַזוי לייכט האָט ער דאָס געלד אויסגעגעבען. ער איז געווען אַ גוטער מענש און מענשען וועלכע האָבען דאָס אויסגעפֿונען, האָבען איהם לייכט געקאָנט אויסנוצען.

ווען משה׳לע איז אַהיימגעקומען, האָט ער אין הויז נישט געקאָנט איינזיצען. פּעסעלע און די גאַנצע אַטמאָספֿערע אין דערהיים האָט אויף איהם אַזוי געווירקט, אַז ער האָט איצט נאָך מעהר געבענקט נאָך פּערעלע׳ן. ער פֿלעגט דעריבער נאָך אָפֿטער טרינקען.

נאָכדעם ווי ער איז אַפּגעוועזען אין דערהיים צוויי וואָכען, האָט ער זיך ווידער געמאַכט דאָס פּעקעל אַוועקצופֿאָהרען. פּעסעלע האָט איהם אָנגעקוקט מיט פֿערוויינטע אויגען:

— משה׳לע, וואוהין פֿאָהרסטו ווידער? ביזט דאָך ערשט געקומען.

— כ׳מוז פֿאָהרען! — האָט ער איהר בּייז געענטפֿערט.

— פֿאַרוואָס מוזטו? קענסט מאַכען גוטע געשעפֿטען אויך דאָ! — האָט זי זיך ביי איהם געבעטען.

— לאָז מיך צורוה! — האָט ער בייז געענטפֿערט.

— אָבער וואוהין פֿאָהרסטו? כ׳ווייס אפֿילו נישט וואוהין דו פֿאָהרסט.

— כ׳פֿאָהר זוכען פּערעלע׳ן! — האָט ער איהר געענטפֿערט.

— אויב אַזוי — האָט זיך ביי איהר אָנגעצונדען די איפֿערזוכט — מעגסטו טאַקע פֿאָהרען און אפֿילו אַהיים מעהר נישט קומען!

— שוויג, דו דינסט־מויד! — האָט ער איהר געענטפֿערט מיט אַ געשריי — פֿאַרגעס נישט, אַז דו ביזט אויפֿגעצויגען געוואָרען מיר די שיך צו פּוצען!

פּעסעלע האָט אויסגעבראָכען אין אַ געוויין און איז אַריינגעלאָפֿען אין שלאָפֿצימער. משה׳לע איז אַוועק.

אויף דער רייזע האָט זיך משה׳לע געזוימט לענגער ווי אַלע מאָל. ער איז געווען פֿיר חדשים אין וועג. ער האָט פֿערבראַכט עטליכע וואָכען אין פּאַריז, אין לאָנדאָן, אין ווינען, געווען אויך אין דייטשלאַנד, אין בודאַפּעשט, אין בוקאַרעשט און פֿון דאָרט איז ער געפֿאָהרען אַהיים.

אָבער ווי איבעראַשט איז ער געוואָרען, ווען ער איז געקומען אַהיים און געפֿונען אַ ליידיגע וואוינונג, ווען ער האָט זיך נאָכגעפֿרעגט ביים איי־גענטימער פֿון הויז, האָט איהם יענער געזאָגט, אַז די פֿרוי האָט זיך שוין לאַנג אַרויסגעצויגען.

ער איז אַוועק צום פֿעטער שמואל, אָבער דאָרט האָט ער געקראָגען גאָר אַ קאַלטע אויפֿנאַהמע.

— וואו איז פּעסעלע?

— וואָס ווייס איך? — האָט דער פֿעטער איהם געענטפֿערט — עס איז דאָך דיין ווייב, דאַרפֿסטו אַכטונג געבען אויף איהר.

עס האָט זיך ענטוויקעלט אַ שאַרפֿער געשפּרעך צווישען זיי און דער „רויטער שמואל" האָט עודליך ערקלערט משה׳לען:

— פּעסעלע איז אַוועק פֿון דיר! זי וויל דיך מעהר נישט קענען! איך האָב איהר צוגערעדט דאָס צו טון!

— אַזוי? איהר האָט, הייסט עס, געהאָלפֿען צובּרעכען אַ פֿאַמיליע!!

— דו ביזט דאָך געפֿאָהרען זוכען פּערעלע׳ן! פּעסעלע איז דאָך סאַי־ווי־סאַי נישט קיין ווייב ביי דיר. זי איז דאָ נאָר אַ דינסטמויד, וואָס דאַרף פּוצען דיינע שיך! דו האָסט דאָך איהר אפֿילו נישט איבערגעלאָזט קיין געלד ווען דו ביזט אַוועק.

— אָבער זי פֿיהרט דאָך די ביזנעס ווען איך בין נישטאָ אינדערהיים. עס איז דאָך געווען אַ סך חובות אָפּצוצאָהלען.

— און אַז מען קריגט נישט אָפּ אין צייט? און אַז אַנדערע גיבען איינגאַנצען נישט אָפּ? זי דאַרף דאָך דערווייל לעבען.

— אָבער וואו איז זי? איך וויל מיט איהר רעדען — האָט משה׳לע געזאָגט מיט כּעס.

— געה זוך איהר! פּערעלע׳ן מעגסטו פֿאָהרען זוכען, מעגסטו פּעסעלע׳ן אויך זוכען.

משה׳לע איז אַרויס מיט כּעס און האָט פֿער־האַקט די טיר הינטער זיך.

ער האָט זיך באַלד דערוואוסט, אַז אויף דעם „רויטענ׳ס" עצה האָט פּעסעלע איינקאַסירט אַלע חובות און אַז ער איז געבליבען כּמעט אָהן געלד.

משה׳לע האָט זיך אַ פּאָר טעג אַרומגעדרעהט איינער אַליין אין אַנטוועריפֿען. דאַן האָט ער באַ־שלאָסען אַוועקצופֿאָהרען קיין אַמעריקאַ.

אין אַ וואָך אַרום איז ער שוין געפֿאָהרען אויף אַ שיף קיין ניו־יאָרק. ער איז אָנגעקומען דעם 3־טען נאָוועמבער 1921 און בעשלאָסען אָנצו־הויבען אַ ניי לעבען.

(ווייטער מאָנטאָג)

דאַנקזאַגונג.

מיין הערצליכסטען דאַנק דריק איך אויס דעם חשוב׳ן

ד״ר שוריג

פֿאַר זיין מיהפֿולע און געלונגענע אָדורכ־פֿיהרונג פֿון דער אויגען־אָפּעראַציע און ווינש איהם ווייטערן דערפֿאָלג אויפ׳ן מעדיצינישען געביט.

מיט אַכטונג
פ. קערש.

פֿאָלקס־פֿערזאַמלונג אין פֿילהאַרמאָניע

מיט דער בעטייליגונג פֿון י. גרינבוים

קומענדיגען דינסטאָג וועט ווייל׳ן אין אונזער שטאָט דער עקזעקוטיוו־מיטגליד און לייטער פֿון אַרבייטס־דעפּאַרטאַמענט פֿון דער יודישער אַגענץ אין ירושלים, ה׳ יצחק גרינבוים.

מיט דער בעטייליגונג פֿון חשוב׳ן גאַסט וועט דינסטאָג אָוונט 8.30 אַ זייגער אין פֿילהאַרמאָניע־זאַל פֿאָרקומען אַ פֿאָלקס־פֿערזאַמלונג, אויף וועל־כער ה׳ גרינבוים וועט אַרויסטרעטען מיט אַ רעפֿע־ראַט וועגען דער לאַגע אין ארץ־ישראל און ציוני־זם.

די ידיעה וועגען בעזוך פֿון אָנגעזעהענעם יודי־שען פֿיהרער אין אונזער שטאָט האָט אַרויסגערופֿען אַ גרויסע פֿעראינטערעסירונג אין אַלע יודישע קרייזען.

* * *

איינ׳ם פּראָגראַם פֿון ה׳ גרינבוים׳ס בעזוך אין לאָדז איז פֿאָראויסגעזעהען אַ ענגערע בעראַטונג מיט די פֿאָרשטעהער פֿון די ציוניסטישע גרופּי־רונגען און אָרגאַניזאַציעס

טראַמוואַי נומער 6 ביז צו דער ראַדוואַנסקאַ גאַס

פֿון מאָרגען ד. ה. פֿון 1־טען אויגוסט ד. י. וועלען צוליב די קאַנאַליזאַציע־אַרבייטען אויף דער גלובנאַ גאַס, די טראַמוואַיען נומער 6 נישט צו־געהן ביז צו דער שפּיטאַלנאַ גאַס (יודיטעוו), נאָר ביז צו דער ראַדוואַנסקאַ.

געשטאָרבען ביי דער אַרבייט

(אַ) דער 42־יעהריגער סטאַניסלאַוו שימאַנסקי אַן אַרבייטער פֿון דער עלעקטרעוואָוניע האָט אין מי־טען דער אַרבייט בעקומען אַ האַרץ־אַטאַק און נאָך פֿאַרן אָנקומען פֿון דער גיכער הילף איז ער גע־שטאָרבען.

PHILIPS 55A

na 15-to miesięczne spłaty

PHILIPS 947A misięcznie 17.50

GRIMM i KAMIEŃSKI

Łódź, Piotrkowska 64, tel. 206-26

בעגעהט כאַראַקירי

נאָך אַ מחלוקה מיט׳ן ווייב

(אַ) נאָכן צעקריגען זיך מיטן ווייב, האָט דער 35־יעהריגער קאַזשימיעזש פּאַלקאָווסקי געכאַפּט אַ קיכען־מעסער און דערמיט זיך אויפֿגעשניטען דעם בויך. אין אַ שווערען צושטאַנד איז ער אָפּ־געפֿיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל.

אַפּטייקען.

היינטיגע נאַכט · דיזשורען

(אַ) היינט ביינאַכט דיזשורירען: סאַראָווסקאַ־דאַנצער (זגערזשער 57), וו. גראָשקאָווסקי (11־טער ליסטאָפּאַד 15); מ. קאַרלין (פּילסודסקיע־גאָ 54), ר. רעמבעלינסקי (אַנדזשעיאַ 28), ל. כאַנ־דזשינסקי (פּעטריקאָווער 165), ע. מילער (פּעטריקאָ־ווער 45), ג. אַנטאָניעוויטש (פּאַביאַניצער 56).

דאַן־דאָמינגאַ

ר. מלאַך

ראָמאַן

133

דער ליטוואַק האָט זיך נאָכגעזעהט אויף איהם מיט דעם אויטאָריטעט פֿון אַן עלטערען ברודער, ווי אַ קלוגערער חבר און אַ פֿערשטענדיגערער מענש. ער איז געווען זיכער, אַז דאָניע וועט זיך פֿון איהם אָפּשיידען און גיין אויסגעפֿינען די שפּאַניאָלקע. ער האָט זיך משער געווען אַז עס וועט לאַנג נישט געדויערן, און ער וועט קענען טריומפֿירען אין דער „קאָ־לאָניע" מיט דעם גרויסען אויפֿטו, נישט נאָר וואָס ער וועט אַ מאַכטער פֿון „מענשליכען שטאָם" (אַלע זיין אויסדרוק!) אַרויספֿיהרען אויף דעם גלייכען וועג, נאָר זי וועט נאָך זיין אַ גוט יודיש קינד, אַז עס וועט זיין אַ מוסטער פֿאַר די יודישע מיידלעך, ווי זיי זאָ־לען זיך פֿיהרען... אָבער אַז עס זענען אַריבער טעג, וואָכען און חדשים און דאָניע (זכיט ער האָט געדינט אין דער נאַווינאַציאָן, האָט ער זיך פֿאַר קיינעם נישט געוויזען און מיט קיינעם זיך נישט אָנגעקערט), איז ווי אין וואַסער אַריין, האָט שוין דעם ליטוואַק אָנ־געהויבען באַנג צו טון דער עסק, עס האָט אָנגעהוי־בען אַריינדרינגען אין זיין נשמה די ווייסע בענקשאַפֿט ווי אויף שוואַרצע פּעהד, אַזוי אַ ברייטע, טיפֿע נאַכט, האָט זיך געשפּרייט אין זיין האַרץ (דיפֿערענציאַליש האָט ער אַליין אויסגעזוכט צו זיך אין די אויטאָנאָמע שפּאַציערען זיינע), ער האָט דערזעהן דאָס ליכט פֿון אמתער ליבע. ער איז געווען פֿערגליווערט אין כוואַליעם האָפֿענונגען. ער האָט געטראָגען אַ כּעס צו דאָניען, למאַי ער קעהרט זיך אָפּ מיטן רוקען צו אַזאַ ליב־ינגען פֿלאַם, וואָס וואָלט בעלויכטען אַלע זיינע טעג...

צוערשט האָט דער ליטוואַק אויסגעזוכט אַלע נעמען פֿון די פּובלישע זכות און כוואַנען צוזאַמגליכען צו זיי, אַ וועלט מיט זכות׳ן האָט ער געפֿינען פֿאַר זיי. צוהילף גענומען די ריד פֿון די נביאים, וואָר האָבען אויסגערעדט אַ פֿריינדליך וואָרט צו זיי. דערנאָך האָט ער גענומען רעדען וועגען זייערע מעשים און צו־געטשעפּעט כוואַנאַס לעבען צו זיי. דערנאָך האָט ער גענומען לייענען אין חער קלאַסישער ליטעראַטור וועגען חנם לעבען פֿון יענעם מין פֿרויען (ער האָט קיינמאָל נישט געקענט אַרויסזאָגען דאָס וואָרט: „פּראָסטיטוטקע", „נאַסטן־פֿרוי", אָדער „פֿרוי־ען־צימער", האָט ער זיך געשעמט). ר׳האָט געבליעטערט זאָלאַן, מאַקסים גאָרקין, און קופּרין און שלום אַש. ער האָט געשלונגען די ליריק און אַליין צוגעזאָגט אין זיך פֿון רחמנות, ווי איז געקומען אין די מיידלעך (מעהרסטענטייל אין דער צייט, וואָס ער זאָל דאָרט קיין בעקאַנטע נישט טרעפֿען.) ער האָט זיך גע־שמעלט פּאָטערוויטען, געזעהען ווי עס בלאָנדען פֿאַר איהם אויפֿגעריסענע פּאַרבען פֿון קראַכמאַל, ער האָט געהערט פֿערשייט לאַכען און אויפֿגעריסענע מאַנירען, געמיינט האָ טער אַלץ, אַז דאָס זענען פֿרומע און פֿערפֿייניגטע. אז אַלע שעפּטשען תּפֿילות און פֿער גייען אין צער אי פֿון אַלטמענס אויגען דאָ קריכט די בענקשאַפֿט איבער די דעכער פֿון שטאָט, און ביי־נאַכט שעפּטשען זייערע ליפּען וועגן־לידער צו זייערע אויסגעטראַכטע קינדער, אַז זייערע הערצער זענען אי־בערגעפֿולט מיט ליבע און טרויער.

פֿון דעם דאָזיגען האָט ער אַליין זיך אָנגעהויבען צו בעגעהמען. אַז איינענטליך דאַרף ער גרייט זיין אַזאַ שריט צו בעגיין, אין געזעלשאַפֿט האָט ער תּמיד פֿערטיידיגט די פֿרוי פֿון יענעם מין, עס האָט אַמאָל אַמאָל שיער אויסגעבראָכען אַ סקאַנדאַל טאַקע צוליב דער אומאָנגענעהמער „סיטואַציע". עס האָט זיך גער האַנדעלט וועגען דעם וואָס צוויי מיידלעך, מיטגלידער פֿון קלוב, זענען אויסגעשלאָסען געוואָרען, דער חטא איז בעשטאַנען אין דעם וואָס זייער מאַמע האָט אידער זיי זענען געקומען אויף דער וועלט, געהאַט אַ „פֿערגאַנגענהייט". דער ליטוואַק האָט געדראָהט מיט אַ וועלט־משפּט, עס האָט אָבער נישט געהאָלפֿען און כאָטש ער אַליין האָט צוגעגעבען אַז די פֿראַגע איז אַן אָפּגעוויטאַגטע, און אַז ער אַליין איז שאַרף געגען. אַז די „געוועזענע" זאָל מען אַריינגעהמען אין די „סאָסייטיס". האָט זיך אָבער זיין האַרץ נישט צוגעהערט צו די טענות פֿון זיין מוח.

און אַז חברה האָבען איהם איינמאָל געפֿרעגט, צי וואָלט ער חתונה געהאַט מיט „אַזאַ" — האָט ער קורץ און שאַרף געענטפֿערט, אַז יאָ.

כאָטש מען האָט געטרויט זיין פֿערזיכערונג, האָט מען פֿונדעסטוועגען נישט געגלויבט, אַז ווען ער זאָל געשטעלט ווערען פֿאַר אַ נסיון צי ער וואָלט איהם בייגעקומען. מען האָט איהם בעטראַכט פֿאַר אַן ערסטען און אַ שטיקעל אַ פֿערביטערטען. עס האָבען זיך אַפֿילו געפֿונען גוטע פֿריינד וואָס האָבען איהם געראַטען ער זאָל אַ „פֿאָהר טון אַבער יענער זייט ים" און טון וואָס אַלע טון, זיך ברענגען אַ כלה אַ מיידעל אין דער אַלטער היים היינטיגע צייטען, וואָלט געשפּאַנט אונטער די הרי חושך אַפֿי מען זאָל איהר צובינדען דעם קאָפּ — האָט מען גע׳טענה׳ט צו איהם.

איהם האָט אָבער פֿערדראָסען וואָס מען רעדט אַזוי מיט אַזאַ לייכטקייט וועגען פֿרויען. וועגען „מענש ליבע מעכטער". ער איז געווען עקשנותדיג דאָ צו זי־צען און וואַרטען, פּונקט אַזוי ווי ער איז געווען עק־שנותדיג און זיך נישט געלאָזט איבעררעדען און געהמען אַ „פּעקעל אויף די אַקסלען" טון וואָס אַלע טוען — פֿערלען.

ער איז צו יענער צייט געווען דער איינציגער יד־דישער אַרבייטער אין שטאָט, געאַרבייט שווער און פֿערדינט ווינציג. ער האָט זיך אָבער אַזוי איינגע־אָרדענט „באַלעבאַטיש" (ער האָט זיך געשעהמט צו זאָגען אויסגערעכענט, דאָס איז געווען חאָם איינגענע ווי קאָרג...) אַז ער האָט אַפֿילו נישט געדאַרפֿט אָנקו־מען צו אַנדערע אין דער צייט. וואָס ער איז אַרומ־געגאַנגען ליידיג.

און וויל ער איז אַרומגעגאַנגען מעהר ליידיג ווי געאַרבייט (ער האָט כּסדר זיך פֿערענטפֿערט פֿאַר יע־דען אַז עס האָט זיך אָפּגעשטעלט די פֿאַבריק....) איז ער במילא געוואָרען די „נאַנצע האַנד" אין דער געזעל־שאַפֿט. צו יענער צייט האָט זיך די בעוועגונג גע־דרייט אויף אַ גרויסען ראָד און עס איז נויטיג גע־ווען אַ געזעלשאַפֿטליכע מאַשין די אַלטע היים האָט כּסדר געשיקט אין דער וועלט אַריין אָנגעלאָדענע שי־פֿען מיט איהרע קינדער. זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט ביי די פּאָרטען פֿון ריאָ דע זשאַנייראָ. מען איז דאָ געבליבען און מען איז ווייטער נעפֿאָהרען מען האָט גע־דאַרפֿט אכטונג געבען ווי אויף שעפּסען (ביים ליט־וואַק אין די אויגען האָבען די אַלע אָנגעקומענע עמי־גראַנטען עפּעס טאַקע פֿערלירען די מענשליכע מראה — אפֿשר צוליב דעם וואָס זיי זענען געווען אָפּגעשוי־רען ביז צום קאָפּ־שאַרבען) דאָס קאָלעקטיווע און גע־זעלשאַפֿטליכע לעבען אין שטאָט גופֿא פֿאַר די איינ־געזעסענע האָט זיך אויך האַסטיגער און רוישיגער גע־דרייט. דער ליטוואַק איז געווען אומעטום יעדער ערוו זיינער איז געווען אַ שטעמפּעל. יעדער חויש — אַ פּראָטאָקאָל. ער איז געווען פֿיהרער און טוער פֿאַר ייִדענט און שמש דאָ האָט ער געפֿיהרט אַ צייטונג און ראַרט צונויפֿגעשטעלט חשבונות עס זענען געווען צייטען פֿאַר איהם וואָס ער איז מחויב געווען זיך אַליין אָפּצוגעבען אַ בעריכט פֿון חער געטועטער אַר־בייט. נעכטען איז ער געווען סעקרעטאַר און היינט פֿריצידענט: דער פּרעזידענט האָט געדאַרפֿט קריטי־קירען דעם סעקרעטאַרס אַרבייט...

זיין מוח האָט אָנגעהויבען צו ווערען אַ קהלשער טאָפּ און דאָרט האָט זיך דאָס געקאָכט די גאַנצע קאַ־שע זיינע פֿיס זענען געוואָרען אַזוינס וואָס געהערט נישט צו איהם נאָר צו דעם עמיצען, אָט צו יענעם עמיצען וואָס קומט פֿון דער שיף אַראָפּ מיט אַ פֿער־גליווערטער צעטומעלטקייט אין די אויגען. ער, דער ליטוואַק, האָט אָנגעהויבען צו ווערען אַ שם־דבר, אַ מאַטע פֿון אַ קאָלעקטיוו, אַ ברודער פֿאַר אַלעמען. דאָ האָט מען געמוזט אַ חברה אָפּשיקען מיט דער באַהן. דאָ — אַרויסרופֿען אַ קרוב פֿון אַ ווייטער פּראָווינץ דאָ איינאָרדענען דעם, דאָ בעזאָרגען יענעם. ער איז געפֿלויגען אַ פֿערשמייטער איבער די גאַסען, דאָס מאָל נישט האָבענדיג קיין געדולד צו וואַרטען אויף דער „באָנדע" האָט ער זיך געלאָזט צופֿוס.

ער איז געווען אַ איינגייער אין די „היכלע פּענ־מער", געקומען און בעהידור מיט די שרים, וואָס זענען געווען געזעצט איבער ענינים, וואָס האָבען גע־האַט צו זאָגען וועגען אימיגראַנטען. ער האָט גע־קענט אויסגעצייכענט יעדעם „לאַך". (אַזוי האָט ער גערופֿען די דריטע קלאַס), פֿון דיישיפֿען. ער האָט געוואוסט יעדענס איינעם לאַנד און דער גאַנצער ענין איז פֿאַר איהם געוואָרען עפּעס אַ נאָהענטע, אַ משפּחה־זאַך...

(פֿאָרטזעצונג קומט)

מעשה ב'זיבעז 10-ער זלאטיס...

וואס הייבט זיך אן איז לאדז און ציהט זיך איבער ווישניאווא גורא, אלעקסאנדער א. אז. וו.

פֿערגאַנגענעם פֿרייטאָג האָט דער 'דויו-פֿערוואַלטער פֿון פּעטריק. 21 ה' גינזבורג געשיקט זיין סעקרעטאַרין פֿרל. מירלאַזש אויף דער פּאָסט־אָפּטיילונג אויף זאַכאָדניאַ גאַס אַרויסשיקן 300 זל. קיין וואַרשע. דערינטער איז געווען 20 10 זל. שטיקלעך און אַ 100 זל. באַנקנאָט.

דער בעאַמטער האָט די סעקרעטאַרין פֿערהאַלטען און ערקלעהרט, אַז 7 צעהנער זלאָטיס זענען פֿאַלשע. זי איז אָפּגעשיקט געוואָרען אין אויספֿאָרשונגס־אַמט. באַלד איז געמאַכט געוואָרען אַ רעוויזיע אין גינזבורג'ס וואוינונג, געזוכט, אָבער גאָרנישט געפֿונען. דאַגעגען איז ה' גינזבורג מיט זיין איידעם שטראַסבערג פֿערהאַלטען געוואָרען און איבערגעשיקט געוואָרען אין אויספֿאָרשונגס־אַמט. מחמת דעם, וואָס ה' ג. האָט דעם זעלבען טאָג אָפּגענומען געלד אין די בענק אויף אָגראָדאָוואַ 2 און פּעטריק. 43 זענען אויך אין די דערמאָהנטע בענק אַדורכגעפֿיהרט געוואָרען רעוויזיעס. דעם צווייטען טאָג האָט ה' ג. זיך דערמאָהנט, אַז דאָס געלד האָט ער בעקומען פֿון אַ לאָקאַטאָר ריזענבערג. היות זי דער לאָקאַטאָר האָט זיך גראָד געפֿונען אין ווישניאָוואַ־גורא, איז אויך אין ווישניאָוואַ גורא אַדורכגעפֿיהרט געוואָרען אַ רעוויזיע און ריזענבערג איז אַרעסטירט געוואָרען און אָפּגעפֿיהרט געוואָרען קיין לאָדז. אַ רעוויזיע איז אויך געמאַכט געוואָרען אין דער וואוינונג פֿון דער סעקרעטאַרין מירלאַזש. דאָרט ביי דער סעקרעטאַרין האָט זיך זגראָד געפֿונען איהרער אַ פֿעטער פֿון אַלעקסאַנדער. איז ער אויך פֿערהאַלטען געוואָרען און אויך ביי איהם אין אַלעקסאַנדער איז אַדורכגעפֿיהרט געוואָ־ען אַ רעוויזיע.

אויפֿ'ן צווייטען טאָג זענען בעפֿרייט געוואָרען ריזענבערג געגען טויזענד זל. קויציע און אויך די איבעריגע, אַ חוץ ה' גינזבורג און זיין איידעם שטראַסבערג, וועלכע זענען איבערגעשיקט געוואָרען אין דער תּפיסה אויף קאָפּערניקאַ. פֿון וואו זיי זענען מיטוואָך בעפֿרייט געוואָרען.

דאָנערשטאָג האָט מען גינזבורג'ן טעלעפֿאָניש מיטגעטיילט פֿון אויספֿאָרשונגס־אַמט, ער זאָל קומען אָפּנעהמען 6 10-זלאָטי־שטיקען, וועלכע די וואַרשעווער מטבע־מינצעריי האָט ערקלעהרט, אַז זיי זענען נישט פֿאַלש. איין 10-זל־שטיק איז יאָ געווען אַ פֿאַלשער.

> פֿרייטאָג, דעם 8-טען אויגוסט ה. י.
>
> הויבט זיך אן דרוקען אין
>
> ## „נייעם פאלקסבלאט"
>
> א נייער סענסאציאנעל-שפאנענדער ראמאן
>
> א. נ.
>
> ## ער און זיינע פרויען
>
> דאס איז א ראמאן פון אמת'ן לעבען.
>
> אַן'אויסערגעוועהנליכע געשיכטע וועגען אַ מענשען, וואָס האָט אָנגעהויבען זיין לעבען שטיל, רוהיג און עהרליך, און ווי נאָכדעם האָט דאָס לעבען אָנגעהויבען אַראָפּשטופּען דעם מענשען פֿונ'ם רוהיגען און שטילען וועג. און האָט איהם געשטופּט צום אָפּגרונט, און ער האָט געמוזט דורכגעהן די שבעה מדורי גיהנום.
>
> פּאַראַלעל מיט דעם דאָזיגען מענשענס לעבען זענען מיטגעשלעפּט געוואָרען נאָך לעבענס — רוהיגע און אומרוהיגע — און אַלע האָבען זיי צוזאַמען אין בעזונדער געקעמפּט מיט זייער ביטערן און גרויזאַמען שיקזאַל, ביז...
>
> דאָס אַלץ בלייבט פאר אייך איבער צו לייענען.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג
(קאמוניקאטען)

שטורמישער ערפאלג פון פסח'קע בורשטיין אין טעאטער ראזמאיטאשטשי

פּסח'קע בורשטיין האָט מיט זיינע גאַסטשפּילען אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" געגומען לאָדז. טאָגטעגליך איז דאָס טעאַטער איבערפֿולט, און דער עולם נעהמט אויף דעם גאַסטראָלער, ווי נאָך קיינעם נישט ביז איהם.

און נישט קיין וואונדער, פּסח'קע בורשטיין געהערט צו דעם מין אַקטיאָרען, וואָס זענען וויניג בנמצא אויף דער יודישער אָפּערעטען־ביהנע, און צו זיין אַקטיוו מוז אויך צוגעגעבען ווערען דער אויסוואַהל פֿון זיין רעפּערטואַר. יעדע פּיעסע, וואָס פּסח'קע בורשטיין שפּילט איז אַ שלאָגער, יעדער פּיעסע איז אַ רעוואָלוציע, וועלכע פֿערמאָגט אַן'אונגעהויערען שלל פֿון סענסאַציאָנעלען אונהאַלט, איז רייך אין אָריגינעלער מוזיק און אין אויסשטאַטונג.

היינט, פֿרייטאָג, און מאָרגען שבת אָוונט ווערט געגעבען די שטאַרק אויסגענומענע אָפּערעטע „דער גאַסען - זינגער". שבת 4.15 נאָכמיטאָג די מוזיקאַלישע קאָמעדיע „אַ חתונה אין שטעטעל".

אידא קאמינסקאס פראכט פארשטעלונג אין שטאט - טעאטער

ווער עס וויל וויסען וואָס פֿאַראַ רושם עס מאַכט די פֿאָרשטעלונג פֿון „מאַדאַם X" מיט אידאַ קאַמינסקאַ אין שטאָט-טעאַטער דאַרף וועגען דעם פֿרעגען, יעדען וועלכער עס האָט בעזוכט די דאָזיגע פּראַכט-פֿאָרשטעלונג. מען קאָן דרייסט זאָגען, אַז עס איז נישט פֿאַרהאַן קיין איינציגער צושויער, וועלכער זאָל נישט פֿערלאָזען בעגייסטערט דאָס טעאַטער.

און דעריבער דאַרף יעדער געדענקען, אַז מען טאָר נישט אַדורכלאָזען די געלעגענהייט צו זעהען „מאַדאַם X", וואָס ווערט געשפּילט נאָך געציילטע 4 מאָל אין שיינעם שטאָט-טעאַטער.

די פֿאָרשטעלונג מיט אידאַ קאַמינסקאַ אין „מאַדאַם X" איז אַן'עמאָציע, וועלכע עס קומט אויס זעהר זעלטען איבערצולעבען אין אַ טעאַטער. שבת און זונטאָג ווערען געשפּילט אויך בייטאָג-פֿאָרשטעלונגען.

קאנצערט פון „באר דאנאי" אין העלענאוו

שבת 7.30 אָוונט קומט פֿאָר דער לאַנג ערוואַרטעטער קאָנצערט פֿון בעריהמטען דאָנאַ באַר פֿאַר זייער אָוועקפֿאָהרען קיין אַמעריקע.

דער קאָנצערט קומט פֿאָר אין פּאַרק העלענאָוו. אין קאָנצערט בעטייליגען זיך די בעריהמטע זינגער: מישע פֿישלאָוו פֿאָג און אַדאַם וויסאָצקי.

גראנדיעזע גארטען - פערוויילונג לטובת דער נאכט - פאגאטאוועס ביי „לינת הצדק"

זונטאָג, דעם 2-טען אויגוסט ד. י. קומט פֿאָר אין „העלענאָוו" אַ גראַנדיעזע גאָרטען - פֿערוויילונג פֿערבינדען מיט אַן'אונהאַלטסרייכען פּראָגראַם. צווישען אַנדערע טרעט אויף די זעהר בעליבטע פֿאָלקס-זינגערין לאָלאַ פֿאָלמאַן אין איהר בעסטען רעפּערטואַר.

פון „מחזיקי חולים"

דער קאָנצערט פֿון „מחזיקי חולים", וואָס האָט געזאָלט פֿאָרקומען מיטוואָך אין „העלענאָוו" איז צוליבען אונגינסטיגען וועטער געוואָרען אָפּגעלעגט. די אויסגעקויפֿטע בילעטען זענען גילטיג. וועגען טערמין פֿון צווייטען קאָנצערט וועט בעזונדערס מיטגעטיילט ווערען.

מאדערנע פרעבעל-שולע פון דער געזעלשאפט „אפיעקא"

צוריק מיט עטליכע טעג זענען אַרויסגעפֿאָהרען אויף די זומער־קאָלאָניעס אין די ספּאַלער וועלדער איבער 100 קינדער פֿון די לאָדזער פֿרעבעל-שולע ביי דער געזעלשאַפֿט „אַפּיעקא" צענטראַלע אין וואַרשע.

די צענטראַלע איז געשאַפֿען געוואָרען אונטערן פּראָטעקטאָראַט פֿון דער פֿ־וי פֿון מאַרשאַל יוזעף פּ' סודסקאַ.

די לאָדזער אַבטיילונג ווערט געפֿיהרט אונטער דער זאָרגפֿעלטיגער אויפֿזיכט פֿון דער פֿרוי פֿון וואָיעוואָדע האַוקע-נאָוואַק.

די לאָדזער אַבטיילונג האָט אַלע מאָדערנע איינריכטונגען, וואָס זענען נויטיג פֿאַר די קינדער, אויך געפֿינען זיך ספּעציעלע זעלער, אין וועלכע עס וועלען איינגעאָרדענט ווערען אימפּרעזעס פֿאַר די עלטערען.

אין דער צייט פֿון די זומער חדשים ווערען די קינדער אַרויסגעשיקט אויף די זומער־קאָלאָניעס.

גענעראל פערזאמלונג פון „שעורי-קרב" ביי פא"י

די טעג איז אין לאָקאַל פֿון ש"ע זאַכאָדניאַ 20 פֿאָרגעקומען די 7-טע יעהרליכע גענעראַל פֿערזאַמלונג. די פֿערזאַמלונג עפֿענט דער פֿאָרזיצער ש. ד. מילגראַם און שלאָגט פֿאָר צו וועהלען אַלס פֿאָרזיצער ש. ב. בראַקאַוש רעפֿערירט האָבען הרב פּישעל פֿעדער. שלום וואַרגאַן א. א. ה' שאול ד. מילגראַם האָט אָפּגעגעבען דעם טעטיגקייטס-בעריכט און ע. זיסקינד דעם קאַסע בעריכט, נאָך אַ לעבהאַפֿטע דיסקוסיע ווערט אויסגעדריקט צוטרוי די אָפּטרעטענדע פֿערוואַלטונג און ס'ווערט געוועהלט אַ נייע פֿער.: אלי' מאיר שטיין — פֿאָרזיצער, הירש מרדכי גאָלדשטיין — וויצע פֿאָרזיצער, הירש קאַסירער, ע. זיסקינד, קאַנדידאַטען: ש. ד. מילגראַם, אַלף ראָזען — סעקרעטאַר, א. ג. גרינפֿעלד — הרב, א. בראַהן, ה. ליפּשיץ, רעווידיר־קאָמיסיע: ש. ב. בראַקאַרוש, י. סאַרנאַ, פּ. מלאַזער.

„פערל פון ים התלמוד"

עדשינען א בוך תלמוד-אפאריזמען פון א. איטקין

ס'איז אַרויס פֿון דרוק אַ בוך „פּערל פֿון ים התלמוד" פֿון א. איטקין.

דאָס בוך ענטהאַלט 200 אַפֿאָריזמען פֿון תלמוד און דאַרף זיך געפֿונען אין יעדע יודישע שטוב.

דער מחבר האָט אויך געזאָרגט דערפֿאַר, אַז דאָס בוך זאָל זיין צוגענגליך פֿאַר יעדען איינציגען. דער פּרייז פֿון דעם אינטערעסאַנטען בוך איז 40 גראָשען. צו בעקומען ביי אַלע צייטונגס - פֿערקויפֿער.

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, דעם 31-טען יולי

6.03 מוזיק (פּליטען), 6.23 גימנאַסטיק, 6.33 גימנאַסטיק, 6.50 אָרקעסטער, 7.20 ידיעות, 11.00 קאָנצערט, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 פּליטען, 12.13 מיטאָג-ידיעות 12.23 קאַמעראַל-קאָנצערט, 3.27 ספּאָרט, 3.30 ווירטשאַפֿטליכע ידיעות, 3.45 שמועס פֿאַר קראַנקע, 4 קאָנצערט, 4.45 רעפֿעראַט, 5.00 פּליטען, 5.50 ראַטגעבער פֿאַר ספּאָרטלער, 6.00 מוזיק (פּליטען), 6.15 פּליטען, 6.30 רעקלאַמע קאָנצערט, 6.45 „נישט מעהר ווי 4 וואָכען", 7.05 אָפּערע אין 3 אַקטען (בעת די פּויזעס — ידיעות), 10.10 מוזיק (פּליטען).

שבת, דעם 1-טען אויגוסט

3.03 מוזיק (פּליטען), 6.33 גימנאַסטיק, 6.50 סטוליזירטע טענץ (פּליטען), 7.20 ידיעות, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 שמועס וועגען יורידישע פֿראַגען, 12.13 מיטאָג-ידיעות, 12.23 קאָנצערט (פֿון לעמבערג), 2.30 מוזיק, 3.35 ווירטשאַפֿטליכע ידיעות, 3.45 אודיציע פֿאַר קינדער, 4.00 פּאַרטעפּיאַן - קאָנצערט פֿון מרים כאַזין פֿון לאָדז, 4.30 געזאַנג, 4.45 רעפֿעראַט, 6.00 „דאָס לעבען פֿון לאָדז", 6.10 פֿון ל. א. פּ. פּ. 6.15 מוזיק (פּליטען), 6.35 רעקלאַמע - קאָנצערט, 6.50 אַקטועלער שמועס, 7.00 קאָנצערט, 8.15 אודיציע פֿאַר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד, 8.45 אָוונד-ידיעות, 9.00 פֿידעל-קאָנצערט פֿון שמעון בעלין, אַקאָמפּאַנירט פֿון אויגאָצי ראָזענבוים, 9.30 ראַדיאָ גראָטעסק, 10.25 ספּאָרט ידיעות, 10.35 מוזיק, 11.00 קאָנצערט אויף פֿערלאַנג (קאָנצערט זשוטשען).

Dr. med. Trepman

ספּעציאַליסט פֿאַר טריפּער, סיפֿילים און הויט-קראַנקהייטען,

בעהאַנדלונג פֿון מענער-שוועכע.

זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12

נעמט אָן פֿון 8—11 נאָכמ. און פֿון 6—8 אָוונט

שטרייכער דושנ'ט פאר לעהרער וועגען ראסען-פראבלעם

די נאציסטישע מעגאלאמאניע.—די גאנצע וויסענשאפט—א שאפונג פון אינדאגערמאנישען גייסט

בערלין (יט"א) אין ראַהמען פֿון דעם ערגענצונגס־קורס פֿאַר נאַצי־לעהרער אין מינכען איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ רעפֿעראַט וועגען דער ראַסען־פֿראַגע דער גאַון־לייטער יוליוס שטרייכער. שטרייכער האָט לאַנג גערעדט וועגען דער „גרויסער און וויכטיגליכער בעדייטונג" פֿון די ראַסען־פּרינציפּען, וואָס וועלען, ווי ער האַלט, מיט דער זעלבער שטרענג קיים ווי איצט, אָנגעווענדעט ווערען אויך אין דער צוקונפֿט.

אַ צווייטער רעפֿערענט פּראָפֿ. הוגאָ דינגלער האָט אין דעם זעלבען קורס גערעדט וועגען דעם „ווענען פֿון דעם פֿרעמדראַסיגען עלעמענט אין דער וויסענשאַפֿט", חער השפּערענט האָט געפּרובט ענטוויקלען דעם געדאַנק, אַז די יודישע געלעהרטע האָבען אין געגענזאַץ צו די נאָרדישע, ענטוויקעלט זייט טויזענדער יאָהרען אַן „אייגענע דיאַלעקטיק". די יודען האָבען לויט זיין מיינונג בכלל גאָרנישט ביגעשטייערט פֿאַר דער עקזאַקטער וויסענשאַפֿט, וועלכע איז, אַמיראליך, „אויסשליסליך אַ שאַפֿונג פֿון אינדאָגערמאַנישען גייסט".

לויט דעם בעפֿעהל פֿון דעם געזונדהייטס - מיניסטעריום ווערט פֿון 1. נאָוועמבער 1936 אָרגאַניזירט אַ קורס פֿאַר יונגע דאָקטוירים וועגען דער נאַציאָנאַל - סאָציאַליסטישער ראַסען - פּאָליטיק.

ארבייטס - געריכט אין דייטשלאנד ערקלערט, דאס יודישע אנגעשטעלטע קענען נישט ווערען אפגעזאגט פון ארישע ארבייטס - געבער אהן פריהערדיגער קינדיגונג.

בערלין (יט"א) אין אַ פּראָצעס וועגען אַ יוד, וואָס איז געוואָרען אָפּגעזאָגט פֿון „אַן'אַרישער" פֿירמע, האָט דאָס אַרבייטס - געריכט אין האַלע גע'פּסק'ענט, אַז „אַרישע" פֿירמעס קענען נישט אָפּזאָגען זייערע יודישע אַנגעשטעלטע אָהן אַ פֿריהערדיגער קינדיגונג.

די פֿירמע האָט אַרגומענטירט, דאָס בעזייטיגען דעם יודישען אַנגעשטעלטען דערמיט, וואָס די פֿירמע וויל זיין „ריין אַריש" און וויל דערפֿאַר נישט האָבען קיין יודישען צווישען פּערסאָנאַל.

דאָס געריכט האָט זיך געשטעלט אויפֿן שטאַנדפּונקט, דאָס אַ פֿירמע ווערט בעטראַכט פֿאַר „אַריש" ווען דער איינענטימער איז אַ פֿיל־פּלוטיגער דייטש. דאָס בעשעפֿטיגען פֿון יודען צווישען דעם פּערסאָנאַל שאַדט נישט דעם „אַריאַניזם" פֿון דער אונטערנעהמונג. דאָס געריכט האָט דעריבער אַרויסגעגעבען אַן'אורטייל, דאָס דער אָפּגעזאָגטער יודישער אַנגעשטעלטער מוז צוריק אַריינגענומען ווערען אין געשעפֿט, אָדער מוז בעקומען אַן'ענטשעדיגונג פֿון 250 מאַרק.

אין יודישע גאסט - ווירטשאפטען טאר מען נישט בעשעפטיגען קיין ארישען פרויען - פערסאנאל.

בערלין (יט"א) לויט אַ פֿעראָרדענונג פֿון מערץ 1936 מעגען יודען עפֿענען נייע גאַסט און שענק־ווירטשאַפֿטען בלויז אין דעם פֿאַל, אויב זיי וועלען זיין צוטריטליך אויסשליסליך פֿאַר יודען. די שענק־ווירטשאַפֿטען דאַרפֿען זיין פֿערזעהען אין ענטשפּרעכענדע אויפֿשריפֿטען. אין די דאָזיגע אונטערנעהמונגען טאָר מען נישט בעשעפֿטיגען קיין אַרישען פֿרויען - פּערסאָנאַל. ער איז כאַראַקטעריסטיש, אַז בעת די נירענבערגער געזעצען בעגרענצען דעם פֿערבאָט צו אַרישע פֿרויען יונגער פֿון 45 יאָהר, עוועגטועל 35 יאָהר, רעדט זיך אין דעם צירקולאַר וועגען די שענק און האָטעלען וועגען פֿערבאָט צו בעשעפֿטיגען אַרישען פֿרויען - פּערסאָנאַל בכלל, אָהן אינטערשיד פֿון עלטער.

אפשטאמונג אלס גרונד מבטל צו מאכען א קאנטראקט אין דייטשלאנד

בערלין (יט"א) דאָס קאַמער - געריכט אין בערלין האָט אַרויסגעגעבען אַן'אורטייל, לויט וועלכען עס ווערט אַנולירט אַ קאָנטראַקט, וואָס איז געוואָרען געשלאָסען צווישען אַ דייטשער פֿילם - געזעלשאַפֿט און אַן'אויסלענדישער פֿירמע, ווייל דער אויטאָר פֿון דעם פֿילם-סצענאַריוש, וואָס די געזעלשאַפֿט האָט געקויפֿט, איז געווען אַ יוד.

דער קאָנטראַקט צווישען דער פֿילם - געזעלשאַפֿט און דער אויסלענדישער פֿירמע איז געשלאָסען געוואָרען אין פֿעברואַר 1933. די דייטשע פֿילם-געזעלשאַפֿט האָט בעצאָהלט די ערשטע ראַטע. אָבער נאָכדעם ווי די נאַציס זענען געקומען צו דער מאַכט, האָט די געזעלשאַפֿט זיך אָפּגעזאָגט צו צאָהלען די ווייטערע ראַטעס. די דייטשע פֿילם - געזעלשאַפֿט האָט איצט אָנגעקלאָגט די אויסלענדישע פֿירמע פֿאַרן געריכט און געפֿאָדערט איהר צוריקצוצאָהלען די איינגעצאָהלטע סומע אויף דעם סמך, „דאָס צוליב דעם, וואָס עס האָט זיך געביטען דער געשמאַק און געזיניונג ביים דייטשען פֿאָלק, קען אַ פֿילם, אין וועלכען עס האָבען מיטגעאַרבייט אַ „נישט-אַריער" נישט ווערען פּראָדוצירט אין דייטשלאַנד".

אין דעם אורטייל פֿון געריכט, וועלכער האָט צו גע'פּסק'ענט די פֿאָדערונג פֿון דער דייטשער פֿירמע ווערט געזאָגט, דאָס די הויפּט־יסודות פֿון דעם נאַציישען פּראָגראַם זענען צו אונטערדריקען אַלע שעדליכע איינפֿלוסען אין דער ליטעראַטור, פּרעסע, ביהנע און פֿילם. די פֿערפֿאַסער פֿון סצענאַריושען און פֿילם - פּראָדוצענטען מוזען דעריבער ווערען מיטגלידער פֿון דער פֿילם־קאַמער, צו וועלכען עס געהערען בלויז „אַריער". אַ פֿילם, אין וועלכען עס האָט מיטגעאַרבייט אַ יוד, קען נישט מעהר בעטראַכט ווערען פֿאַר אַ דייטשען פֿילם.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel 114-20.

אטראקציע - אויספלוג
קייך
איטאליען
ווענעדיג, ווערא[נ]א, פלארענץ, רוים, ווי[א]רעדזשא, וויען
פֿון 24/8 ביז'ן 8/9 ד. י.
620.— זל.
איינשרייבונגען נעמט אָן
„ארבי'ס" פּיעטריק. 18,
טעל. 249-40.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון זייט 8)

ארויסגעגעבן די פּעסער. פאר א ,,בוטטורענדיגע" האט ער זיי געהייסן אריינזעצען אין ארעסט ,,אין וועלכען זיי זענען געווען פערשלאסען במשך 24 שעה און מיר זענען אויסגעשטעלט געווארען להרפה און אויף שאַדען, בעת יעדער פון אונז האט במשך 24 שעה געקענט פערדינען 8 גילדען".

אז די געזעלען זענען, נאך 24 שעה בעפרייט געווארען, איז זייער פעסטקייט געווען צעבראכען, דער איינציגער ווייטערדיגער שריט, וואס זיי האבען אונטערגענומען איז געווען די אפעלאציע וואס זיי האבען אפגעגעבען צום נאטשעלניק פון לענטשיצער קרייז, אין וועלכער זיי האבען זיך בעקלאגט אויף זייער ,,בע'עוולה'טקייט און פערדינסט־היזק". פערלאנגענדיג גלייכצייטיג צו בעשטראפען דעם בירגערמייסטער און די ,,חזרה פון זייערע פערדינסט־היזיקות". אדער גאר איבערשיקען דעם ענין צום געהעריגען ארט, בכדי צו משפטען זיך מיט דעם גרויסמעכטיגען הער בירגער־מייסטער". דער לענטשיצער קרייזקאמיסאר האט פערלאנגט פון בירגערמייסטער א גענויען בעריכט און א פערענטפערונג פאר זיינע מעשים. דער בירגערמייסטער, האט אבער, הפנים זיך נישט געאיילט מיט זיין בעריכט, וויל נאך דעם 12 דעצעמבער האט ער בעקומען אנ'אויסרייד פון קרייז־בירגערמייסטער פאר נישט צושיקען קיין תשובה. דער ווייטערדיגער המשך פון דער אינטערעסאנטער קארעספאנדענץ געהלט ליידער אין די אקטען און עס איז דעריבער נישט בעוואוסט צי עס זענען אויסגעפארשט געווארען די סיבות און דער פערלויף פון אט דעם גאנצען קאנפליקט און וואסערע עס זענען געווען די קאנסעקווענצען פון דעם עוועגטועלען אויספארש.

מחלוקה צווישען סאנדז און סאדעגורע

(ענדע פון זייט 9)

דאס ווארט ,,סאדעגורער חסיד" איז געווען פאר א סאנזער חסיד פונקט אזוי ווי דאס ווארט ,,משומד" די סאדיגורער חסידים ווידער פלעגען אנרופען דעם סאנזער רבין מיט די גרעסטע זידעל־ווערטער. זיי האבען אפילו חוזק געמאכט פון סאנזער רבינס מום, פון זיין פעהלער, פון דעם קראנקען פוס, וואס ער האט געהאט...

אלע רבנים פון גאליציען זענען אריינגעצויגען געווארען אין דעם דאזיגען קאמף, עס איז נישט געווען קיין איין רבי, וואס זאל זיך טישט אריינמישען אין דער דאזיגער מחלוקה. צי ער האט יא געוואלט אדער נישט — מען האט איהם שוין אריינגעצויגען, און ער האט געמוזט האלטען מיט איין צד, פערשטייט זיך, אז די רביים פון מערב־גאליציען האבען געהאלטען מיט דעם סאנזער רבין און די רבנים פון מזרח־גאליציען — מיט די סאדעגורער רביים, ווייל די השפעה פון סאנזער רבין איז געווען זעהר גרויס אין מערב־גאליציען, און די השפעה פון די סאדעגורער רביים — אין מזרח־גאליציען.

אויך די רבנים זענען אריינגעצויגען געווארען אין דעם ביטערען קאמף. דער ווארשעווער רב, ר' בעריש מייזעלס, און די לעמבערגער גאונים, ר' יוסף שאול נאטאנזאן און ר' יצחק עטינגער, האבען געשריבען פייערדיגע בריף צו ד רבנים פון ירושלים, זיי זאלען אנעהמען שארפע מיטלען געגען די סאדעגורער חסידים, וועלכע האבען זיך געוואגט צו טון אזא שרעקליכע זאך און מחרים זיין דעם סאנזער רבין. עס האט זיך אויך אריינגעמישט דער גאון ר' יהושע'לע קוטנער און ר' חיים אליעזר קאלישער.

איינמאל זענען צו איהם אנגעקומען מיט דער פאסט צוויי זידעל־ספרים'לעך פון ביידע לאגערען, האט ער די צוויי ספרימלעך צוזאמענגעבונדען און זיי בעהאלטען אין פייער־קאסטען, ווען הער זוהן זיינער, ר' יהושע'לע, האט דערזעהען וואס זיין פאטער טוט, האט ער ביי איהם געפרעגט פארוואס ער בינדט זיי צוזאמען און בעהאלט זיי. האט דער פאטער איהם געענטפערט:

,,עס וועט קומען א צייט אז א רבי פון א סאדעגורער איניקעל וועט זיך משדך זיין מיט א רבי'ן פון סאנזער איניקעל זאלסו די צוויי ספרימלעך זיי געבען דרשה־געשאנק"...

דעמאלט בעת די מחלוקה האט געפלאקערט, האט דאס אויסגעזעהען אזוי מעגליך, ווי מען זאל זאגען, אז א פרומער יוד זאל זיך וועלען משדך זיין מיט א קאראימער...

און דאך זענען זיינע ווערטער מקוים געווארען: דער סאנזער רבי איז אין יאהר תרל"ו (1876) נפטר געווארען. די מחלוקה האט זיך ביסלעכווייז איינגעשטילט. מ'האט פערגעסען אלע תנאים. און היינט איז שוין קיין שפור פון דער מחלוקה נישטא. עס זענען שוין טאקע פאראן א סך סאנזער רביים וואס האבען זיך משדך געווען מיט די סאדעגורער. און עס זענען אפילו שוין פאראן אין גאליציען רביים וואס זענען גלייכצייטיג אי סאנזער און אי סאדעגורער איניקלעך. דער דזשיקאווער רבינס דבורים זענען מקוים געווארען.

Zdrojowisko i Leśna Stacja Klimatyczna

DRUSKIENIKI

Wysokiej klasy lecznicze bogactwa naturalne. Nowoczesne i wszechstronne lecznicze urządzenia. Łagodny klimat. Pełne uroku okolice. Wygodna komunikacja Stosowanie w kuracji słońca, powietrza i ruchu w sławnym Zakładzie im. Dr. E. Lewickiej. Kaskadówka. Sporty wodne. SEZON DO 30 WRZEŚNIA.

פערהייראט לעבען אין דער צוקונפט

(ענדע פון זייט 10)

פען עקזיסטירט פראבע־הייראטען. בלויז דאס קריסטענטום האט דערצו געמאכט א סוף און פערפונדען א מאן מיט א פרוי מיט שווערע, שטרענגע קייטען.

איז דעריבער מעגליך אז אין דער צוקונפט וועלען פארלעך האבען נאך מעהר פרייהייט און מעהר צייט אויסצוגעפינען צי זיי ווילען טאקע זיין מאן און ווייב, א סך ערנסטע מענער און פרויען היינט־צו־טאג ווייזען אן, אז עס איז דא אזא זאך, ווי א פיזישע נישט־צוזאמענפאסיקייט צווישען איין בעשטימטער פרוי און מאן. זיי ווייזען אויך אן, אז דער ריין פיזישער באזיס פון הייראט — דאס געשלעכט־לעבען — איז א קונסט, וואס מען דארף זיך אויסלערנען ווי יעדע אנדערע — און שווערע — קונסט. אויב דער יונגערמאן און מיידעל וויסען גארנישט וועגען אט דער קונסט, איז זיי פיל שווערער צו מאכען ערפאלגרייך זייער צוזאמענלעבען.

מעגליך דעריבער, אז מיט דער צייט וועט מען טאקע לערנען די יונגע מענשען, וואס הייראט איז און אויף וואס פאר אנ'אופן דאס געשלעכט־לעבען אזוי צו פיהרען אז אנשטאט אנטוישונג זאל עס ברענגען די העכסטע בעפרידיגונג.

עס וועט, מיט אנדערע ווערטער, מסתמא ענטוויקעלט ווערען א גאנצע צוגרייטונג - אינסטיטוציע צו דער איינענטליכער הייראט. די צוגרייטונג וועט טראגען סיי א פראקטישען כאראקטער און דער פארם פון א מין פראבע־הייראט.

די הייראט פון דער צוקונפט וועט זיכער זיין א מאנאגאמישע, נאר א סך מעהר אנ'אויפגעקלערטע, א סך אויך א פרייערע, ווי זי איז איצט. אפשר מיט דער צייט וועט זי אויך ווערען א סך גליקליכער, ווי זי איז עס נאך ביים היינטיגען טאג.

ווארשאווער אפיציעלע בערזע

דעוויזען:

האלאנד	360.35
לאנדאן	26.62
ניו־יארק (קאבעל)	530
פראג	21,94
ציריך	173,25

אפיציעלע פראצענטיגע פאפירען

באנק פאלסקי	96.00
3 פראצ. אינוועסטיציע I. פרעמיר'טע	62,00
3 " " II.	60.50
4 " דאלארובקע	48.00
7– " סטאביליזאציע	47.00
5– " ווארשאווער	53.00
5– לאדזער	48,00

Doktór Z.

HENRYKOWSKI

ספעציעל־ארצט פאר מענער - שוועכע, וועגערישע און הויט־קראנקהייטען

טראוגוטא 9. טעל. 262-98

נעמט אן פון 8—1 און פון 5—9 אווענד
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

דאס נייע בוך

זי שפילט ווייטער

פיעסע אין 3 אקטען, 4 בילדער
— פון —
ח. י. בזשוסטאווסקי
צו בעקומען אין דער אדמיניסטר.
פון ,,נייעם פאלקסבלאט".
פיעטריקאווער 21.

וויכטיג פאר ברוך־קראנקע

(רופטורען) זאווי פון פערקרימונגען פון רוקען־ביין (הויקערס). פאראליזשען, ביין־שווינדזוכט, פלאטפים און פערשידענע אנדערע פערקריפלונגען־ליידענדע.

פאר פערשידענע ארט רופטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספעציעלע ארטאפעדישע הייל־באנדאזשען לויט מיין מעטאדע היילן און בעזייטיגען ראדיקאל יעדען איינציגען ברוך.

ביי מאגען און קישקע - זענקונג ספעציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע לייב־הייל־באנדאזשען.

פאר הויקערס ספעציעלע גארסעטען און גלייכהאלטערס.

געגען ביין־שווינדזוכט ספעציעלע ארטאפעדישע אפאראטען פון אלע סיסטעמען.

געגען שמערצענדע פלאטפים ספעציעלע ארטאפעדישע איינלאגען לויט ניפס־מארעלען.

געגען קרומע אדערן ספעציעלע גומי־שטרימפ לויט מאס.

קינסטליכע הענד און פיס

(...) ספעצ. ארטאפעד

א. פעטריקעוויטש, לאדז

9 פיראמאוויטשא 9, טעל. 177-09 (פריהער אלגיעסקא)

אכטונג! קראנקע מוזען זעלבסט ערשיינען. טויזענטער דאנקזאגונגען קענען בעוויזען ווערען

מעכאנישע שלאסעריי און שווייסעריי

E. MOTYL

ŁODŹ, POMORSKA 37
tel. 248-06

נעמט אן גרינדליכע רעמאנטען פון דרוק־מאשינען, אומארבייטונגען פון Boston אויף פעדאלן, זעמטליכע רעפעראטורען און אייגענע בוי פון מאשינען פאר דער פאפיר־בראנזשע, ווי ביג־מאשינען, ריץ־מאשינען און אנדערע.

רעזערוו־טיילען פאר העפט־מאשינען Bremer און אנד. שטענדיג אויף לאגער.

כעמיש־באקטעריאלאגישער לאבאראטאריום

פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 37

יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט

שוין ארויס פון דרוק

פרויד

אריינפיהר אין פסיכאאנאליז

אויטאריזירטע יודישע איבערזעצונג פון מ. ווייגרייך

מיט אנ'אויסטייטשונג פון אלע שווערע ווערטער און אנ'איבערזעצונג פון די פרעמדשפראכיגע אויסדרוקען.

העפט 1.

די ווייטערדיגע 5 העפטען וועלען ארויסגעהן במשך אלע חודש א העפט.

פרייז פון א העפט 1.80 זל. (הנחה־פרייז 1.50)

צו בעקומען אין
בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי
לאדז, אלט־שטאט 12.

בעמ.: אויף לאגער אלערליי ביכער פון אלע יודישע פערלאגען, סיי איגלענדיש, סיי אויס־לענדישע צו פערלאגס־פרייזען. פאר ביבליאטעקען און געזעלש. אינסטיטוציעס—גרויסע ראבאטען.

איבערציהונגען

ארץ־ישראל

און עקספעדיציעס נאך

איז געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט

שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען

,,POLSKI LLOYD" Sp. Akc. oddział w Łodzi Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.

פערטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

Założona w roku 1891.

Lecznica dla Zwierząt

Mag. Wet. **H. WARRIKOFFA**
ul. Kopernika 22, tel. 172-07

ODDZIAŁY: wewnętrzny i chirurgiczny.
SZCZEPIENIA psów i koni.
STRZYŻENIE psów i koni, kąpiele dla psów!
KUCIE KONI, nitowanie kopyt.
Przyjęcia w przychodni od 8—1 i od 3—6.

CUKIERNIA

,,ZRÓDŁO"

PRZEJAZD 1, tel. 209-87 i 133-72

טעפעהלט

אויסגעצייכענטע לארעם

צוזאמען מיט סאדא־וואסער און וואפלעס א פארציע 35 גר.

יארסקע אוועבדבראיטען

פון 4 געגנ צו 1 זל.

וויכטיג פאר דאמען

נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגע־מאכט די עלטעסטע

היטען

אויף גאנץ ניי ווי אויך נייע היטען צו

3.50

,,TOLA"
23 Żawadzka 23

הויזבעזיצער!

צום שמוצען פון הויזער און קארידארען נעמט נישט קיין ליים אדער סאלך, וואס ווערט שנעל פון רעגען פערניכטעט, נאר דאס וויטערהאפטיגע

,,KASENIT"

וואס קאסט קאפעס טייערער, אבער דערפאר איז עס שטאנדהאפטיגער

Kosel i S-ka, Łódź, Przejazd 8

ס'איז פערלוירען געווארען א לעדערנע טעשקע מיט 5 שליסלען

פערשידענע גרויסען פון א דאפעל־טיר

אפצוגעבן געגען בעלוינונג

פיעטשאנטקא

בזשעזשינער 18 אין געשעפט

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi poszukuje do wydzierżawienia terenu, położonego w okolicach ulic: Zakątnej i Legjonów. o powierzchni około 1—1½ ha, nadającego się na urządzenie targowiska i do postoju wozów.

Szczegółowe oferty z podaniem wymiarów placu i planem należy składać w biurze Wydziału Przedsiębiorstw Miejskich przy ul. Prez. Narutowicza Nr 65, pokój Nr. 9, do dnia 17-go sierpnia 1936 roku.

Łódź, dnia 30 lipca 1936 roku.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

מעטאל־בעטען

אלע ארט **מאטראצען**

קינדער־וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשקעס, אייז־קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט ,,Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען

אמביליגסטען אין דער **עלטסטער** און **רעעלסטער פירמע**

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס־לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.

ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירער.

בעמ.: ס'ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומער־וואוינונגען

FABRYKA NAPOI GAZOWYCH

R. Frydwald

Piłsudskiego 69, tel. 190-48

עמפפעהלט

סאדעוואסער לעמאנאד

וואס ווערט אפגעשיקט פינקטליך אהיים

בעשטעלונגען ווערען אנגענומען א גאנצען טאג.

Niemasz ponad MYDŁO „WYGODA“

ZDROWIE TO SKARB

Żądajcie wyraźnie prawdziwych

Primeros Gum..?

Pięcioletnia trwałość !!!

קויפט פון דער ערשטער קצוועלע!
קינדער-וועגעלעך-מעטאל-בעטען
אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL“
Piotrkowska 73 אין הויף

Powierz troskę o Twoje i Twojej Rodziny zdrowie naszemu Towarzystwu.

T-wo Ubezpieczeń Wzajemnych na Wypadek Choroby w Warszawie,

Generalna Reprezentacja w Łodzi, Nawrot 36, tel. 212-11

przyjmujemy wnioski na ubezpieczenia i udzielamy informacyj w godz. 9—15.

Za małe składki miesięczne, możesz leczyć się prywatnie i swobodnie.

Bilans surowy

Łódzkiego Banku Depozytowego, Sp. Akc. w Łodzi

na dzień 1 lipca 1936 r.

STAN CZYNNY

Kasa i sumy do dyspozycji	1.049.911,78
Waluty zagraniczne	219.711,83
Papiery wartościowe	1.257.817,39
Banki krajowe	884.943,87
„ zagraniczne	788.430.73
Weksle zdyskontowane	13.766.004,57
Rachunki bieżące	4.665.596,05
Ruchomości	49.281,48
Nieruchomości	221.007.52
Różne rachunki	296.099,97
Koszty handlowe	682.489,20
Oddziały	1.121.531,71
Należności z tyt. tranz. dewiz. na termin	2.783.040,—
Suma bilansowa	27.785.866,10
Udzielone gwarancje	2.861.047,15
Inkaso	2.142.210,41
Razem	32.789.123,66

STAN BIERNY

Kapitały własne:		
a) zakładowy	2.520.000.—	
b) zapasowy	1.260.000.—	
c) amortyzac.	50.993,40	3.830.993,40
Wkłady i r-ki bieżące		13.974.857,48
Zobowiązania inkasowe		132.201,64
Redyskonto weksli		2.795.460,66
Banki krajowe		626.804,92
„ zagraniczne		185.250,42
Procenty, prowizje i różne zyski		1.214.724,87
Oddziały		1.230.801,51
Różne rachunki		533.922,77
Zysk z lat ubiegłych		514.588,43
Zobowiązania z tyt. tranz. dewiz. na termin		2.746.260.—
Suma bilansowa		27.785.866,10
Zobow. z tyt udziel. gwarancyj		2.861.047,15
Różni za inkaso		2.142.210,41
Razem		32.789.123,66

דאקטוירים-אפטיילונג

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11—2 און פון 5—830 אוו.
אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזן.

Dr. Słobodski
OKULISTA
POWRÓCIŁ.
4 WÓLCZAŃSKA 4
tel. 241-27.

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w

Dr. med. **I. Bette**
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel 144-95.
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אווענט

Starszy Felczer
B. JOSKOWICZ
פולנאצנא 4, טעל. 141-86
נעמט אן טעגליך פון 8—11 און 4—6 נ"מ
טעגליך פאקען-שטעלען מיט פרישע קראוויאנקע.

Lek.-Dentysta
Jakób Karmazyn
פאלודניאווא 2, טעל. 114-36
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 9—1 און פון 4—7 נאכמ.

עלטסטער פעלדשער
ש. דערעש
לומאמירסקא 4, טעל. 184-78
נעמט אן פון 8—10 פרי, פון 1.30—4 נ"מ און פון 6—7 אווענד.

Dr. med. **LEON FAMILIER**
אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
6. שערפיעך 37 בענעדיקטא
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג-כירורג
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
J. Szmerłowski
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
Piotrkowska 17, tel. 107-13.

Dr. **O. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedziele i święta od 10—1.

Dr.
Wajnberg
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און סקלעראז קראנקהייטען
145 פיעטריקאווער
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9-10 פרית, 3-5, 8-9 אוו.

Prywatne Pogotowie
„SZYBKA POMOC LEKARSKA“
tel. 15-111
BAŁUCKI RYNEK
(Zgierska 56)
Czynne przez całą dobę bez przerwy.

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 נאכמ.
אין דער לעטשניצע „פאמאץ“ רוג זגער-זשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29
און פון 4—10 אוונד אויף נארוטא-וויטשא 13. —::— צוגענגליכע פרייזן פאר ארבייטסלאזע — הנחה.

Dr. **J. LUBICZ**
כירורג און ארטאפעד
צוריקגעקעהרט.
9 פאלודניאווא 9
ארדינירט אויך אין ווישניאווא-גורא
ווילא אגינסקי.

אויערן, נאז און האלז און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועס אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאר-רישעס פון 9-2 און פון 4-8 אוונט.
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

Dr. med.
A. Kleszczelski
כירורג-אוראלאג
ספעציאליסט פאר הארן, נירען און בלאזען-קראנקהייטען
Piłsudskiego 76
(Narutowicza 16). Tel. 127-79.
נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

לעטשניצע
פאר וועגעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטן
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-78
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד.
וועגעריש-קראנקע, מענערשוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז טעטיג א גאנצן מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med. **J. PIK**
נערוועו און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערוועז ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

ד"ר
מ. וואלפסאן
צוריקגעקעהרט
נארוטאוויטשא 2,
טעל. 128-83.

Dr. med.
A. Banasz
כירורג - אוראלאג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 121, tel. 139-88
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. **B. Hurwicz**
Choroby skórne i weneryczne
Piotrkowska 10
נעמט אן פון 8-11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב – פון 8—1 בייטאג.

Dr. med
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92.
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

Dr. **L. Suchowczycki**
כירורג
GDANSKA 11, tel. 123-47
(רוג 11-טער ליסטאפאד)
צוריקגעקעהרט
און נעהמט אן פון 4-6 נאכמיטאג.

לעטשניצע
פאר ווענעריש-קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרויען-דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

DR.
S. Kantor
ספעצ. פאר הויט און וועגעריש קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 6—9 אוו.

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגעריש קראנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אווגט
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט. 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
פערהיטונג בעגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09
נעמט אן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אוו.

Dr. **I. Piechowicz**
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
שרודמיעסקא 18, טעל. 107-79,
נעמט אן פון 8—10 פרי און פון 3—7 אוו.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט

Dr. med.
M. JAKOBSON
כירורג
ביינער-כירורג-ספעציאליסט
D-ra Sterlinga 22
Nowa-Targowa) tel. 174-42

מעבעל=געשעפט

איבערגעטראגען געווארען פון פעטריקאווער 6 אויף

זשגאווסקא 2
טעל. 143-08

NASIELSKI i MARKOWICZ

מיט אכטונג

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזער ג' קונדשאפט, אז פון 15 מאי ד.י. איז אונזער און מיר עמפפעהלען זיך ווייטער אונזערע ג' קונדשאפט.

מיר בעזיצען אויף לאגער די נייעסט=מאדערנסטע מעבעל.
מיר מאכען אויפמערקזאם, אז אויסער די דערמאנטע צוויי אינהאבער פון דער פירמע האט מעהר קיינער קיין שום שייכות ניסט צו אונזער געשעפט און איז ניסט בעפולמעכטיגט אנצונעמען בעשטעלונגען אין אונזער נאמען.
קומט און איבערצייגט אייך
בעמערקונג: וועהגינער מאדערנע מעבעל מיט 50 פראצענט ביליגער.

KARLOFF איז גרויל=מייסטערווערק
ס'געהיימניש פון דער שווארצער שטוב

אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג. אויפן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 54 גר.

איינציגער קלאנג=קינא איז גארטען
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

דאס קעניגליכע ליבעס=פארל Madeleine CARROLL i Clive BROOK אין מייסטערווערק וואס האט איבערראשט די וועלט
„דיקטאטאר"
אנהייב שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. שבת און זונטאג 3 פריהמארגען=סעאנסען פון 80 גר. און

קינא
„PALACE"
היינט און פאלגענדע טעג!

היינט און פאלגענדע טעג!
„סקאנדאלען פון מיליאנערען"
אין די הויפט-ראלען: CLARK GABLE, CONSTANCE BENNET
„Śluby Ułańskie" (2
אין די הויפט-ראלען: Mankiewiczówna, Walter, Brodniewicz
רעוועלאציאנס-נידריגע פרייזען! באלקאן 54 גר. | פל. 1.09 | פארטער 85 גר.

קלאנג=קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

שעהנער פילם מיט
Sylvia Sidney „יונגער רייז"
אין די הויפטראלען: Sylvia Sydney, Herbert Marschall | נעכסטער פראגראם: „אונזער זונעלע" אין דער הויפטראלע: Shirley Temple | אנהויב 5 נאכמ. זונטאג 2 בייטאג. | אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

CORSO
היינט און פאלגענדע טעג! דאפעלטער פראגראם! היינט און פאלגענדע טעג

— I —
„ווינער נעכט"
מיט Ramon Novarro, Una Merkel, Ewelyn Layl

— II —
„ליבעס=טאנץ"
מיט Joan Crawford, Gene Raymond, Fr. Tone

אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. פרייזן פון די פלעצער פון 50 גר. דער זאל איז געקיהלט און ווענטילירט

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

שוויס פון די פיס בעזייטיגט נאך דער בעוואוסטער פראשעק „ראדיקאל", צו בעקומען ביים צייטונגס-פערקויפער פיעטריקאווער 21, אויך צו בעקומען פודער .P.P.N ביליג.

צוועקצוגעבען אין צענטרום שטאט א איינגעפיהרטע צוקערניע צוליב אפרייזע. אפערטען אין אדמיניסטר. אונטער „Z."

עס איז געפונען געווארען 3 שליסלען. אפצונעמען אין אדמיניסטראציע געגען אנאנס-קאסטען.

פארשריפטליכע פייערלעש-אפאראטן (Gaśnice płynowe) נייע און געניצטע, ווי אויך פילונגען (Ładunki) צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען. מ. מאטשאן, פאמאורסקא 25, רעכטע אף. 1. איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. איך קויף געניצטע פייערלעש-אפאראטן טעל. 166,27

ווירכטיג פאר פאבריקאנטען! און האנדווערקער
שוויסמאשינען,
מאשינען-טיילען
און רעפעראטורען
פיהרט אויס ביליג
די מעכאנישע שלאסערי
י. רעדער
ליסטאפאדא 11/13
(רוג זאכאדניא)

קומט און איבערציגט אייך! היימישע מיטאגען פריש און געשמאק פון 5 גענג מיט געפליגעל פון 80 גראשען און 1 זל. פילסודסקיעגא 74, וו. 18.

איך נעהם אן צו נופען און שטאפען פערשידענע סחורות צו ביליגע פרייזען. מילראד, סקלאדאווא 23, טעל. 216-12. בעמערקונג: איך מעסט און וועג.

דאס ביליגסטע יודישע אפטיק=געשעפט

„OPTICUM"
28 פיעטריקאווער 28
בעזיצט אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ברילען, בינאקלען. אלערליי צילינדער-גלעזער. קאמבינירטע גלעזער, טערמאמעטערס.
אלץ צו די ביליגסטע פרייזען.
פ'ווערן אויך אויסגעפיהרט ווטטל. רעפעראטורען פינקטליך און רעעל. — געדענקט די אדרעס:
עס ווערען אנגענומען אלע ארט רעצעפטען פון די ה"ה דאקטוירים.

א מאשין – נייהערין צו סוויטערס ווערט געזוכט. צו מעלדען זיך 11. ליסטאפאדא (קאנסטאנטינער) 46, וו. 34.

איך נעהם אן אויף פענסיאן צו 4.50 זל. א טאג אין קאלומנא, ווילא קינרוס, פיעטריקאווער 1.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א קרעדענס, רונדער טיש מיט שטוהלען און פאטעל בעט. ערפאהרען פיעטריקאווער 123, וו. 11.

די חדר=שולע „אורחת חיים" (זשידאווסקא 19) זוכט א שותף מיט געלד צו פערגרעסערן די שולע. בעטיערעס צו ערפאהרען אויפ'ן ארט. 5975

בעקאנטמאכונג! צוליב רעקלאמע ווערט פאסאנירט מאנער=היטען דורך א גוטען פאכמאן ניסט מעהר ווי 1 זלאטי. קומט און איבערצייגט אייך. קילינסקי 28

1/4 הויז אין צענטרום שטאדט פרייזווירדיג געלעגענהייטליך צו פערקויפען. אפערטען אונטער „35.000" אין אדמ פון דער צייטונג.

צו פערדינגען א פענסטער, ווי אויך אנ'ארט צו ארבייטען אין א גוטען פונקט צו ערפאהרען ביי לינדא, בושאזשינער 58

ארויסצונעהמען אויף לוין אויף 2 10/80 סוויטער-מאשינען אלע סארטען ארבייט, ווי אויך צו פערקויפען א 10/80 אין בעסטען צושטאנד. צו ערפאהרען פאדזשעטשנא 27, פראנט, 2-טער שטאק, בוימגארטען.

צו פערדינגען 4 און 5 צימערדיגע וואוינונגען. אלע בעקוועמליכקייטען. — איגפארמאציעס ביים הויז=וועכטער פיראמאוויטשא 2.

Frontowe mieszkanie 6-pokojowe z kuchnią przy Alei 1-go Maja Nr. 5 do wynajęcia od 1 października 1936 Wiadomość u dozorcy domu.

פערשידענעס

א קוואליפיצירטער האנד-זאקען-מאכער נעמט אן אויף לוין ספארט=זאקען 84 בעטעס 156 טאפעלט-זויילען אויף 120 ערשטקלאסיגע ארבייט. בושעזשינער 24, וו. 19, פראנט

א נייער טראנספארט מאשינען „Overlock" איז אנגעקומען. בעקוועהמע בעדינגונגען אויף ראטעס. 85 פיעטריקאווער Perła i Pomorski

איך נעהם אן אויף לוין 10/80 סוויטער=מאשין מיט ספעציאל-פאנג, אויך א שטוב אפצוגעבען. ערפאהרען נאוואמיעסקא 26, וו. 41, פראנט.

צו פערקויפען א שפול-מאשין אויף 12 שפינדעל ביליג. ס'ווערט געברויכט א לערן-יונגעל אין דער מעכאנישער סוויטער-פאבריק, באלד געצאהלט ביי בירענבוים, זאוואדזקא 12.

פרייע פאסטענס

עס נוימיגט זיך האנדנייערינס. רעפערזירקעס ווי אויך לערן-מעדלעך צו סוויטערס, צו ערפאהרען וואלבארסקא 3 ביי פאלאשינסקי.

ס'איז נויטיג א קוואליפיצירטע מאשינערין צו סוויטערס, ערפאהרען קילינסקיעגא 18, וו. 18.

ס'איז נויטיג אנ'אבערלאק-נייהערין צו טריקא. ערפאהרען ריבנע 2-4 וו. 12

עס ווערט געזוכט א לערן-מעדעל צו קראפט-שפולען אויך א יונגעל באלד געצאהלט, נאוואמיסקא 26, וו. 37.

קוואליפיצירטע ארבייטער פון מענער בעשטעלט קענען זיך מעלדען פון זאפארט H. Milner, Łódź, Piotkowska 38

קנאבען מיט גוטע שטימען קאנען זיך מעלדען טעגליך פון 8 אוונט אין „פילהארמאניע" צום דיריגענט רובין.

ראקאלען

א צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג און בעקוועמליכקייטען אויך פאר יונגע-לייט צו שלאפען. זאוואדזקא 23, וו. 31.

פאבריקס-לאקאלען, 3 זייטען ליכט, צענטראל-בעהייצונג מיט טראנסמיסיעס ביליג צו פערקויפען. טעל. 193-74.

פעהלערען וועלכע ענדערען ניסט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען ניסט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס. פאר'ן אינהאלט און טערמין פון די אנאנסען איז דער פערלאג ניסט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט אהן איבערהייס

אבאנאמענטס-פרייז:
אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען אהיים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד — 7 זלאטעס א חודש; אמעריקא — 2 דאלאר א חודש.

אין טעקסט — 40 ג. פרייטאג און ערב יו"ט — 60 גר. פאר א מילימעטער-שורה. אין דער זייט 4 שפאלטען. נעקראלאגען: 20 גראשען א מילימעטער שורה (אין דער זייט 10 שפאלטען). קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל., יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גראשען. אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט.

אנאנסען-פרייז:
פארן טעקסט — 18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט — 24 גר.
נאכן טעקסט — 12 גר. פרייטאג און ערב יו"ט — 18 גר.
פאר א מילימעטער-שורה אין דער זייט 10 שפאלטען.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub.
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman.